ଜୀବନୀ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ଜୀବନୀ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଲେଖକ

ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ, ଏମ୍. ଏ., ପି. ଏଚ୍. ଡ଼ି.

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର କଲେଜ, ସମ୍ବଲପୁର

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

ପ୍ରକାଶକ

ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ୍‌ସ୍ ଷ୍ଟୋର୍

ବ୍ରହ୍ମପୁର : କଟକ : ସମ୍ବଲପୁର

୧୯୫୦

ମୂଲ୍ୟ ଏକଟଙ୍କା

ଅଧରକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ/ଆଠଅଣା

ଜୀବନୀ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ

ପଦ୍ୟ, ଭାବର ଓ ଗଦ୍ୟ, ଜ୍ଞାନର ବାହନ । ଆମ ବିଦ୍ୟାଳୟ-ମାନଙ୍କରେ ବହୁ ଗଦ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଅଳ୍ପକାଳ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲେହେଁ, ସେ ସବୁର ଲେଖକମାନେ ଗଦ୍ୟ-ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ନିତାନ୍ତ ଭାବରେ ଜ୍ଞାନର ବାହନ କରିବା ମୁଖ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଧରିଥିବା ପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ତରୁଣ ଜୀବନ ଆଦର୍ଶ ଖୋଜେ ଓ ତା'ର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ସମାଜ ଓ ଘଟଣାବଳି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ଜିଜ୍ଞାସା ତା' ମନରେ ଉଠିଥାଏ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜୀବନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ତରୁଣକୁ ଆଦର୍ଶ ଯୋଗାଇବା ଓ ତା'ର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ନାନା ସମସ୍ୟାରେ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଭଲ ପ୍ରବନ୍ଧାଦି ଦ୍ୱାରା ତା'ର ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥରେ ଚାଳିତ କରିବା ଗଦ୍ୟର କର୍ମ । ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ତାହାହିଁ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି । ଏହି ପୁସ୍ତକର ଜୀବନୀଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଲୋକଙ୍କର, ଯେଉଁମାନେ ନାନା ବାଧାବିଘ୍ନ ସଙ୍ଗେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଶେଷରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ସାହସ ଓ ଭରସା ଦେବ । ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକରେ ସୃଷ୍ଟିର ବିସ୍ମୟକର ରହସ୍ୟ, କୁସଂସ୍କାରର ଧ୍ୱଂସ ଓ ସତ୍କର୍ମର ପ୍ରଚାର ଏବଂ ସମାଜ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପର୍କ କିପରି ହେବା ଉଚିତ ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ପାଠକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବେ ଯେ, ଜୀବନୀଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ବୁଦ୍ଧ, ଯୀଶୁ, ମହମ୍ମଦ, ଗାନ୍ଧି, ପ୍ରଭୃତି ମହାମାନବ ମାନଙ୍କର ଓ କାଳିଦାସ, ସେକ୍ସପିୟର, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ପ୍ରଭୃତି ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କ ଯଥାକ୍ରମେ ରଖାଇ ଦିଆଯାଇଛି; ଯେପରିକି ପୃଥିବୀର ଧର୍ମ ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତରୁଣମାନଙ୍କର କୌତୂହଳ ଜାଗ୍ରତ ଓ ତୃପ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅପରାପର ଧର୍ମ ଓ ଅପରାପର ସାହିତ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷର ଅବସାନ ହେବ ।

—ଲେଖକ

ସୂଚୀ ପତ୍ର

ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ

ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନଯାପନର ପ୍ରଣାଳୀ ପରି ଈଶ୍ୱର ଆରାଧନା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶକ୍ତିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେବଶକ୍ତିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦୃଚ୍ଛାଲବ୍ଧ ସୋମରସ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ପ୍ରଦାନ ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଋକ୍‌ରେ ସେହି ସେହି ଦେବତାର ଗୁଣଗାନ କରି, ପୂଜା ସମାପନ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ସମାଜ ବୃହତ୍ତର ହୁଅନ୍ତେ ଓ ରାଜବଂଶମାନଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ହୁଅନ୍ତେ, ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମୂହ ଜଟିଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଧର୍ମ ରାଜକୀୟ ଆଡମ୍ବରର ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ଉଠିଲା ଓ ସେହି ଯାଗ-ଯଜ୍ଞ ମୁକ୍ତିର ପନ୍ଥାରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ କେବଳ 'ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ' ସମ୍ରାଟମାନେହିଁ ପାରୁଥିଲେ । କ୍ରମେ ଧର୍ମକୁ ସବଳବିଶ୍ୱାସ ଭୀତି, ଜାଦୁ ଯାଗ, ମନ୍ତ୍ର-ତନ୍ତ୍ର, ପଶୁବଳି, ଶାରୀରିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ପ୍ରଭୃତିରେହିଁ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହେଲା । ଧର୍ମ ନାମରେ ଦେଶରେ

ଅସଂଖ୍ୟ ନିରୀହ ପଶୁଙ୍କର ନିଷ୍ଠୁରଭାବରେ ହତ୍ୟା ହେଉଥିବା ଏବଂ ମୁକ୍ତିଭିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ସତ୍ୟମାର୍ଗ ଭୁଲି ଅକାରଣ କୃଚ୍ଛ୍ର ସାଧନାରେ ଶରୀରକୁ ନିର୍ଯାତନ କରୁଥିଲେ । ଧର୍ମର ଏହି ଗ୍ଲାନି ବେଳେ ମହାମାନବ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ଜଗତରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସତ୍ୟ, ମୈତ୍ରୀ ଓ ଦୟାର ଉଦାରବାଣୀ ପ୍ରଚାର କଲେ ।

ରୋହିଣୀ ନାମ୍ନୀ ଗିରିନଦୀ ନେପାଳ ରାଜ୍ୟର ପର୍ବତମାଳାରୁ ବାହାରି ଗଙ୍ଗା ନଦୀରେ ମିଶିଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶର ଗୋରଖପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବକୁ ନେପାଳ ରାଜ୍ୟର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଏହି ରୋହିଣୀ ନଦୀକୂଳରେ ୨୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ କପିଳବାସ୍ତୁ ନାମକ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ନଗର ଥିଲା । ଏହି ନଗର ଶାକ୍ୟଜାତିର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଶାକ୍ୟମାନେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଥିଲେ ଓ ତତ୍କାଳୀନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲେ । ଯେଉଁକାଳର କଥା କୁହାଯାଉଛି, ସେ ସମୟରେ ନରପତି ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଏହି ଶାକ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ କୁଳସଂଜ୍ଞା ଗୋତମ ଥିଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ କଥା ଏହି ଯେ, ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତ ପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ କପିଳବାସ୍ତୁ ଉପରେ ବସ୍ତିଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି କୁଳସଂଜ୍ଞା ଦେଖାଯାଏ ।

ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ମାୟାଦେବୀ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ବହୁକାଳ ଅନପତ୍ୟ ହୋଇ ଅତିବାହିତ କରିବା ପରେ, ନାନା ବ୍ରତୋପାସନାରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ଲାଭ କଲେ । ବହୁଦିନର କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଅନ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ନବଜାତ ପୁତ୍ରକୁ 'ସିଦ୍ଧାର୍ଥ

ନାମ ଦେଲେ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଜନ୍ମ ହେବାର ସପ୍ତାହକ ପରେ ମାତା ମାୟାଦେବୀ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ତହୁଁ ନବୀନ ଶିଶୁର ଲାଳନ ପାଳନର ଭାର ମାତୃଷ୍ବସା ପ୍ରଜାବତୀଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ଶିଶୁ ଯେ ଦିନେ ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ହେବ, ତାହା ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଯୋଗୀମାନେ ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ଆଗରେ ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ କରିଥିଲେ । ଏହି ଶିଶୁ ପିତୃଦତ୍ତ 'ସିଦ୍ଧାର୍ଥ' ନାମ ଛଡ଼ା ପରେ ବୁଦ୍ଧି ବା ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ବୁଦ୍ଧ, ଗୋତମବଂଶରେ ଜାତ ହେବାରୁ ଗୌତମ ଓ ଶାକ୍ୟଜାତିରେ ଜାତ ହେବାରୁ ଶାକ୍ୟସିଂହ ଓ ଶାକ୍ୟମୁନି ନାମରେ ଜଗତରେ ସୁପରିଚିତ ।

ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତଶୀଳ ଥିଲେ । ଅସାଧାରଣ ଲାବଣ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ଓ ସୁଶୀଳ ଥିବାରୁ ରାଜପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ପିତା ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବକ୍ତାମାନଙ୍କଠାରୁ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ଯଦି ବଂଶାନୁଗତ କ୍ଷାତ୍ର ଧର୍ମର ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି, ତେବେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଦିନେ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହେବେ; କିନ୍ତୁ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିରାଗୀ ହୋଇ ଯଦି ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଜଗତରେ ଏକ ନୂତନ ଧର୍ମରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିପାରିବେ । ଅତଏବ ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କର ଐକାନ୍ତିକ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା, ସେ ପୁତ୍ରକୁ ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀରୂପେ ଦେଖିବେ ଏବଂ ନବୀନ ରାଜକୁମାରଙ୍କର ଯେପରି କୌଣସି କ୍ରମେ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିରାଗ ନ ଆସେ, ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତ ବିଳାସ ମଧ୍ୟରେ ଲାଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କୁ କେବଳ ରାଜବଂଶୀୟ ସୁନ୍ଦର ସୁକୁମାର କିଶୋର କିଶୋରୀମାନଙ୍କ ସହ କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାକୁ ଦିଆଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଜଗତରେ ରୋଗ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ମୃତ୍ୟୁ

ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତି ଦୁଃଖବୃତ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାତ ରଖାଯାଇଥିଲା ।

ସେହି ପନ୍ଥା ଅନୁସରଣ କରି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯୌବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତେ, ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ପୁତ୍ରର ପରିଣୟ ବିଧାନ ଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ତତ୍ପର ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ, ଇହଜଗତର ସକଳ ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଆବୃତ କରି ବୈରାଗ୍ୟଆଡ଼ୁ ତାଙ୍କର ମୁଖ ଫେରାଇ ଆଣିବେ । ଶାକ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ଲାଗି କୋଳରାଜ୍ୟ । ସେହି ରାଜ୍ୟର ଅଧିପତି ଦଣ୍ଡପାଣିଙ୍କର ସର୍ବାପୂର୍ବା କନ୍ୟା ଯଶୋଧାରାଙ୍କୁ ପୁତ୍ରବଧୂ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଦଣ୍ଡପାଣି ଏହି ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ ଯେ, "ଶାକ୍ୟ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର କ୍ଷାତ୍ରବୃତ୍ତିର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ସେ ଏପରି ଦୁର୍ବଳ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜର କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରିବେ ନାହିଁ ।" ଏହି କଥା ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହୁଅନ୍ତେ, ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ତରୁଣମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଇଚ୍ଛା କଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ରାଜ୍ୟର ଜନତା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ସମାଗତ ହେଲେ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜକୁଳର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଫଳରେ ଦେଖାଗଲା ଅଶ୍ୱାରୋହଣ, ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା, ଅସିଶୃଙ୍ଖଳ ପ୍ରଭୃତି ସକଳ କ୍ଷାତ୍ରବିଦ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ପରାଜୟ କରିବାକୁ ଶାକ୍ୟରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି କ୍ଷତ୍ରିୟ ଯୁବକ ସମକକ୍ଷ ହେଲେ ନାହିଁ । ସମାଗତ ଜନତା ସମସ୍ୱରରେ ରାଜକୁମାରଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଦିନରେ ମହାସମାରୋହରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଓ ଯଶୋଧାରାଙ୍କ ଶୁଭପରିଣୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେଲା । ପୁତ୍ର ଓ ପୁତ୍ରବଧୂଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନକୁ ସମ୍ଭୋଗମୟ କରିବାଲାଗି ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ଶୀତ, ଗ୍ରୀଷ୍ମ,

ବର୍ଷା ଏହି ତିନୋଟି [illegible] ପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମାଣ କଲେ ଏବଂ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ [illegible] ଗୀତନୃତ୍ୟରେ ପ୍ରାସାଦ ସବୁ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

କିନ୍ତୁ ବିଧାତାଙ୍କର ମହାନ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିଫଳ ହେବାର ନୁହେ । ଶୁଦ୍ଧୋଦନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଯତ୍ନ ସତ୍ତ୍ୱେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିଳାସମୟ ରାଜାନ୍ତଃପୁର ବାହାରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ଜଗତ ପ୍ରବହମାନ ବହୁଅଛି, ତାହାର ସନ୍ଧାନ ଲଭ କଲେ । ଦିନେ ସାୟଂଭ୍ରମଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ରଥରେ ବସି ପ୍ରମୋଦୋଦ୍ୟାନକୁ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଲୁପ୍ତକେଶ, ଗଳିତ-ନଖ-ଦନ୍ତ, ବେପଥୁମାନ୍ ଜରାକ୍ଲିଷ୍ଟ ବୃଦ୍ଧକୁ ଦେଖି ପାଇଲେ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏପରି ମନୁଷ୍ୟ ସେ ଯାବତ ଦେଖି ନ ଥିଲେ । କାରଣ ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ସେପରି ଜରାକ୍ଲିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି କେହି ନ ଥିଲେ । ସେ ସାରଥିକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ଏ କିଏ ? ଏହାର ଏପରି ଅବସ୍ଥା କାହିଁକି ହୋଇଅଛି ?" ସାରଥୀ ଉତ୍ତର କଲା, "ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦିନେ ଏହି ଦଶାରେ ଉପନୀତ ହେବାକୁ ହେବ ।" ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ସହସା ଭାବାନ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସେ ଭାବିଲେ, 'ଏ ଦେହ ଓ ଜୀବନର ତେବେ ଏହି ପରିଣାମ ?' ରାଜାନ୍ତଃପୁରରେ ରହି ସେ ମାନବଜୀବନର ଯେଉଁ ସୁଖମୟ ଧାରଣା କରିଥିଲେ, ତାହା ସହସା ଦୂରୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ସେ ବିଷଣ୍ଣଚିତ୍ତରେ ପ୍ରାସାଦକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ଏହି ଘଟଣାର ପରେ ପରେ ବିଧାତାର କି ଅଜ୍ଞାତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯୋଗେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେହିପରି ପ୍ରମୋଦୋଦ୍ୟାନକୁ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ଓ ପରେ ଗୋଟିଏ ମୃତଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ମାନବଜୀବନର ଏହି ବାସ୍ତବିକତା ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ଚିତ୍ତକୁ ବିକଳ କରି ପକାଇଲା । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, 'ଯେଉଁ ଜୀବନର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ରୋଗ, ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରଭୃତି ଚିରସହଚର, ସେଠାରେ ସୁଖ କାହିଁ ? କେଉଁ ସୁଖ ଆଶାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏହି କ୍ଷୟଶୀଳ ଓ ପରିଣାମରେ ଦୁଃଖ-ଦାୟକ ସଂସାରରେ ଏପରି ମତ୍ତ ଥାଆନ୍ତି ? ଏହି ଦୁଃଖ-ପାଶରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ପନ୍ଥା କ'ଣ ? କି ଉପାୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ରୋଗ,ଜରା, ମରଣାଦି ଦୁଃଖର ପ୍ରକୋପରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିପାରେ ?' ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ଚିତ୍ତ ଏହିପରି ବ୍ୟାକୁଳ ଥିବା ସମୟରେ ଅନ୍ୟ ଦିନେ ପୁଣି ପ୍ରମୋଦୋଦ୍ୟାନକୁ ଯାତ୍ରା କଲାବେଳେ, ସେ ଏକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କଲେ । ତାଙ୍କର ବଦନମଣ୍ଡଳ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଜ୍ୟୋତିରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ନିର୍ବିକାର ଭାବ ଦେଖି ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା, ଯେପରି ସେ ଜଗତର ନିତ୍ୟ-ଅପ୍ରତିଷ୍ଠ ସୁଖ ଦୁଃଖର ବହୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ—ଜଗତର ଦୁଃଖ-ପାଶରୁ ସେ ଯେପରି ଏକାବେଳକେ ମୁକ୍ତ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସାରଥିକୁ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ, 'ଏ କିଏ ?' କାରଣ ସେପରି ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ସ୍ୱଜ୍ଞାନ୍ତଃ-ପୂର୍ବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ନ ଥିଲେ । ସାରଥି ଉତ୍ତର କଲା, "ମହାଭାଗ, ଏ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ଏ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ପ୍ରଲୋଭନ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ଜୀବନ ଚାଳନ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ଗୃହହୀନ, କୁଟୁମ୍ବହୀନ, ବନ୍ଧୁହୀନ, ତଥାପି ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ ନାହିଁ ।" ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ସେହି ପ୍ରଶାନ୍ତ ଲାବଣ୍ୟ ଓ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବିମୋହିତ ହେଲେ ଏବଂ ସହସା ତାଙ୍କ ମନରେ ଏହି ଭାବ ଉଦିତ ହେଲା ଯେ, 'ଏହି ମାର୍ଗହିଁ ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି ଆନୟନ କରି ପାରେ ।' ଏହା ଭାବି, ସେ ସାରଥିକୁ ରଥ ଲେଉଟାଇବାକୁ କହିଲେ । ଏପରି ସମୟରେ ଏକ ଦୂତ ସମ୍ବାଦ ଦେଲା ଯେ, ଯଶୋଧାରା ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିଅଛନ୍ତି । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ

ହଠାତ୍ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସଂସାର ପାଶରେ ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଏ ଏକ ନୂତନ ବନ୍ଧନ ଏବଂ ସେହି ଧାରଣାରେ ନବଜାତ ପୁତ୍ରକୁ 'ରାହୁଳ' ବୋଲି ଡାକି ପକାଇଲେ । ରାହୁଳ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବନ୍ଧନ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ପୁତ୍ର ସେହି ନାମରେ ହିଁ ଜଗତରେ ପରିଚିତ ।

ରଥାରୋହଣ କରି ରାଜପ୍ରାସାଦକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲାବେଳେ ପଥପାର୍ଶ୍ୱରେ ହର୍ଷୋତ୍ଫୁଲ୍ଲ ଜନତା ତାଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପବର୍ଷଣ, ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ନୃତ୍ୟ-ଗୀତ-ବାଦ୍ୟମେଳରେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ନାଗରିକ ଓ ନାଗରିକାମାନଙ୍କର ସେ ଅଭିବାଦନ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରି ନ ଥିଲା । ସେ କେବଳ ଭାବୁଥିଲେ, କି ଉପାୟରେ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ କରି ସତ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତିର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବେ ।

କ୍ରମେ ଆନନ୍ଦ-ମୁଖର-ରଜନୀ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ ବସିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ନୟନରେ ନିଦ୍ରା ନାହିଁ । ନିଶୀଥକାଳରେ ସେ ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଶ୍ୱଶାଳା ଆଡ଼କୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଅଶ୍ୱଗୃହର ଛନ୍ଦକକୁ ଉଠାଇ ନିଜର ପ୍ରିୟ ଅଶ୍ୱ କଣ୍ଥକକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଛନ୍ଦକ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପରି ପ୍ରଭୁର ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବାକୁ ଗଲା । ଏଣେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଥରେ ଯଶୋଧାରା ଓ ନବଜାତ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖି ଆସିବା ଲାଗି ଅନ୍ତଃପୁର ଆଡ଼କୁ ଗଲେ । ଯଶୋଧାରା ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ ଦେହରେ ହାତ ଦେଇ ନିଦ୍ରିତା ଥିଲେ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଥରେ ସତୃଷ୍ଣନୟନରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଓ ନବଜାତ ପୁତ୍ରଟିକୁ ଥରେ କୋଳରେ ଧରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ;

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଯଶୋଧାରା କଦାପି ତାଙ୍କର ପଥରେ ବାଧା ଦେବେ, ଏହି ଭୟରେ ସେ ସେହି ଜାଗ୍ରତ ବାସନାକୁ ବଳରେ ମାରି ଦେଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଅଶ୍ୱ ସଜ୍ଜିତ ଥିଲା । ସେଦିନ ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ଧବଳ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ସମଗ୍ର କପିଳବାସ୍ତୁ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ରାଜପୁତ୍ର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନୀରବରେ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରୁ ରାଜଦାଣ୍ଡକୁ ଓ ରାଜଦାଣ୍ଡରୁ ଦୁର୍ଗଦ୍ୱାର ଅଭିମୁଖେ ଗତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନଗରରୁ ବାହାରି ଗଲା ପରେ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଅଶ୍ୱାରୋହଣ କଲେ ଓ ଛନ୍ଦକ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲା ।

ସମସ୍ତ ରାତି ଗତି କରିବା ପରେ ତୁଷାର ଉଦୟ ବେଳକୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଶାକ୍ୟରାଜ୍ୟ ଓ କୋଲିରାଜ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରି, ଅନୋମା ନଦୀକୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ଅନୋମାର ସିକତାରେ ଅଶ୍ୱରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନିଜର ରାଜକୀୟ ବେଶଭୂଷା ଦେହରୁ କାଢି ଛନ୍ଦକକୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ପ୍ରଭୁଭକ୍ତ ଛନ୍ଦକ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଚରଣସେବାର ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳଭାବରେ ଅନୁରୋଧ କଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନାସ୍ତି କଲେ ଏବଂ କପିଳବାସ୍ତୁକୁ ଫେରିଯାଇ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ତା ପରେ କଟିଦେଶରୁ ଅସି କୋଷମୁକ୍ତ କରି ସ୍ୱହସ୍ତରେ ମସ୍ତକର ଦୀର୍ଘକେଶ ଓ ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଛେଦନ କରି ପକାଇଲେ ଏବଂ ନିଜର ବହୁମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ନୂତନ ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ସୁନ୍ଦର ଉଚିତ ନାହିଁ ଭାବି ନିକଟରେ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଭିକ୍ଷୁକ ସହ ବସ୍ତ୍ରର ବିନିମୟ କଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ସନ୍ନ୍ୟାସ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ରାଜ୍ୟ,

ସିଂହାସନ, ପିତା, ମାତା, ପତ୍ନୀ, ପୁତ୍ର, ବିଳାସ, ସୁଖ, ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଛରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ରାଜକୁମାର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ଲାଗି ପଥର ଭିକାରୀ ହେଲେ । ନିଜର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦୀନଦରିଦ୍ର ଭିକ୍ଷୁକ ବେଶରେ ଅଶୋମାର ବାଲୁକାରେ ନିଃସହାୟ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବାର ଦେଖି ଛନ୍ଦକ କରୁଣସ୍ୱରରେ ବିଳାପ କରି କରି କପିଳବାସ୍ତୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲା ।

ନିଜ ଦେଶ ଓ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ଉଚିତ ମନେ କରି, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେଠାରୁ ରାଜଗୃହ ଅଡ଼କୁ ଯାତ୍ରା କଲେ । ସେ ସମୟରେ ରାଜଗୃହ ମଗଧ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ଓ ଜ୍ଞାନାଲୋଚନାର ଏକ ବିଖ୍ୟାତ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ରାଜଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ରାଜପଥରେ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତେ, ତାଙ୍କର ସେହି ଲାବଣ୍ୟମୟ ରୂପ, ତରୁଣ ବୟସ ଓ ଉଚ୍ଚ ବଂଶରେ ଜନ୍ମହେତୁ ନଗରରେ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ନିଜେ ରାଜା ବିମ୍ବିସାର ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର ସାଧନାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ କହିଲେ ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରାସାଦ ନିକଟରେ ଅଧିବାସର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରିଦେବା ଲାଗି ଅଯାଚିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ସେ ସମସ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଭିକ୍ଷୁଜୀବନ ସତ୍ୟାନ୍ୱେଷଣର ଉପଯୋଗୀ ଜାଣି ନଗରର ବାହାରେ ଗୃଧ୍ରକୁଟ ପର୍ବତର ଏକ ଗୁହାରେ ବସବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ସମୟରେ ଆଲାର ଓ ଉଦ୍ରକ ନାମକ ଦୁଇ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଜ୍ଞାନାଲୋଚନା କରି ମୁକ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତହିଁରେ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତି ତୃପ୍ତି ନ ହେବାରୁ କଠୋର ତପଶ୍ଚରଣଦ୍ୱାରା ଯଦି ମୁକ୍ତିର ପନ୍ଥା ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ପାରେ—ଏହା ଭାବି ସେଠାରୁ ଉରୁବେଲ ବନ ଅଡ଼କୁ ଯାତ୍ରାକଲେ ।

ଉରୁବେଲ କାନନ ବର୍ତ୍ତମାନର ବୁଦ୍ଧଗୟା ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଏହି ନିବିଡ଼ ନିର୍ଜନ କାନନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ରାଜକୁମାର ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମାନବଜୀବନର ଦୁଃଖ ନିରାକରଣ ନିମନ୍ତେ କଠୋର ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କଲେ । କ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚଜଣ ତପସ୍ୱୀ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେଠାରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ, ଏହି ତେଜୋଦୀପ୍ତ ପୁରୁଷ ନିଶ୍ଚୟ ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବେ । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରହି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଦୀର୍ଘ ଛଅ ବର୍ଷକାଳ କଠୋର ତପସ୍ୟାରେ ନିଜର ଶରୀରକୁ ଏପରି ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ କଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ କୋଟରଗତ ହେଲା, ଦେହ ଅସ୍ଥିଚର୍ମସାର ହେଲା ଓ ମସ୍ତକରୁ ସମସ୍ତ କେଶ ଅପସାରିତ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ସାଧନା ସତ୍ତ୍ୱେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମୁକ୍ତିର ପନ୍ଥା ଖୋଜି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ତପଶ୍ଚରଣ ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନଲାଭ ହୁଏ—ଏଥିରୁ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଗଲା । ଛଅବର୍ଷ ଶେଷରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତପସ୍ୟାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର ଇଚ୍ଛାକରି ପୂର୍ବପରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀରେ ସ୍ନାନକରି, କିଛି ଆହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦେବପ୍ରେରିତବତ୍ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମର ଶ୍ରେଷ୍ଠୀକନ୍ୟା ସୁଜାତା ପାୟସାନ୍ନ ନେଇ ତତ୍‌ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଓ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କୁ ବନ ଦେବତା ଭାବି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇ ଫେରିଗଲା । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି କିଞ୍ଚିତ ବଳ ଲାଭ କରନ୍ତେ ସେଠାରୁ ଉଠି ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀର କୂଳେ କୂଳେ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, 'ମାନବଜୀବନରୁ ଦୁଃଖ ନିବାରଣର କଣ ପନ୍ଥା ନାହିଁ ? କି ଉପାୟରେ ତାହାର ସନ୍ଧାନ ପାଇବି ?' ଏହା ଭାବି ଭାବି ସେ ନିରଞ୍ଜନା ନଦୀ ତଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମାଗମ ହୁଅନ୍ତେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ନଦୀକୂଳସ୍ଥ ଏକ

ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ତରୁତଳରେ ଉପବେଶନ କରି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, 'ମୋର ଏ ଶରୀରରୁ ସମସ୍ତ ରକ୍ତ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇ ଚର୍ମ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଗଲେହେଁ, ସତ୍ୟ ଲାଭ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଉଠିବି ନାହିଁ ।'

ଗଭୀର ମନନ ଫଳରେ ରାତ୍ରିର ଅବସାନ ବେଳକୁ ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ସତ୍ୟ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତରାତ୍ମାକୁ ଆଲୋକିତ କରି ପକାଇଲା । ଗଭୀର ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ ସେ ସହସା ଆଲୋକ ରେଖା ଦେଖି ପାରିଲେ ଏବଂ ମାନବ ଜୀବନରେ ଦୁଃଖର କାରଣ ଓ ତାର ବିନାଶର ଉପାୟ ଖୋଜି ପାଇଲେ । ସେ ବୁଝିଲେ 'ମାନବଜୀବନର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ତୃଷ୍ଣାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏହି ତୃଷ୍ଣା ଯୋଗୁହିଁ ସେ ବାରମ୍ବାର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନାନା ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ । ମାନବ ଜୀବନରୁ ଦୁଃଖ-ବିନାଶର ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ ତୃଷ୍ଣାର ବିନାଶ, ତୃଷ୍ଣାର ସମୂଳ ବିନାଶ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ନିର୍ବାଣ ଲାଭକରି ପରମ ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରେ । ସେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିଲେ ଯେ, ଯାଗଯଜ୍ଞ ଓ ତପଃସାଧନାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମାର ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ପାରେ । ସମଗ୍ର ଜଗତ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣାତ୍ମକ ନିୟମମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶୃଙ୍ଖଳିତ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ ସକଳ ଘଟଣା ପଛରେ କାରଣମାନ ରହିଅଛି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ଘଟଣାମାନଙ୍କରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣାମାନଙ୍କର ବୀଜ ନିହିତ ଅଛି ; ଏହି କଠୋର ନିୟମରୁ କାହାର ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବାର ପଥ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏହି ନିୟମର ଅଧୀନ । ମନୁଷ୍ୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର ସୁଖ, ଦୁଃଖ ତାର ବିଗତଜୀବନ ବା ପୂର୍ବ ଜୀବନର ଫଳ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ସୁଖ ଦୁଃଖ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର କର୍ମ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖଦୁଃଖ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ତାର ନିଜ ହାତରେ । ଶରୀରକୁ

ନିର୍ଯାତନା ଦେଇ ବା ଯାଗଯଜ୍ଞାଦି ବାହ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତି ଖୋଜିବା ଭ୍ରମ । କୁସ୍ଥାହୀନ ପୁଣ୍ୟମୟ ଜୀବନଦ୍ୱାରାହିଁ ନିର୍ବାଣ ପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବ ।" ଏହି ବୁଦ୍ଧି ବା ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧାର୍ଥଙ୍କର ସକଳ ସନ୍ଦେହ ଦୂର ହେଲା ଏବଂ ଏହା ଲାଭ କରିବାରୁ ସେ ଜଗତରେ ବୁଦ୍ଧ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ ।

ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରଥମେ ଚିନ୍ତା କଲେ, ଏହି ଯେଉଁ ନୂତନ ସତ୍ୟ ସେ ଲାଭ କଲେ, ତାହା କେବଳ ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିୟମିତ କରିବ, ନା ଜଗତର ସକଳ ମାନବର ହିତଲାଗି ସେ ଏହା ପ୍ରଚାର କରିବେ ? ଜୀବ ଓ ମାନବ ପ୍ରତି ସୀମାହୀନ କରୁଣା ତାଙ୍କୁ ଏହି ସତ୍ୟ ଜଗତର ମଙ୍ଗଳଲାଗି ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କଲା । ତହୁଁ ସେ ନୂତନ-ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଲାଗି ବାରାଣସୀ ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ବାରାଣସୀର ଅଦୂରରେ ମୃଗଦାବ କାନନରେ ସେ ପୂର୍ବପରିଚିତ ପଞ୍ଚ-ସଖାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ,ସେମାନଙ୍କର ତପସ୍ୟା ସାଧନାର୍ଥ ସେହି ସ୍ଥାନରେ,ବର୍ତ୍ତମାନର ସାରନାଥଠାରେ, ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଥମ ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ କଲେ । କ୍ରମେ ପ୍ରଚାର ଓ ଶିଷ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମହାରାଜ ବିମ୍ବିସାରଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମାଜର ନିମ୍ନତମ ବ୍ୟକ୍ତିପାଏ, ଜାତିବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଏହି ଧର୍ମର ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଥିଲା । ସାଧାରଣତଃ ଅନଭିଜ୍ଞ ଜନତା, ଧର୍ମର ତତ୍ତ୍ୱ ଅପେକ୍ଷା ତା'ର ବାହ୍ୟିକ ଆଚାର ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ବୁଦ୍ଧପ୍ରଚାରିତ ଧର୍ମରେ ବାହ୍ୟ ଆଚାର ବା ଆରାଧନାର ଆଡ଼ମ୍ବରର ସ୍ଥାନ ନ ଥିଲା;କିନ୍ତୁ ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜନସାଧାରଣ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଯେପରି ଏହା ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସେଥିରେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ଧର୍ମର ଉଦାରତାରହିଁ ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ଊନତିଂଶତ୍ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଗୃହତ୍ୟାଗ କଲେ। ଛଅ ବର୍ଷ ତପସ୍ୟା ପରେ ପଞ୍ଚତିଂଶତ୍ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କଲେ। ଏହି ତରୁଣ ବୟସରୁ ଜୀବନର ଶେଷଯାଏ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନୂତନ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାରରେ ଲାଗିଥିଲା। ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିବା ଜାଣି ରାଜା ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ ଯିବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ। ବହୁ ଶିଷ୍ୟ ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ବୁଦ୍ଧ କପିଳବାସ୍ତୁରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତେ ସମଗ୍ର ଶାକ୍ୟରାଜ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଗଲା। କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡିତ ମସ୍ତକ, ଭିକ୍ଷୁ, ପରିଧେୟ-ସ୍ଥୂଳ ଦାରିଦ୍ର୍ୟବାସ ଓ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଘେନି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ରାଜଧାନୀର ରାଜପଥରେ ଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ, ନାଗରିକମାନେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଲେ। ତାଙ୍କର ଜଣେ ପିତୃବ୍ୟ ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି, ରାଜପଥକୁ ଆସି ଗୌତମଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ତିରସ୍କାର କଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ, ଶାକ୍ୟବଂଶ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲଜ୍ଜିତ ଓ କଳଙ୍କିତ ହେଲା। ଗୌତମ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ମୋର ଅପରାଧ କ'ଣ?" ପିତୃବ୍ୟ କହିଲେ, "କପିଳବାସ୍ତୁର କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜବଂଶରେ କିଏ ଏପରି ଘରଦ୍ୱାର ଘର ଭିକ୍ଷା କରିଥିଲା?" ଗୌତମ ଉତ୍ତର କଲେ, "ପୂର୍ବ ଯୁଗର ବୁଦ୍ଧଗଣ ଯାହା କରିଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାହିଁ କରୁଛି।" ଏହି ସମୟରେ ନିଜେ ଶୁଦ୍ଧୋଦନ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଉପଗତ ହେଲେ ଓ ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ। ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ପରେ, ରାଜାନ୍ତଃପୁରର ସମସ୍ତ ସୀମନ୍ତିନୀଗଣ ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କରିବାକୁ ଆସିଲେ। କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯଶୋଧାରାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ବୁଦ୍ଧ ନିଜେ ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ଯଶୋଧାରାଙ୍କ କକ୍ଷରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ। ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଏହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବେଶ ଦେଖି ଯଶୋଧାରା ଶୋକାବେଗରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପତିଙ୍କ ପଦତଳେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ। ବୁଦ୍ଧ ତାଙ୍କୁ କିଛି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲେ।

କପିଳବାସ୍ତୁଠାରୁ ଉଚ୍ଛେଦନ ବନ୍ଧି ବୁଦ୍ଧ ପୁଣି ପ୍ରଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାହାର ପଡ଼ିଲେ । ବର୍ଷାକାଳ ଛଡ଼ା ବର୍ଷର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଋତୁରେ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନେ ଜନସମାଜରେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲି ନୂତନ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବର୍ଷା ଋତୁରେ, ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧଦେବ କୌଣସି ବନ, ନଗରର ଉପକଣ୍ଠ ବା ପର୍ବତ ଗୁହାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉପଦେଶ ଦାନରେ ସମସ୍ତ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରାବସ୍ତୀର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ ଅନାଥପିଣ୍ଡଦ ଏକତମ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ବହୁ ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରାବ୍ୟୟରେ ଶ୍ରାବସ୍ତୀ ସମୀପରେ ଜେତ ବନ ନାମକ ଉପବନ କ୍ରୟ କରି, ତହିଁରେ ଅସଂଖ୍ୟ ବାସଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ଅନେକ ସମୟ ଏହି ଜେତବନରେ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ ।

କ୍ରମେ ନୂତନ ସତ୍ୟ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଓ ନଗରେ ନଗରେ ପ୍ରଚାର କରି ବୁଦ୍ଧଦେବ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେ ନିପୁଣ ରଥୀ ଓ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଥିଲେ ଏବଂ ରଥ ଓ ଅଶ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଉତ୍ତରକାଳୀନ ପ୍ରଚାରକିସ୍ଥାରେ ସେ କେବେ ଯାନ ବାହାନ ବ୍ୟବହାର କରୁ ନ ଥିଲେ । କେବଳ ପଦବ୍ରଜରେ, ବଳାସରେ ଲଳିତ ପାଳିତ ଏହି ରାଜପୁତ୍ର, ଜନତାର କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି, କପିଳବାସ୍ତୁଠାରୁ ରାଜଗୃହ ଯାଏ ଏହି ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡ ବାରମ୍ବାର ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ ।

ଥରେ ରାଜଗୃହରୁ ଫେରିଲାବେଳେ ବୁଦ୍ଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ବୋଧ କଲେ । ସେ ମନେ କଲେ, ତାଙ୍କର ଜୀବଲୀଳା ଶେଷ ହୋଇଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନର ପାଟନା ନିକଟରେ ଶେଷ ବାର ଲାଗି ଗଙ୍ଗା ପାର ହୋଇ ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ କ୍ରମେ ଯାତ୍ରା କରି କୁଶୀନଗର ନାମକ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଗରର ଉପକଣ୍ଠରେ ଏକ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଶାଳବନରେ ସଶିଷ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ନିସ୍ତେଜ ବୋଧ ହେଲା ଯେ, ସେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଶିଷ୍ୟବର୍ଗ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶେଷମୁହୂର୍ତ୍ତ ନିକଟ ଜାଣି କରୁଣ ଭାବରେ ବିଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବୁଦ୍ଧ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଶୋକ କରିବା ଅନୁଚିତ । ଜଗତର ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରହ-ଉପଗ୍ରହଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୀଟ ପତଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିନାଶର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଧର୍ମର ଅନୁସରଣ କରି ନିର୍ବାଣ ଲାଭ ଲାଗି ଯତ୍ନ କଲେହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ପରମ ଶାନ୍ତି ପାଇ ପାରିବ ।" ଏହିପରି ଉପଦେଶ ଦେଇ ଦେଇ ଅଶୀତିବର୍ଷ ବୟସରେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ପୃଥିବୀରେ ଏକ ବିରାଟ ଧର୍ମ ଓ ମହାନ୍ ଆଦର୍ଶ ରଖିଦେଇ ଇହଲୀଳା ସାଙ୍ଗ କଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏ ଯାବତ୍ ଜଗତର କୋଟି କୋଟି ନରନାରୀ କଣ୍ଠରେ 'ବୁଦ୍ଧଂ ଶରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଧର୍ମଂ ଶରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ସଂଘଂ ଶରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି' ଏହି ତ୍ରିଶରଣ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟହ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ପୃଥିବୀର ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ପବିତ୍ର କରି ରଖୁଛି ।

ବୌଦ୍ଧ ଜାତକ

ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ଭିତ୍ତି ଜନ୍ମାନ୍ତରବାଦ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଜୀବନରେ ତୃଷ୍ଣା ଥିବାଯାଏ ଜୀବକୁ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ଓ ପୂର୍ବଜନ୍ମର କର୍ମ ଅନୁସାରେ ପରଜନ୍ମର ଭୋଗ ହୁଏ । ଯେଉଁମାନେ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକ ଜନ୍ମରେ ତାହା ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; ତାହା ବହୁ ଜନ୍ମର ପୁଣ୍ୟକର୍ମର ଫଳ । ସ୍ୱୟଂ ଗୌତମଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ବହୁଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନ୍ମରେ କୌଣସି ଏକ ପୁଣ୍ୟକର୍ମ ଯୋଗୁଁ ସେ ଅପରଜନ୍ମରେ ଉନ୍ନତତର ଜୀବନ ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ସେ ଶେଷରେ ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଲାଭ କଲେ । ପ୍ରାକ୍ତନ ଜନ୍ମମାନଙ୍କରେ ବୁଦ୍ଧ ଯେ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନ ଯାପନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେ, ନାନା ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ସରୀସୃପ, କୀଟ ଓ ପତଙ୍ଗଭାବରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସ୍ୱଜାତୀୟ ଅପର ଜୀବମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ କରି ପୁଣ୍ୟାର୍ଜନ କରିଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ବଜନ୍ମମାନଙ୍କରେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଏହି ଅବତାରମାନଙ୍କୁ 'ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ' କୁହାଯାଏ ଏବଂ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କର ଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣନାକାରୀ ଗଳ୍ପକୁ 'ଜାତକ' କୁହାଯାଏ । ଏହି 'ଜାତକ' ମାନଙ୍କର ଗଳ୍ପ ନାନା ଆକାରରେ ନାନା ଭାବରେ ପୃଥିବୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଜଗତପ୍ରସିଦ୍ଧ ଈସପୀୟ ଗଳ୍ପସମୂହ ଏହି ବୌଦ୍ଧ ଜାତକମାନଙ୍କଠାରୁ ହିଁ ଜାତ ।

ଏହି ବୌଦ୍ଧ ଜାତକମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ । ଏଥିରୁ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ୱୟଂ ଗୌତମଙ୍କର ମୁଖନିଃସୃତ । ଜେତବନରେ ବା ଅନ୍ୟବିହାରମାନଙ୍କରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ, ଗୌତମ ସମାଗତ ଜନପଦବାସୀମାନଙ୍କୁ ଗଳ୍ପ ଛଳରେ ଧର୍ମର ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝାଉଥିଲେ । ଗଳ୍ପ ଛଳରେ ଧର୍ମ ଓ ନୀତିଶିକ୍ଷା ଦେବା ଜଗତରେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କଠାରୁହିଁ ଆରବ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ମୁଖନିଃସୃତ କେତେକ ଗଳ୍ପ ଅବିକଳଭାବରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ବାଇବଲ୍‌ରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ମୁଖରେ ଦିଆଯାଇଅଛି । ଏହି ଗଳ୍ପମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଧାନ ଉପଜୀବ୍ୟ ବିଷୟ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ । ଅପର ସାଧାରଣର ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି କିପରି ନିଜକୁ ବଳି ଦିଆଯାଇ ପାରେ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜୀବାବତାରରେ ବୁଦ୍ଧ ତାହାହିଁ ଦେଖାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ନିମ୍ନରେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ୱରୂପ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧ ଜାତକ ଦିଆଗଲା—

ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱ ଥରେ ଗୋଟିଏ ମୃଗଦଳର ଅଧିପତି ହୋଇ ଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପରମ ରମଣୀୟ ଅଧିତ୍ୟକାରେ ଏହି ମୃଗଦଳ ନିର୍ଭୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ ଥିଲେ । ମୃଗାଧିପତି ଦେଖିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ସୁନ୍ଦର ଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଦଳର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ । ଦିନେ ଜନୈକ ବ୍ୟାଧ ଏହି ଦଳପତି ଓ ତାଙ୍କର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଦଳକୁ ଦେଖି ପାରିଲା ଏବଂ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଜଣାଇ ଦେଲା । ରାଜା ଉତ୍ସାହିତ ଚିତ୍ତରେ ସୁଖକର ମୃଗୟା ଲାଗି ତାଙ୍କର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଘେନି ଏହି ଦଳକୁ ଘେରି ପକାଇଲେ ।

ଦଳପତି କ ଉପାୟରେ ମୃଗ ମୃଗୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହେବ ତାହା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲେ ଅଧିତ୍ୟକାର ନିମ୍ନରେ

ଗୋଟିଏ ବେଗଗାମିନୀ ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ପଳାୟନର ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଆଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୃଗୀ ଓ ଶିଶୁ ମୃଗ-ମାନଙ୍କର ସେହି ଖରସ୍ରୋତା ଓ ଫେନବତୀ ନଦୀକୁ ପାର ହେବା ଅସମ୍ଭବ ବୋଧ ହେଲା । କ'ଣ କରାଯିବ ? ନିଜର ଜୀବନକୁ ଭୁଲିଯାଇ ଓ କେବଳ ଗୋଷ୍ଠୀର ମଙ୍ଗଳ ମନରେ ଧାରଣ କରି ଦଳପତି ତରଙ୍ଗିଣୀର ମଧ୍ୟକୁ ଝାମ୍ପ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ମୃଗ ମୃଗୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର ପୃଷ୍ଠ ଉପରକୁ ଡେଇଁ, ସେଠାରୁ ଅପର ତୀରକୁ ଡେଇଁଯିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ । ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ସମସ୍ତ ଦଳ ପ୍ରଥମେ ଦଳପତିର ପୃଷ୍ଠକୁ ଓ ସେଠାରୁ ଅପର ତୀରକୁ ଡେଇଁ, ସେହି ବିପଜ୍ଜନକ ତରଙ୍ଗିଣୀକୁ ପାର ହୋଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଶତ ଶତ ହରିଣ ହରିଣୀର ବେଗ-ପତିତ ଖୁରଘାତରେ ଦଳପତି ପୃଷ୍ଠରୁ ମାଂସ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଅସ୍ଥି ଦେଖାଗଲା । ସେ ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟ ଜାଣି ଗୁହାଁଳ ବେଳକୁ ଦେଖି ପାରିଲେ ଗୋଟିଏ ମୃଗ ଶିଶୁ ପଛରେ ରହି ଯାଇଛି । ଦଳପତି ମରଣଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୁଲିଯାଇ ସେହିଠାରେ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଲେ । ମୃଗଶିଶୁ ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଆର ପାରକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ଏବଂ ସେ ଅକଥିତ ବେଦନାରେ ସେହି ତରଙ୍ଗିଣୀ ଜଳରେ ନିପତିତ ହୋଇ ପ୍ରାଣ-ତ୍ୟାଗ କଲେ ।

କ୍ଷମା

ଜଗତର ସକଳ ଧର୍ମର ଉପାସନାରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଦୋଷ, ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରିବାକୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି । ଯେଉଁ-ମାନେ ଈଶ୍ୱରୋପାସନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତ୍ୟ । ଅଜ୍ଞାନରେ ବା ସଜ୍ଞାନରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦିନର ପ୍ରତି ମୂହୂର୍ତ୍ତରେ ଅନେକ ଅପରାଧ କରି ପକାଉ, ଯାହାର ନ୍ୟାଯ୍ୟ ବିଚାର ହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ କଠିନ ଶାସ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ ଜଗତର ଅଦୃଶ୍ୟ ବିଚାରକର୍ତ୍ତା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସେ ସବୁ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟର ଦୁର୍ବଳତା ଓ ଅପରାଧ-ପ୍ରବଣତା ଜଗତର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁହିଁ ଜଣା; ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଅନୁକମ୍ପା ଦୁର୍ବଳ ମନୁଷ୍ୟକୁ କ୍ଷମା ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ କ୍ଷମା ଆମ୍ଭେମାନେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା କରୁଁ, ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଉ କି ? ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଦୋଷ ଏହି ଯେ, ସେ ଆତ୍ମଦୋଷ ଓ ଆତ୍ମଦୁର୍ବଳତା ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପର ଦୋଷ ଓ ପର ଦୁର୍ବଳତା ଦେଖି ପାରିବାରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତତ୍ପର । ଗ୍ରୀକ୍ ଇସପ୍‌ଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଏହି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ କାନ୍ଧରେ ସବୁବେଳେ ଦୁଇଟି ଭାର ଆଗ ପଛ କରି ବହନ କରନ୍ତି । ଆଗ ଭାରଟି ପରଦୋଷରେ ଓ ପଛ

ଭାରଟି ଅସ୍ମଦୋଷରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ପଛ ଭାରଟି ଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିବାରୁ ସେ ଅସ୍ମଦୋଷ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅଗ ଭାରଟି ସବୁବେଳେ ଆଖିଆଗରେ ଥିବାରୁ ସେ କେବଳ ପର ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଦିଗ ଏହି ରୂପକରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରଭାବରେ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଅଛି । କାରଣ ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନୁଭୂତ ଯେ, ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ବିଚାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ନିଜର କୌଣସି ଅପରାଧ ନାହିଁ । ଜଗତର ଯେତେ ଅନ୍ୟାୟ ସବୁ ଅନ୍ୟମାନେ କରୁଛନ୍ତି ।

ନିଜର ଦୋଷ-ଦୁର୍ବଳତାକୁ ନ ପାଶୋରି ପରର ଅପରାଧକୁ ଦୟାଳୁ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବା ସମୀଚୀନ କଥା । ଅପରାଧର ବିଚାର କଲାବେଳେ କରୁଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ ସେଥିରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦେବତ୍ୱ ବିକଶିତ ହୁଏ, ଏହା ସେକ୍‌ସପିୟର ତାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟକରେ ସୁନ୍ଦରଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତିହିଂସା ଓ ଶାସ୍ତି ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷମା ଓ କରୁଣାରେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଦେବତ୍ୱ ବିକଶିତ ହୁଏ, ଏହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବେ ନାହିଁ । ଏତେ ଭ୍ରମପ୍ରମାଦ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନରେ ଘଟେ; ତେଣୁ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷମାଚରଣ କରିବା ଓ ଦଣ୍ଡ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଅପରାଧୀ ପ୍ରତି ମାନବିକ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ । ତା ପରେ ଅଧିକ ବିଚାର କରିବାର କଥା ଏହି ଯେ, ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅପରାଧ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅପରାଧୀର ଚରିତ୍ରଗତ ଅପେକ୍ଷା ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଘଟଣା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରେ । ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ, ଅନେକ ସାଧୁଲୋକ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥା-କ୍ରମରେ ଏପରି ଅନ୍ୟାୟ କରିଅଛନ୍ତି ଯାହା ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ସେ କେବେହେଲେ କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବେଳେ କ୍ଷୁଧା-

ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି ମାଆ ପ୍ରାଣର ଶିଶୁକୁ ସାମାନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଲାଗି ବିକ୍ରୟ କରି ଦେବାର ଓ ଅନାହାରବେଳେ ନିଜର ସନ୍ତାନ-ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଳହ କରିବାର ଦେଖାଯାଇଛି । ଜୀବନର ଏ ପ୍ରକାର ସାଂଘାତିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ଏପରି ଜଘନ୍ୟ ଆଚରଣ କରିବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଜୀବନରେ ଏପରି ଅନେକ ନାନା ପ୍ରକାର ସଙ୍କଟଣାଚକ୍ର ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ ଅନ୍ୟାୟ-ଅପରାଧ କରିବା ବିଶେଷ ବିଚିତ୍ର କଥା ନୁହେଁ । ଏକେ ତ ମନୁଷ୍ୟ ଭ୍ରମପ୍ରବଣ, ତା ପରେ ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦ ପାଇଁ ଜଗତରେ ପ୍ରଲୋଭନ ଓ ଉପାଦାନର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି କଠୋର ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଅନୁକମ୍ପା ଓ କ୍ଷମା କରିବା ଯେ ସର୍ବଥା ବିଧେୟ ତାହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରିବେ ନାହିଁ ।

ତା ପରେ କ୍ଷମା ଓ କରୁଣା କୋମଳ ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା ଅପରାଧୀ ହୃଦୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଦେବତ୍ୱର ବିକାଶ ହୁଏ । ଶାସ୍ତି ଓ ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ସେପରି ହେବାର କେବେ ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ । ଶାସ୍ତି ଦେବାର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧୀର ଚରିତ୍ର ସଂଶୋଧିତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯେପରି ଦେଖାଯାଉଛି, କଠିନ ଶାସ୍ତି ଓ କାରାଗାରର ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାରର ଫଳରେ ଅଧିକାଂଶ ଅପରାଧୀଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଚିରକାଳଲାଗି ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏହି ଅପରାଧୀମାନେ ଯଦି କରୁଣ ଓ ମାନବିକ ବ୍ୟବହାର ପାଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କଥା ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ବହୁ ପରିମାଣରେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ।

କ୍ଷମାକୁ କେତେକ ଲେଖକ 'ମହତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରତିହିଂସା' ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେଇଅଛନ୍ତି । କାରଣ ପ୍ରତିହିଂସା ପଶୁପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଜଗତରେ ଅପରାଧ ବଢ଼ାଏ ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ କ୍ଷମା ମାନବପ୍ରାଣରେ ଦେବଭାବର ସଞ୍ଚାର କରି ଅପରାଧକୁ ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଜୀବନରେ କ୍ଷମାବୃତ୍ତିର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଉଚିତ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣୁ ଯେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନରେ ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦ ଅଛି ଓ ଅବସ୍ଥାବିଶେଷରେ ଅନ୍ୟଜଣେ ଯେପରି ଅନ୍ୟାୟ କରନ୍ତି, ଆମ୍ଭେ-ମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସେହିପରି କରନ୍ତେ, ତେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅପର ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଗ୍ଭର ବା ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ କ୍ଷମାଶୀଳ ହେବା ଉଚିତ ।

—:୦:—

ଧର୍ମ ବ୍ୟାଧ

ପୌରାଣିକ ଯୁଗରେ କୌଶିକ ନାମକ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ ଯୋଗ-ସାଧନା କରିବା ଲାଗି ନିଜର ବୃଦ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବଣକୁ ପଳାଇଗଲେ । ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି କଠୋର ସାଧନାରେ ସେ ଅନେକ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ଲାଭ କଲେ । ତାହାପରେ ସେ ଲୋକାଳୟକୁ ଫେରିଆସିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ପଥ ମଧ୍ୟରେ ତପ୍ତ ରୌଦ୍ର ଓ ପଥକ୍ଳାନ୍ତି ଯୋଗୁଁ ସେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷତଳେ ବିଶ୍ରାମ କରୁ କରୁ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ଅପରାହ୍ଣ ହେଲା । କୌଶିକ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ହାଇ ମାରି ଉପରକୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ବକ ପକ୍ଷୀ କିଛି ଅମେଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ପକାଇଦେଲା । କୌଶିକ ଯେ ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ, ତାହା ବକ ପକ୍ଷୀ ଜାଣିବ କପରି ? କିନ୍ତୁ ବକର ଅପକ୍ରିୟାରେ ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀ କୌଶିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୁପିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦେବା ପାଇଁ କ୍ରୋଧାରୁଣ ନେତ୍ରରେ ଏପରି ଚାହିଁଲେ ଯେ, ନିରୀହ ବକପକ୍ଷୀଟି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଭୂତଳରେ ପଡ଼ି ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । କୌଶିକ ନିଜର ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ଦେଖି ନିଜେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କଲେ ଏବଂ ବୃକ୍ଷତଳ ଛାଡ଼ି କ୍ରମେ ନଗର ଆଡ଼କୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ନଗରରେ ପ୍ରବେଶ କରି କୌଶିକ କୌଣସି ଏକ ଗୃହସ୍ଥର ଦ୍ୱାରରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗିଲେ । ଗୃହ ମଧ୍ୟରୁ ଗୃହିଣୀ "ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ" କହି ଭିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଗଲାବେଳକୁ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତେଣୁ ସେ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଥୋଇଦେଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସେବା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁ କରୁ ବହୁ ସମୟ କଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଣେ କୌଶିକ କେବଳ 'ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ' 'ଟିକିଏ ବସନ୍ତୁ' ଏହା ଶୁଣି ଶୁଣି କ୍ଷୁଧା ଓ କ୍ରୋଧରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଗଲେଣି । ଶେଷରେ ଗୃହିଣୀ ଭିକ୍ଷା ଧରି ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଅନାତିଥେୟତା ପାଇଁ ତିରସ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୃହିଣୀ ଆଦୌ ବିଚଳିତା ନ ହୋଇ କହିଲେ, "ଆପଣ ବକ-ଭସ୍ମ ପରି ଏଠା କଥା ଭାବନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଧବଳ ଯୋଗଶକ୍ତି ଏଠାରେ ବିଫଳ ହେବ । ମୋର କୌଣସି ଅପରାଧ ହୋଇ ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସେବା କରୁଥିଲି ।"

କୌଶିକ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇଗଲେ । ସେ ଭାବିଲେ, 'ଏହି ରମଣୀ ନିଶ୍ଚୟ ଜଣେ ସିଦ୍ଧତପା ଯୋଗିନୀ । ନଚେତ୍ ସେ ବକ-ଭସ୍ମ ଘଟଣା ଜାଣନ୍ତେ କିପରି ?' ତେଣୁ ସେ ଗୃହିଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କରି ସେ କିପରି ବକ-ଭସ୍ମ କଥା ଜାଣିଲେ ତାହା ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ । ଗୃହିଣୀ ଉତ୍ତର କଲେ, "ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୋଗ ସାଧନା କରି ନାହିଁ । ମୁଁ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟା ନାରୀ । ମୋର ଏକମାତ୍ର ସାଧନା ମୋର ସ୍ୱାମୀ, ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଶାଶୁଙ୍କର କାୟମନୋ-ବାକ୍ୟରେ ସେବା । ମୋର ଯାହା କିଛି ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ତାହାରି ଫଳରେ ।" ଏହା ଶୁଣି କୌଶିକ ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ଶିଖିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା

ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଗୃହିଣୀ କହିଲେ ଯେ, "ତାଙ୍କର ସେଥିପାଇଁ ସମୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମିଥିଳା ନଗରରେ ଜଣେ ଧର୍ମବ୍ୟାଧ ଅଛି, ସେ ତାହା ନିକଟକୁ ଗଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ଧର୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭପାରିବେ"—ଏତିକି କହି ସେ ଗୃହ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଗୃହିଣୀର କଥା ଅନୁଯାୟୀ କୌଶିକ ମିଥିଳା ଯାତ୍ରା କଲେ । ମିଥିଳା ନଗରର ବିପଣୀମାନଙ୍କରେ ବୁଲି ବୁଲି ସେ ଏକସ୍ଥାନରେ ଧର୍ମବ୍ୟାଧକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ସେହି ବ୍ୟାଧ ପଶୁବଧ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହି ମୃଗ-ମହିଷାଦିର ମାଂସ ବିକ୍ରୟ କରୁଅଛି । କୌଶିକ ଆସିବାର ଜାଣିପାରି ସେହି ବ୍ୟାଧ ସ୍ୱସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ତାହାଙ୍କୁ ସମ୍ଭ୍ରମ ସହକାରେ ଅଭିବାଦନ କଲା ଏବଂ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ଜିଜ୍ଞାସା କଲା । ତା ପରେ ସେ କୌଶିକଙ୍କୁ ନିଜ ଗୃହକୁ ନେଇ ପାଦ୍ୟାର୍ଘ୍ୟାଦି ଦେଇ ତାହାଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଶ୍ରାମ ସମୟରେ କୌଶିକ ବ୍ୟାଧକୁ ପଚାରିଲେ, "ତୁମ୍ଭପରି ସଜ୍ଜନ ଏପରି ଭୟଙ୍କର ଓ କୁତ୍ସିତ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛ କାହିଁକି ?"

ବ୍ୟାଧ କହିଲା, "ହେ ବିପ୍ରୋତ୍ତମ, ଏହି ତ ମୋର ପିତୃପିତାମହ ପ୍ରଚଳିତ କୌଳିକ କର୍ମ । ମୁଁ ମୋର ନିଜ ଧର୍ମରେ ହିଁ ଅଛି । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କର ମୋ ଲାଗି ଦୁଃଖିତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରୟତ୍ନ ସହକାରେ ପିତାମାତାଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରେ, ସତ୍ୟ କହେ, କାହାପ୍ରତି ଅସୂୟା କରେ ନାହିଁ, ଯଥାଶକ୍ତି ଦାନକରେ; ଦେବତା, ଅତିଥି ଓ ଭୃତ୍ୟବର୍ଗଙ୍କୁ ଭୋଗ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଅବଶିଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ । ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟ-ହତ ବରାହମହିଷ ପ୍ରଭୃତି ବିକ୍ରୟ କରିଥାଏ । ନିଜେ କେବେହେଲେ ବଧ କରେ ନାହିଁ ଏବଂ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରେ ନାହିଁ । ହେ ଦ୍ୱିଜ, ପୁରୁଷ ଦୁଃଶୀଳ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୀଳବାନ ହୋଇପାରେ,

ପ୍ରାଣୀହିଂସାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଧାର୍ମିକ ହୋଇପାରେ । ଯେଉଁ-ମାନେ ମୋର ନିନ୍ଦା ବା ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଁ ସାଧୁ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରେ । ମିଥ୍ୟା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ; ପ୍ରାର୍ଥିତ ନହୋଇ ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟକାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ପ୍ରିୟ ବିଷୟରେ ଅତିଶୟ ହର୍ଷାନ୍ୱିତ ବା ଅପ୍ରିୟ ବିଷୟରେ ଅତିଶୟ ସନ୍ତାପିତ ହେବନାହିଁ; ଅର୍ଥକଷ୍ଟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେହେଁ ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଧର୍ମ ପରିହାର କରିବ ନାହିଁ । ଯଦି କୌଣସି ଅସତ୍ କର୍ମ କରିଥାଅ ତେବେ ତାହା ପୁନର୍ବାର ଆଚରଣ କରିବ ନାହିଁ । ଯାହା କଲ୍ୟାଣ ଜନକ ବୋଧହେବ ସେଥିରେହିଁ ନିଜକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବ । କେହି ଅନିଷ୍ଟାଚରଣ କଲେ ତାହାର ପ୍ରତିହିଂସାକାରୀ ହେବ ନାହିଁ; ବରଂ ସାଧୁ ବ୍ୟବହାର କରିବ । ଯେଉଁ ପାପାତ୍ମା ପାପ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ସେ ନିଜେ ନିଜେହିଁ ପରାହତ ଓ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।”

ଧର୍ମବ୍ୟାଧ ଏହି ପ୍ରକାରେ କୌଶିକଙ୍କୁ ବହୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ମହାଭାରତରେ ସେ ସବୁ ବହୁ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ସେ ସବୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟଧର୍ମର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ ଜ୍ଞାନ । ଶେଷରେ ସେ କୌଶିକଙ୍କୁ କହିଲା—“ହେ ଦ୍ୱିଜପ୍ରବର ! ଆପଣ ମାତାପିତାଙ୍କୁ ଅବମାନନା କରିଅଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ସେମାନଙ୍କର ବିନାନୁ-ମତିରେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସେବା ପ୍ରତି ଉପେକ୍ଷା କରି ଆପଣ ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଆପଣଙ୍କ ଶୋକରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ଲାଗି ଆପଣ ଗୃହକୁ ଫେରିଯାଆନ୍ତୁ । ଆପଣ ତପସ୍ୱୀ, କିନ୍ତୁ ଶିଷ୍ଟାଚାରର ଅଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇ ଯାଉଅଛି ।”

ବ୍ୟାଧ ବାକ୍ୟରେ କୌଶିକ ସାନନ୍ଦ ଚିତ୍ତରେ ନିଜଗୃହକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ

ଆଜକାଲି ଜଗତରେ ସବୁ ଦେଶରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ । ସବୁ ଦେଶର ଲୋକେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ମରଣୀୟ ଘଟଣାରୁ ବର୍ଷ ଓ କାଳ ଗଣନା କରିଥାନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପରିବାରରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମ ବା ତାହାର ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘଟନା-ମାନଙ୍କର କାଳ ପରିମାପ ହୁଏ । ମାନବଜାତି ପକ୍ଷରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମ ସେହିପରି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ମରଣୀୟ ଘଟନା ହୋଇଥିବାରୁ ଜଗତର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳଗଣନାରେ ତାହା ଧାରକସ୍ୱରୂପ ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏବଂ ସେ ଜଗତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ସେ ଆଧୁନିକ ପାଲେଷ୍ଟାଇନ୍‌ରେ ବେଥେଲ୍‌ହେମ୍ ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଯୋସେଫ୍ ବଢେଇ କାମ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ଓ ଦରିଦ୍ର ଥିଲେହେଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଧୁଲୋକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କର ନାମ ଥିଲା ମେରି । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏହି ମେରିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ମେରି ଆଜି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କର ପରମାରାଧ୍ୟା ଜନନୀ-ରୂପେ ସମ୍ପୂଜିତା ।

ଜେରୁଜେଲମ୍ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ । ଯୀଶୁଙ୍କ ଜନ୍ମକାଳରେ ହେରଡ୍ ନାମକ ଜଣେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ନରପତି ଏହି ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଯୀଶୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ହେରଡ୍ ଏହି ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ ଶୁଣି ପାରିଲେ ଯେ, ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ନୂତନ ରାଜା ଶୀଘ୍ର ଭୂତଳରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ । ଏ ସମ୍ବାଦରେ ହେରଡ୍ ସିଂହାସନରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବାର ଆଶଙ୍କା କରି ଆଦେଶ ଦେଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ନବଜାତ ଶିଶୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିହତ ହେବେ । ରାଜାଜ୍ଞା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯୋସେଫ୍ ଓ ମେରୀ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଏହି ଜଘନ୍ୟ କର୍ମର ସଙ୍କେତ ପାଇ ଗୋପନଭାବରେ ନବଜାତ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳରେ ଘେନି ମିଶର ଦେଶକୁ ପଳାୟନ କଲେ । କେତେକ ବର୍ଷ ଉତ୍ତାରେ ହେରଡ୍ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବାର ଶୁଣି ଯୋସେଫ୍ ଓ ତଦୀୟ ପତ୍ନୀ ସ୍ୱଦେଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ଜାଣିଲେ ଯେ, ହେରଡ୍‌ଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ପୁତ୍ର ରାଜଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ବେଥେଲ୍‌ହେମ୍‌କୁ ନ ଫେରି ନାଜାରେଥ ନାମକ ନଗରରେ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ନାଜାରେଥ ନଗରରେ ତରୁଣ ଯୀଶୁ ପିତାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଜନକଜନନୀଙ୍କୁ ସାଂସାରିକ କ୍ରିୟାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାବିଂଶତ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତରୁଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଜନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଧର୍ମଗୁରୁଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ହେଲା । ଏହି ପରିଚୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜୀବନର ପଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲା । ଜନ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଧର୍ମାନୁରାଗ ଓ ନିର୍ମଳ ଚରିତ୍ର ଦେଖିପାରି ତାହାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଶାବାନ୍ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଗୁରୁଅଭେ

ପ୍ରଚାର କଲେ ଯେ, '[illegible] ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ।' ଯୁବକ [illegible] ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଲାଭ କଲେ ଓ ଦୀକ୍ଷାର ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ତଦୀୟ ହାତରେ ଜଳଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ ।

ଅଭିଷେଚନ ଲାଭକଲା ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ନଗରର ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ ଏକ ବନରେ ତପଶ୍ଚରଣ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଏହାଙ୍କର ତପୋଭଙ୍ଗ ନିମିତ୍ତ ସଇତାନ ମାୟା ବିସ୍ତାର କରି ତାହାଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଲୋଭନରେ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିଥିବାର ଜଣାପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଦୈବୀ ଶକ୍ତିରେ ଶକ୍ତିମାନ୍ ଯୀଶୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରଲୋଭନ ଏଡ଼ି ଶେଷରେ ଜୟଲାଭ କଲେ ।

ଧର୍ମଜୀବନର ଏହି ସିଦ୍ଧିଲାଭ କଲାପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଲୋକସମାଜରେ ନୂତନ ସତ୍ୟ ଓ ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସମାଗତ ଜନତାରୁ ବହୁ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟସ୍ପର୍ଶରେ ରୋଗମୁକ୍ତ ହେବାରୁ ଜନତା କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ଜନସଂଘ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ଲାଗି ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତରେ ଆରୋହଣ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଭିତ୍ତିରୂପୀ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପଦେଶାବଳୀ ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହି ଉପଦେଶସମୂହ ସେହି କାଳରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି କୋଟି କୋଟି ପ୍ରାଣରେ ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ସଞ୍ଚାର କରିଅଛି ଓ କୋଟି କୋଟି ପଥଭ୍ରାନ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ସନ୍ମାର୍ଗ ଦେଖାଇଅଛି । ପର୍ବତ ଉପରୁ ଏହି ମହାବାଣୀ-ସମୂହ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ 'ପାର୍ବତିକ ଉପଦେଶ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନିମ୍ନରେ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ଉଦ୍ଧାର କରି ଦିଆ ଯାଉଅଛି ।

"ତୁମ୍ଭେମାନେ ଶୁଣିଛ ଯେ, ପ୍ରତିହିଂସା ମନୁଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଚକ୍ଷୁ ପାଇଁ ଚକ୍ଷୁ ଏବଂ ଦନ୍ତ ପାଇଁ ଦନ୍ତ ଦାବୀ କରିବା ଧର୍ମ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କହି ରଖୁଛି, ଅପରାଧ ଲାଗି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କର ନାହିଁ । ବରଂ ତୁମ୍ଭର ଦକ୍ଷିଣ ଗଣ୍ଡରେ ଯଦି କେହି ଆଘାତ କରେ, ତୁମ୍ଭେ ତାହାକୁ ଅନ୍ୟ ଗଣ୍ଡଟି ଦେଖାଇଦିଅ ।"

"ତୁମ୍ଭେମାନେ ଶୁଣିଛ ଯେ, ପ୍ରତିବେଶୀକୁ ସ୍ନେହ କରିବା ଓ ଶତ୍ରୁକୁ ଘୃଣା କରିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହି ରଖୁଛି ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ଶତ୍ରୁକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ନେହ କର । ଯେଉଁମାନେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦିଅନ୍ତି, ତାହାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କର । ଯେଉଁମାନେ ଘୃଣା କରନ୍ତି ତାଙ୍କର ଉପକାର କର ଓ ଯେଉଁମାନେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କର ।"

"ତୁମ୍ଭେ ଭିକ୍ଷା ଦାନ କଲାବେଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ଦାନ କର ନାହିଁ । ଏପରି ଦାନ କରିବ ଯେପରି କି ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ଦାନ ବାମ ହସ୍ତ ଜାଣି ନ ପାରେ । ତା ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ଦାନର ପୁରସ୍କାର ପାଇବ ।"

"ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କଣ ଖାଇବ, କଣ ପିଇବ, କଣ ପିନ୍ଧିବ, ଏପରି ଭାବି ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଅ ନାହିଁ । ଆକାଶର ବିହଙ୍ଗମମାନଙ୍କୁ ଦେଖ, ସେମାନେ ଶସ୍ୟ ବପନ ବା କର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ପିତା ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷୁନ୍ନିବୃତ୍ତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ଉଦ୍ୟାନର ପୁଷ୍ପରାଜିକୁ ଅନାଅ । ବିନା ଚେଷ୍ଟାରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣବିଭବମୟ ବସନରେ ଆବୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ରାଜେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ ।। ତେଣୁ ତୁମ୍ଭର ଅଶନ ବସନ ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା ଉଚିତ କି ? ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ପିତା ତୁମ୍ଭର କି କି ଦ୍ରବ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ଜାଣନ୍ତି ।"

ଏହି ମହାବାଣୀ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହେବାପରେ ସମବେତ ଜନତା ମୁଗ୍ଧ ଓ ଚକିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ଧ, ଖଞ୍ଜ, କୁଷ୍ଠୀ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଦୁଃସ୍ଥ ଲୋକ ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶରେ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜନତାର ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନାରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଯୀଶୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ନଗରରୁ ନଗରାନ୍ତରରେ ଓ ଗ୍ରାମରୁ ଗ୍ରାମାନ୍ତରରେ ନୂତନ ସତ୍ୟ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ଓ ରୁଗ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସୁସ୍ଥ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ସେହି ସମୟରେ ସିରିଆରେ ଧର୍ମ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ଉଭୟ ଦିଗରେ ଭୟଙ୍କର ଗ୍ଲାନି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ସିରିଆ ରୋମକମାନଙ୍କର ଅଧୀନରେ ଥିଲେହେଁ ରୋମକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧଃପତନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଗୃହବିବାଦର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇ ରାଷ୍ଟ୍ରବିପ୍ଳବ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ରକ୍ତପାତ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣା ହୋଇଥିଲା । ଏଣେ ଇହୁଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମ ନାମରେ ଘୋର ମିଥ୍ୟାଚାର ପ୍ରସାର ଲାଭ କରିଥିଲା । ଫାରିସୀ ଓ ସ୍କାଇବ୍ ନାମଧେୟ ଇହୁଦୀ ଧର୍ମଯାଜକଗଣ ଧର୍ମକୁ ଅର୍ଥାଗମର ଉପାୟସ୍ୱରୂପ କରି ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଦେବାଳୟମାନ ବ୍ୟବସାୟର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଥିଲା ।

ଏହିପରି ମିଥ୍ୟାଚାର ଓ ବିପ୍ଳବ ସମୟରେ ଯୀଶୁଙ୍କ ଅବିର୍ଭାବ ବିଧାତାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶପରି ଜଣାଯାଏ । ମିଥ୍ୟାଚାରର ବିନାଶ କରି ଜଗତରେ ସତ୍ୟଧର୍ମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ସେ ଯେପରି ଜନ୍ମପରିଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଗତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମତବାଦ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଘୋର ପ୍ରତିକୂଳତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଇହୁଦୀ ଧର୍ମଯାଜକମାନଙ୍କ ଶଠତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ପ୍ରଚାର କରନ୍ତେ, ସେମାନେ କ୍ରମେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତହୋଇ ଉଠିଲେ । ଦିନେ ଯୀଶୁ ସେମାନଙ୍କର ଦେବମନ୍ଦିରରେ

ପ୍ରବେଶ କରି ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଅକୁତୋଭୟ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଶଠତା ଲାଗି ତିରସ୍କାର କଲେ ଏବଂ ସେହି ମନ୍ଦିର ଭଗ୍ନ କରି ନୂତନ ମନ୍ଦିର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାର ସଙ୍କେତ ଦେଲେ । ମନ୍ଦିରର ପୁରୋହିତମାନଙ୍କର କୋଧାଗ୍ନିରେ ଏହା ଶ୍ରୁଷ୍ଟଘୃତବତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ଓ ସେମାନେ ଯୀଶୁଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ବିନାଶ କରିବା ଲାଗି ବଦ୍ଧପରିକର ହେଲେ ।

ପୁରୋହିତ ମାନଙ୍କର ଯୀଶୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଉ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ଥିଲା ଯେ, ସେ ସମାଜର ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଶେଷ ସଖ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଯୀଶୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଥିଲେ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଓ ଅବହେଳିତ ଜନତା ମଧ୍ୟରେହିଁ ଯୀଶୁ ତାଙ୍କର ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ । ପୁରୋହିତମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ଯେ, ନୀଚଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ଯୀଶୁ ସମାଜରେ ବିପ୍ଳବ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିପତ୍ତି ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ ହେବ ।

ଏହି ଅଭିଯୋଗମାନ ବିଚାର କରି ପୁରୋହିତମାନେ ଯୀଶୁଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଅତ୍ୟାଚାର ବା ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରିବାର ଇଚ୍ଛା କଲେ; କିନ୍ତୁ ନଗରେ ନଗରେ ବିପୁଳ ଜନସଂଘ ଯୀଶୁଙ୍କର ଏପରି ଅନୁରକ୍ତ ଥିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ତାହା ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ କରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ଦିନେ ନିଶାକାଳରେ ଧର୍ମପ୍ରଚାର ଶେଷରେ ଯୀଶୁ ସଶିଷ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ଉପବନରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଏକ ଶିଷ୍ୟ ଧନ ଲୋଭରେ ତାଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଲା । ଶତ୍ରୁମାନେ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ଧରିନେଇ ରୋମର ରାଜପ୍ରତିନିଧି ପାଇଲେଟ୍‌ଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଚାରାର୍ଥ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ । ବିଚାରବେଳେ ଯୀଶୁ ଏକ ପ୍ରକାର ନୀରବ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପାଇଲେଟ୍

ଯୀଶୁଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକାନ୍ତ ନିରପରାଧ ଜାଣି ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହେଲେହେଁ ଇହୁଦୀ ପୁରୋହିତମାନେ କାଳେ ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ କରି ପାରନ୍ତି ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ଶାନ୍ତ, ସାଧୁ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଯୀଶୁଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ବର୍ବର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଲେ । ବିଜୟୋଲ୍ଲାସରେ ମତ୍ତହୋଇ ଶତ୍ରୁମାନେ ସେହି ମହାମାନବଙ୍କୁ ପରିହାସରେ କଣ୍ଟକର ମୁକୁଟ ଦେଇ ପଥ ମଧ୍ୟରେ କେଶାଘାତ କରି କରି ବଧସ୍ଥାନକୁ ନେଇଗଲେ । ସେତେବେଳକୁ କାପୁରୁଷ ଶିଷ୍ୟଗଣ ଓ ଅନୁରକ୍ତ ଜନତା ଭୟରେ ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗ ତ୍ୟାଗ କରି ପଳାୟନ କରିଥିଲେ । ବଧଭୂମିରେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇ ଶତ୍ରୁମାନେ 'କ୍ରୁଶ' ଯନ୍ତ୍ରରେ ଯୀଶୁଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ଶରୀରକୁ କଣ୍ଟକବିଦ୍ଧ କରି ଯେତେବେଳେ ଅକଥନୀୟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମହାପ୍ରାଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାନ୍ତି, "ହେ ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ପିତା, ଏମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା କର; ଏମାନେ କଣ କରୁଅଛନ୍ତି ତାହା ଜାଣି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।" ଏ ପ୍ରକାର କ୍ଷମାମୟ ବାଣୀ ଜଗତର କୌଣସି ମହାପୁରୁଷ କଣ୍ଠରେ କେବେହେଲେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୋଟି କୋଟି ମାନବକର୍ଣ୍ଣରେ ପୁଣ୍ୟ ଓ ଆଶାର ଅମୃତ ସେଚନ କରୁଅଛି । ଏହି ବାଣୀ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ପରେ ସେ ନୀରବରେ ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହ୍ୟ କରି ସେହି କ୍ରୁଶରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ଯୀଶୁ କ୍ଷୀଣଶରୀର ଓ କ୍ଷୀଣବାସ ହୋଇ ଦରିଦ୍ର ପରି ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ସେ ମାନବ ଜାତିଲଗି ଜନ୍ମ ହୋଇ ମାନବ ଜାତିଲଗି ପ୍ରାଣଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଜଗତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମହାପୁରୁଷ ପରଲଗି ଏ ପ୍ରକାର ଆତ୍ମବଳି ଦେଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି ।

ନୂତନ ଭୂମିରେ ମନୁଷ୍ୟର ବାସ

ଅମ୍ଭେମାନେ ଅମର ଜନ୍ମମାଟି ଛାଡ଼ି ପାଦେ ଘୁଞ୍ଚିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉ । ଅଦୂରରେ ନୂତନ ବାସ ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅମର ଗାଁମାନଙ୍କରେ ଭାଇ ଭାଇ ବାପ ଅମଳର କୁଡ଼ଅଟିରୁ ହାତେ ଭୂମି ପାଇଁ ମରାମରି ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ଜୀବନ-ଯାପନର ସହସ୍ର ପନ୍ଥା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅମ ଦେଶର କୃଷକ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷର ମାଟିକୁ କାମୁଡ଼ି ରହେ ଓ ପୁରୁଷକୁ ପୁରୁଷ ପୂର୍ବାର୍ଜିତ ମାଟିକୁ ବାଣ୍ଟି ବାଣ୍ଟି ଶେଷକୁ ଜଣ ଜଣକ ଭାଗରେ ଯାହା ପଡ଼େ ତାହା ଲଭଜନକ କର୍ଷଣରେ ଏକାନ୍ତ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଅଥଚ ଦେଶର ଅନ୍ୟତ୍ର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଏକର ଜମି ପଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହେ । ମନୁଷ୍ୟର ହାତ ବାଜିଲେ ସେଥିରୁ ସୁନା ଫଳିବ; କିନ୍ତୁ ଅମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ମିଳିତ ସହଯୋଗ ନାହିଁ; ନିଜର ଅବସ୍ଥାକୁ ଉନ୍ନତ ଓ ଅଧିକ ସୁଖମୟ କରିବାର ତୀବ୍ର ଅଭିଳାଷ ନାହିଁ । ଲୋକେ ଭାବନ୍ତି, କୌଣସି ଉପାୟରେ ଦିନ କଟିଗଲେ ଗଲା । ଫଳରେ ଅମ ଦେଶର କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ପୁରୁଷରୁ ପୁରୁଷ ଚିର ଦାରିଦ୍ର୍ୟରେ ପଡ଼ି ସଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଅଥଚ ଏହି ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତି ପରିଶ୍ରମୀ ସାହସୀ ମନୁଷ୍ୟ ଲାଗି ଅସୀମ ସମ୍ପଦ ସାଇତି ରଖିଛି ।

ୟୁରୋପୀୟମାନେ ସାହସୀ ଓ ପରିଶ୍ରମୀ । ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଛୋଟ ଛୋଟ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ସେମାନେ ଆଜି ସାରା ପୃଥିବୀରେ ମାଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁଠିକି ଯାଇଛନ୍ତି ସେଠାର ପ୍ରକୃତିରୁ ନାନାଦି ସମ୍ପଦ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ପରିଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବାହାର କରି ଧନୀ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି । ଅଥଚ ସେହି ସ୍ଥାନରେ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ପରିଶ୍ରମ ଅଭାବରୁ, ସେ ସ୍ଥାନର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନେ ପୂର୍ବପରି ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି ।

ୟୁରୋପର ଲୋକେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲେ ଯେ, ଆଟ୍ଲାଣ୍ଟିକ୍ ଆରପଟେ ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଦେଶ ଅଛି ସେତେବେଳେ ସାରା ୟୁରୋପରେ ଏକ ଗୃଞ୍ଚଳ ଖେଳିଗଲା । ପ୍ରଥମେ ସ୍ପେନ୍ ଓ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲରୁ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ନାବିକ ଓ ସୈନିକମାନେ ଆମେରିକାକୁ ଯାଇ ସେ ଦେଶର ସମ୍ପଦ ଲୁଟି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଡକାଇତର ସମ୍ପଦ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ । ସ୍ପାନିଶ୍ ଓ ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍ମାନେ ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଯେଉଁ ଭୂମି ପାଇଥିଲେ ସେ ଭୂମି ତାଙ୍କ ହାତରେ ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ସେ ଭୂମି ଭୋଗ କରିବାର ଥିଲା ସେମାନେ ଇଂରେଜ । କାରଣ ଇଂରେଜ ଜାତି ପରର ଧନ ଲୁଟି କରି ଶୀଘ୍ର ଧନୀ ହେବା ଅପେକ୍ଷା, ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଖଟେଇ ଓ ନିଜର ହାତଗୋଡ଼ ଚଳେଇ ଯେଉଁଠି ଧନ ନାହିଁ ସେଠୁ ଧନ କାଢ଼ିବାର ଜାଣେ ଏବଂ ଲୁଟିଧନ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ୱଶ୍ରମଲବ୍ଧ ଧନକୁ ବେଶୀ ପସନ୍ଦ କରେ । ଫଳରେ ପୂର୍ବର ଅସଭ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲୀ ଆମେରିକାକୁ ଇଂରେଜମାନେ ସଭ୍ୟ କରି ଏବେ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ହୋଇ ଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି ।

କଲମ୍ବସ୍ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ଦୁଇଶ ବର୍ଷ ପରେ ନିଜ ନିଜ ଧର୍ମପାଳନରେ ବାଧା ପଡ଼ିବାରୁ କେତେକ ଇଂରେଜ

ଇଂଲଣ୍ଡ ଛାଡ଼ି ନୂତନ ମହାଦେଶଟିରେ ଘର କରିବା ପାଇଁ ବୋଇତରେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଏମାନେ ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍ ବା ସ୍ପାନିୟାର୍ଡ଼ମାନଙ୍କ ପରି କାହାର ଲୁଟି କରି ନ ଥିଲେ । ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ସଚ୍ଚରିତ୍ର ଅଧିବାସୀ ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଅଧ୍ୟବସାୟ ସହ ଏହି ନବାଗତ ବିଦେଶୀମାନେ ସେହି ଆଦିମ ଭୂମିର ଅରଣ୍ୟ କାଟି, ଜଳାଭୂମି ଶୁଷ୍କ କରି, ରାସ୍ତା ପକାଇ, ଘର, ଗ୍ରାମ, ଉପବନ, ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସବୁ କରି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେ ଦେଶକୁ ସଭ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଉପଯୋଗୀ କରି ପକାଇଲେ । ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଲୋକ ସେ ଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସ୍ପାନିୟାର୍ଡ଼୍ ଓ ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍‌ମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରର ଫଳରେ ଆମେରିକାର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନେ ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ହତ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ଇଂରେଜ ଔପନିବେଶିକ-ମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚିରନ୍ତନ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି ଖଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ଇଂରେଜ ନାରୀପୁରୁଷ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ବଞ୍ଚି ରହିଲେ ସେମାନେ ନିଷ୍ଠା ସହକାରେ ନିଜ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟ, ସାହସ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ବିରଳ । ଫଳରେ ଆଜି ସେମାନେ ସେହି ଅରଣ୍ୟକ ଦେଶକୁ ପୃଥିବୀର ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ ଓ ସଭ୍ୟତମ ଦେଶରେ ପରିଣତ କରି ପାରିଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶ ବର୍ଷ ତଳେ କାପ୍‌ଟେନ୍ କୁକ୍ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିୟା ମହାଦେଶର ବେଳାଭୂମିରେ ଇଂରେଜ ପତାକା ପ୍ରୋଥିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଭ୍ରମଣବୃତ୍ତାନ୍ତ ପଢ଼ି ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିୟାକୁ ନିର୍ବାସିତ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କର ଉପନିବେଶ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ।

ଫଳରେ ୧୭୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଜାନୁଆରୀ ୨୬ ତାରିଖରେ ଗୋଟିଏ ଇଂରେଜ ଜାହାଜ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରେଜ ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ନେଇ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ମାଟିରେ ପହଁଞ୍ଚାଇ ଦେଲା । ଯାହା କଏଦୀମାନଙ୍କର ବାସଭୂମି ବୋଲି ଧିକ୍କୃତ ହୋଇଥିଲା ତାହା ଏବେ ଇଂରେଜ-ମାନଙ୍କର ସାହସ ଏବଂ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଫଳରେ ଏକ ସୁସଭ୍ୟ ଓ ଧନୀଦେଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଇଂରେଜମାନେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ବିରାଟ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ମହାଦେଶ କେବଳ କେତେକ ବର୍ବର ଜାତିଦ୍ୱାରା ଅଧ୍ୟୁଷିତ ହେଉଥିଲା । ତାହାର ବିରାଟ ସମ୍ପଦରାଶି ମାନବ ଚକ୍ଷୁରୁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଥିଲା । ଯେଉଁ ଭୂମିରୁ ଇଂରେଜ ମାନେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର ସୁନା କାଢ଼ି ଓ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କାର ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଦେଶକୁ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ସହରମାଳାରେ ମଣ୍ଡିତ କରିଅଛନ୍ତି, ସେହି ଭୂମିରେ ଅଳ୍ପ ଅସଭ୍ୟ ଅଧମ ମାନବ ବଣମୂଳ ଖାଇ, ଅର୍ଦ୍ଧନଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ବନ୍ୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଶ୍ରମ ମିଶିଲେ ମାଟିକୁ କିପରି ସୁନା କରାଯାଇ ପାରେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ଗୋମେଷଗୃହରମାନଙ୍କ କାହାଣୀ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

!

ପ୍ରାୟ ଶହେ ବର୍ଷ ତଳେ ସମଗ୍ର ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଗୋ-ମେଷ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗମାନେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ପାଦ ପକାଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖି ପାରିଲା ଯେ, ସେହି ଜନହୀନ ମହାଦେଶରୁ ମେଷପାଳନ ଦ୍ୱାରା କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଅର୍ଜନ କରାଯାଇ ପାରେ । କାରଣ ସୁଖାଦ୍ୟ ତୃଣଯୁକ୍ତ ସମତଳ ଭୂମି ସେଠାରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର କୋଶ ଧରି ବିସ୍ତୃତ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଉପନିବେଶିକମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡ

ଓ ସ୍ପେନରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମେଷମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି, ସେମାନଙ୍କୁ ଜାହାଜରେ ପୂର୍ବାଇ ୟୁରୋପରୁ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆକୁ ବୋହି ନେଲେ ଏବଂ ସେ ଦେଶର ତୃଣ ଭୂମିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ସେହି ମୁଷ୍ଟିମେୟ ମେଷ ସମୂହ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଏବେ ବହୁ କୋଟି ସଂଖ୍ୟକ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମ୍ପଦ ଆଣି ଦେଉଅଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆମାନେ ମେଷପାଳନକୁ ଜୀବିକା ସ୍ୱରୂପ ଧରି ବସିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ନଗରର ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଶତ ଶତ ମାଇଲ ନିର୍ଜନ କାନ୍ତାର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କ ପରି ଗଣ୍ଡିଏ ଗଣ୍ଡିଏ କୁଡ଼ିଆ ଘରେ କଷ୍ଟମୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟୋଦୟ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ମେଷପଲ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର କୁଡ଼ିଆ ଘରସବୁ ସକଳ ବିଳାସମୟ ଉପକରଣଶୀତଳ ସୌଧାବାସମାନଙ୍କରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏବେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର କୌଣସି ମେଷ ପାଳକ ଘରେ ଅତିଥି ହେଲେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବିଚିତ୍ର ଅନୁଭୂତ ଘେନି ଆସିବାକୁ ହେବ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିବା ଯେ, ଆମେ ଯାହାର କୁଣିଆ ହୋଇଛୁଁ ତାଙ୍କର ଘର ବ୍ୟତୀତ ବହୁ କୋଶଧରି ଆଉ କାହାରି ସେଠି ଘର ନାହିଁ । ସେହି ବହୁ ବିସ୍ତୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ମେଷ ଚରୁ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏ ସବୁ ଏକା ତାଙ୍କର । ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ଦୁଏ ତ ରେଳରେ ବସି ପ୍ରତିଦିନ ସ୍କୁଲକୁ ଯାନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କର ଡାକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସବୁ ଦୁଏ ତ ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଆସେ । ତଥାପି ସେହି ମେଷ

ପାଳକଙ୍କ ଘରେ ପଶିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣି ପାରିବା ନାହିଁ ଯେ, ଆମେ ସହରର ବହୁଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ ପ୍ରାନ୍ତରରେ ଆସି ପଡ଼ିଛେ । କାରଣ ମେଷପାଳକଙ୍କର ପ୍ରଚୁର ଧନ ଅର୍ଜନ ହେଉ-ଥିବାରୁ ସେ ଘର ଭିତରେ ବିଦ୍ୟୁତାଲୋକ ପ୍ରଭୃତି ସଭ୍ୟ ଜୀବନର ସକଳ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଅୟୋଜନ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଧନାଗମ ହେଉଥିବାରୁ ସେ ଏହି ଜନହୀନ ମେଷ ଚାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶତ ଶତ କୋଶର ଉର୍ବର ପୃଥିବୀ ମନୁଷ୍ୟ ହସ୍ତକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ପଡ଼ି ରହିଅଛି । ଦେଶର ଯୁବକମାନେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ବାହୁ ବଳରେ ଏହି ଭୂମିକୁ ଅଧିକୃତ କରି ଏହି ମାଟିରୁ ସୁନା ବାହାର କରି ନିଜର ଓ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ କରି ପାରନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଅତି ପରିତାପର କଥା ଏହି ଯେ, ଆମ ଦେଶରେ ପର ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଇଁ ଦେହ ସୁଖରେ ଦି' ପଇସା ପାଇ ଯିବାକୁ, ଦେହର ଝାଳ ବୁହାଇ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଚାରି ପଇସା ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ଏହାହିଁ ଆମ ଜାତିର ଅଭିଶାପ ।

ପ୍ରକୃତି

ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରକୃତି କହିଲେ ବୃକ୍ଷଲତାଦି ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜଗତକୁ ବୁଝାଏ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ଅନନ୍ତ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷର ଅଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମଣ୍ଡଳଠାରୁ ପଦତଳର ସାମାନ୍ୟ ଦୁବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଈଶ୍ବରସୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରକୃତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ଏକ ଅଙ୍ଗ ।

କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ, ପ୍ରକୃତିର ଅନୁକରଣରେ ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ କାଳକ୍ରମେ ନିଜର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂସାର ଗଢ଼ି ପକାଇଅଛି । ମନୁଷ୍ୟେତର ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରକୃତି ଦେହରେହିଁ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଆଶ୍ରୟ ଲାଗି ପ୍ରକୃତିର କୋଳରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଗ୍ରାମ ଓ ନଗରମାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି । କାଳକ୍ରମେ ଏହି ଗ୍ରାମ ଓ ନଗରମାନଙ୍କରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନପ୍ରଣାଳୀକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି, କୌଶଳ ଓ ହସ୍ତପାଟବ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ସଭ୍ୟତା ଗଠିତ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଏହି ସଭ୍ୟତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ମନୁଷ୍ୟର । ଈଶ୍ବରସୃଷ୍ଟ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜୀବର ଏ ପ୍ରକାର ସଭ୍ୟତା ନାହିଁ । ଏହି ସଭ୍ୟତାରୁ ଭିନ୍ନ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଇତର ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ପ୍ରଭେଦ ରହେ ନାହିଁ । କାରଣ ଭୋଜନ-ଶୟନାଦି ସାଧାରଣ କ୍ରିୟା ମନୁଷ୍ୟପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତବିନୋଦନ ଲାଗି

ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳା ଏବଂ ଶ୍ରମଲାଘବ ଲାଗି ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରସକଳ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ସବୁ ଯୋଗୁ ତାର ସଭ୍ୟତାର ଗର୍ବ କରିଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ କେତେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ତାହାର ଦୁଃଖକାରକ । ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ ଯେତିକିଦୂର ଘନିଷ୍ଠ ହେବ, ତାର ଦେହ ଓ ମନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେତିକିଦୂର ଉନ୍ନତ ହେବ । ପ୍ରକୃତି ସହିତ ସଖ୍ୟ ରଖି ପ୍ରାକୃତିକ ଉପାୟରେ ଜୀବନଯାପନ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ କେବଳ ସୁସ୍ଥ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହେବ ତାହା ନୁହେଁ, ତାର ମନ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଚିନ୍ତାର ଅଧିକାରୀ ହେବ । ବସ୍ତୁତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ପର୍ବତ ଓ ଅରଣ୍ୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକୃତିର ନିବିଡ଼ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବା ଆରଣ୍ୟକ ଜାତିସକଳ ନାଗରିକମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ସୁସ୍ଥ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ । କେବଳ ତାହା ନୁହେଁ, ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ, ଆତିଥ୍ୟ, ଭକ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣ ମନୁଷ୍ୟଚରିତ୍ରର ଭୂଷଣ ସ୍ୱରୂପ, ସେସବୁ ଏହି ଜାତିମାନଙ୍କଠାରେ ବିଶେଷଭାବରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ନଗରବାସୀମାନଙ୍କଠାରେ ଏସବୁ ଗୁଣର କେତେ-ଦୂର ଅଭାବ ତାହା ଏ ଯୁଗର ନଗରଜୀବନ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୋଗ ଅଛି, ସେମାନେ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିବେ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରର ପଲିନେଶୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ପ୍ରକୃତିର ଲୀଳାଭୂମି । ତନ୍ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ବିଳାସ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ି ସେହି ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କର ଅଧିବାସୀଗଣ ରୂପ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ପରମ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ସେଠାର ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ସେମାନେ ଏପରି ସୁସ୍ଥ ଯେ, ଇଉରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତା ସେଠାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ରୋଗ କଣ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ।

ପ୍ରକୃତି ସମ୍ପର୍କରେ ଥାଇ ଆମର ଏହି ଉତ୍କଳ ଦେଶର ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କର ଆଦିମ ଜାତିମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳବିଶ୍ୱାସୀ ଓ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କୁ କଳୁଷିତ କରି ଦେଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଏମାନଙ୍କର ସରଳ ଜୀବନ, ସତ୍ୟାନୁରାଗ, ଅତିଥିସତ୍କାର ଗଡ଼ଜାତର ଅରଣ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପବିତ୍ର କରି ରଖିଛି ।

ନଗରବାସୀମାନେ ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଦୂରରେ ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ମୁକ୍ତ ବାୟୁ, ମୁକ୍ତ ଆଲୋକ, ମୁକ୍ତ ଆକାଶ, ବୃକ୍ଷ ଲତାଦିର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; ତେଣୁ ଏହି ରୁଦ୍ଧ ଜୀବନ ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଓ ମନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ନଗରମାନଙ୍କରେ ନାନା ରୋଗ ଓ ଚୌର୍ଯ୍ୟାଦି ନାନା ଅପରାଧ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ନଗରରେ ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରତି ପ୍ରତିବେଶୀର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥାଏ; ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ସହାନୁଭୂତି ତାହା ବିକୃତ ଜୀବନପ୍ରଣାଳୀ ଯୋଗୁଁ ମୃତ୍ୟୁଲାଭ କରେ ।

ଏହି ସବୁ କାରଣ ଯୋଗୁଁ ଇଉରୋପୀୟ ମନୀଷୀ ରୁଷୋ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ ପ୍ରକୃତିବାଦ ପ୍ରଚାର କରି ଚିନ୍ତା-ଜଗତରେ ଯୁଗାନ୍ତର ଆଣିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତା-ଜଗତରେ ତାଙ୍କ ମତ ସମସ୍ତେ ସମର୍ଥନ କଲେହେଁ ବାସ୍ତବ ଜଗତରେ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଉ ନାହିଁ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପୃଥିବୀର ସବୁ ଆଡ଼େ ଆଧୁନିକ ମାନବର ପ୍ରକୃତି-ସମ୍ପର୍କହୀନ ସଭ୍ୟତା ମାଡ଼ି ଯାଉଛି । ଆମର ପରମ ପୂଜ୍ୟ ଗାନ୍ଧିଜୀ ପ୍ରକୃତିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । କେବଳ ବର୍ଷାକାଳ ଛଡ଼ା ସେ ସର୍ବଦା ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ନିଦ୍ରା ଯାଆନ୍ତି । ସେ ନଗର ଅପେକ୍ଷା ଗ୍ରାମ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ।

କାଳିଦାସ

ଯେଉଁ ମହାକବିମାନଙ୍କର ଦାନରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏହି ଜନ୍ମଭୂମି ଭାରତବର୍ଷର ସାହିତ୍ୟ ରସବନ୍ତ ହୋଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାଳିଦାସ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ସେ କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ନୁହନ୍ତି, ସମଗ୍ର ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାଳିଦାସ ଏକତମ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳିଦାସଙ୍କ କବିଗୌରବ କେବଳ ଭାରତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ·ଯେତେ-ବେଳେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଅଧୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ କ୍ରମେ କାଳିଦାସଙ୍କର ନାଟକ ଓ କବିତା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ଅନୂଦିତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର ପଣ୍ଡିତମାନେ କାଳିଦାସଙ୍କ କବିପ୍ରତିଭାରେ ଚମତ୍କୃତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଜର୍ମାନ-ସାହିତ୍ୟର ମହତ୍ତମ ପୁରୁଷ ଗେଟେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । ଗେଟେ କାଳିଦାସଙ୍କର ଶକୁନ୍ତଳା ନାଟକର ଅନୁବାଦ ପାଠ କରି କିପରି ମୁଗ୍ଧ ଓ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଥିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁବିଦିତ ଶକୁନ୍ତଳା-ପ୍ରଶସ୍ତିରୁ ଜଣାପଡ଼େ । ସେ କହିଛନ୍ତି—"ଯଦି ଯୌବନର ପ୍ରସ୍ଫୁଟ ପୁଷ୍ପ ଓ ପରିଣତ ବୟସର ଫଳରାଜି ଏକାଧାରରେ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ, ଯଦି ଆତ୍ମା କିପରି ପରିତୃପ୍ତ, ପରିପୁଷ୍ଟ ଓ ପୁଲକିତ ହେବ ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥାଏ ଏବଂ ଯଦି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ସୁଖ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକର ତେବେ ମୁଁ ଶକୁନ୍ତଳାକୁ

ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବ—ତାହାପରେ ମୋର ଆଉ ଅଧିକ କହିବାର ନାହିଁ ।” ଗେଟେ କେବଳ କାଳିଦାସଙ୍କର ଯେ ଭକ୍ତ ଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ । ଗେଟେଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଟକରେ ଶକୁନ୍ତଳାର ଛାୟା ସ୍ପଷ୍ଟ ପତିତ ହୋଇଅଛି ।

କିନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିତାପର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଏ ପ୍ରକାର କବି-ଗୁରୁଙ୍କର ଜୀବନର ଇତିହାସ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାତ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମକାଳ ଓ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଯେବେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାଦ ଗ୍ରସ୍ତ ଅଛି । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀ କବିଙ୍କର ଜୀବନକାଳ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀରେ କବି ଜୀବିତ ଥିଲେ । ଲୌକିକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରେ କାଳିଦାସ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ନାମକ ରାଜାଙ୍କ ସଭାରେ ନବରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରତ୍ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଐତିହାସିକ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଅତୀତ ଭାରତରେ ଏକାଧିକ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜତ୍ୱ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ବରାହମିହିରାଦି ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟ ଏକକାଳରେ ଜୀବିତ ଥିବା ଅସମ୍ଭବ ଜଣା ପଡ଼ୁଅଛି । ଅନେକେ ମନେ କରନ୍ତି, ମହାକବି ମଗଧର ଗୁପ୍ତସମ୍ରାଟ ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କର ସଭାକବି ଓ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତ ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ବୀର ଥିଲେ ଏବଂ ମହାକବିଙ୍କର ମହାକାବ୍ୟ ରଘୁବଂଶରେ ମହାରାଜ ରଘୁଙ୍କ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ଦିଗ୍‌ବିଜୟର ଛାୟା ବୋଲି କେତେକଙ୍କର ଅନୁମାନ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ଉଜ୍ଜୟିନୀରାଜ ଯଶୋଧର୍ମ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, ମହାକବିଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ବନ୍ଧୁ ଥିବାର ପ୍ରମାଣର ମଧ୍ୟ ନିତାନ୍ତ ଅଭାବ ନାହିଁ । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଶ୍ଚିମଭାରତରେ ଏକ ନ୍ୟୂନାଧିକ ପ୍ରଧାନ ନଗର । ଯେଉଁ ମହାକାଳ ମନ୍ଦିର ଓ ଶିପ୍ରା ନଦୀ ମହାକବିଙ୍କ ଅମର କାବ୍ୟରେ ଅମର ଓ ବିଶ୍ୱବିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ତାହା

ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଉଜ୍ଜୟିନୀରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେଠାରେ ଏକ ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଜଳପ୍ରାସାଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ତାହା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଗ୍ରୀଷ୍ମାବାସ ଥିବାର ଓ ତହିଁରୁ କବିଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ 'ଜଳଯନ୍ତ୍ର ପୁର' ଆସିଥିବାର ଅନେକେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । କବିଙ୍କର ମେଘଦୂତ ନାମକ କାବ୍ୟରେ କୌଣସି ବିରହୀ ମେଘକୁ ଦୂତ କରି ସ୍ୱପ୍ରିୟାନକୁ ସନ୍ଦେଶ ପଠାଇବାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ମେଘର ଗତିପଥରେ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ପଡ଼ି ନ ଥିଲେହେଁ, କବି ମେଘକୁ ଉଜ୍ଜୟିନୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ତାକୁ ପଥ ଭାଙ୍ଗି ଯିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଅଛନ୍ତି । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ପ୍ରତି ଏହି ଅତ୍ୟନ୍ତିକ ଅନୁରାଗରୁ କବି ଉଜ୍ଜୟିନୀର ନାଗରିକ ଥିବାର ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।

କାଳିଦାସ କେବଳ କବି ନୁହନ୍ତି—ସେ କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ଗଳ୍ପ, ଅଳଙ୍କାର, ମହାକାବ୍ୟ ଓ ଛନ୍ଦରେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ଦେଖାଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କାବ୍ୟପାଠରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ ଅସାଧାରଣ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ଏବଂ ନ୍ୟାୟ, ଜ୍ୟୋତିଷ, ଉପନିଷଦାଦି ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ନୈସର୍ଗିକ ପ୍ରତିଭା ସଙ୍ଗେ ଏହି ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଗଙ୍ଗା-ସାଗର-ସଙ୍ଗମ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ କାବ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ସେ ଅସାଧାରଣ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ଥିଲେ ଓ ପ୍ରକୃତିର ନିସର୍ଗ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଲାଗି ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ହିମାଳୟଠାରୁ କୁମାରିକା ଯାଏ ନଦୀ, ପର୍ବତ, ବନ, ପ୍ରାନ୍ତରର ଯେଉଁଠି ଯେଉଁ ବିଶିଷ୍ଟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, କାଳିଦାସଙ୍କର ତୀକ୍ଷ୍ଣଦୃଷ୍ଟି ସେଥିରୁ କାହାକୁ ଛାଡ଼ିପାରି ନାହିଁ । କୁମାରିକାର ତମାଲି-ତାଳୀ-ବନସ୍ତକ୍-ମାଳା ବେଳାଭୂମି ଓ ପୃଥିବୀର ମାନଦଣ୍ଡରୂପୀ ନଗାଧିରାଜ ହିମାଳୟର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଲାଗି

କାଳିଦାସଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଝସ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ଭାରତର ଅପରାପର ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ପରି ଏମାନେ ମଧ ମହାକବିଙ୍କର ଲେଖନୀ-ଗୌରବରେ ଅମର ହୋଇଯାଇଅଛନ୍ତି ।

କାଳିଦାସଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମେଘଦୂତ, କୁମାରସମ୍ଭବ, ରଘୁବଂଶ, ଶକୁନ୍ତଳା, ମାଳବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର, ବିକ୍ରମୋର୍ବଶୀ, ଋତୁସଂହାର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ । ତାଙ୍କର ଭାଷା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୁତିସୁଖକର, ସରଳ ଓ ସରସ ସଂସ୍କୃତ । ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିମାନଙ୍କର ଋସଦ୍ଧ୍ୱନିଶବ୍ଦ-କ୍ରୀଡ଼ା ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ସହଜ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାଷାରେ ନରନାରୀର ଶାଶ୍ୱତ ଅନୁଭୂତି ସବୁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଦେଇ ପାରି ଅଛନ୍ତି, ତାହା ପାଠ ନ କରିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ସହଜରେ ବୁଝାଇ ହେବ ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ଗତାନୁଗତିକ ପନ୍ଥା ଛାଡ଼ି ନୂତନ ଙ୍ଗରେ ଲେଖିବାରୁ, ମହାକବି ସମସାମୟିକ ମୂର୍ଖ ସମାଲୋଚକ-ମାନଙ୍କର କଶାଘାତ ସହ୍ୟ କରି ଥିବାର ଜଣାପଡ଼େ । ମେଘଦୂତରେ ଦିଙ୍ନାଗ ନାମକ ଏହିପରି ଏକ ବିଦ୍ୱେଷୀ ନିନ୍ଦୁକକୁ କବି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ବିରାଟ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କବି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୟୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଲେଖନୀ ଯୋଗୁଁ ରଘୁବଂଶର ମହିମା ଅମର ହୋଇ ପାରିଛି । କିନ୍ତୁ ରଘୁବଂଶର ଆରମ୍ଭରେ କବି କହିଅଛନ୍ତି—'ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭବ ସେହି ଗରିମାମୟ ବଂଶ କାହିଁ ? ମୋ ପରି ଅଳ୍ପମତି ଲୋକ ବା କାହିଁ ? ଏ କେବଳ ମନ୍ଦ ଲୋକର କବିଯଶଃ ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳତା ମାତ୍ର । ବାମନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲା ପରି, ମୁଁ କେବଳ ଉପହସିତ ହେବି ମାତ୍ର ।' ଏ ପ୍ରକାର ବିନୟବାଣୀ ଅନ୍ୟ କାବ୍ୟମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଚରିତ୍ର

ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଯାହା ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ଚରିତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଦୃଶ୍ୟମାନ ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜଗତରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଉପରିଭାଗର ଶ୍ୟାମଳ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାଦିର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଅଦୃଶ୍ୟ ମୂଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବୃକ୍ଷ ପ୍ରତି ବୃକ୍ଷର ମୂଳ ଯେପରି, ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ଚରିତ୍ର ସେହିପରି । ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଯେପରି ପାଦଦ୍ୱୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଶକ୍ତିମାନ୍ ହୁଏ, ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ସେହିପରି ଚରିତ୍ର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଶକ୍ତିମାନ୍ ହୁଏ । ବାହୁ ଦ୍ୱୟରେ ଅସୀମ ବଳ ଥିଲେହେଁ ପାଦଦ୍ୱୟ ଭଗ୍ନ ବା ଖଞ୍ଜ ହେଲେ ଯେପରି ତାହା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆସେ ନାହିଁ, ଚରିତ୍ର ନ ଥିଲେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଗରେ ଏହି ଚରିତ୍ର ଗଠନଲାଗି ହିଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ଭବିଷ୍ୟତରେ ବୃକ୍ଷଟିଏ କିପରି ଆକାର ଓ ପ୍ରକାର ଧାରଣ କରିବ, ତାହା ଚୃଷ ଅବସ୍ଥାର ଲାଳନ ପାଳନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ମନୁଷ୍ୟର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଶୈଶବର ଶାସନ,

ପାଳନ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । କାରଣ ଶୈଶବରେ ମନୁଷ୍ୟର ଚିତ୍ତବୃତ୍ତିସମୂହ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମନୀୟ ଥିବାରୁ ସେ ସବୁ ଗଠନର ଉପଯୋଗୀ ହୁଅନ୍ତି; ତେଣୁ ଏହି କାଳ ଚରିତ୍ରନିର୍ମାଣ ଲାଗି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିବେଚିତ ହୋଇ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ଅଧୀନ ହୋଇଥିଲା ।

ଚରିତ୍ର କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ସଂଯମ ବୁଝା-ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଚରିତ୍ର ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ବେଶୀ । ଚରିତ୍ରଦ୍ୱାରା ନୈତିକ, ମାନସିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସକଳ ପ୍ରକାର ଶକ୍ତିର ଉତ୍କର୍ଷ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସଂଯମ କରି ମଧ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହି-ପାରେ । ପୁରାଣରେ ଦୁର୍ବାସା ବୋଲି ଜଣେ ଋଷି ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଋଷି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋପନ ସ୍ୱଭାବର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ତପଃପ୍ରଭାବରେ ଯାହା ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଉଥିଲେ ତାହାର ଅନିଷ୍ଟ କରୁଥିଲେ । ଏ ପ୍ରକାର ଦୁରଭ୍ୟାସ ଚରିତ୍ରର ଦୂଷଣ । ଚରିତ୍ରବାନ୍ ଲୋକ ବିରୁଦ୍ଧ ମତି ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ କେବେ ହେଲେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଧୀର ଭାବରେ ତାହା ସହ୍ୟ କରି, କିପରି ତାର ନିରାକରଣ ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ପୁରାଣରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଏହିପରି ଏକ ଚରିତ୍ରବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଦୋଷ ଥିଲା ଯେ, ସେ ଦ୍ୟୁତାସକ୍ତ ଥିଲେ । ଏହି ଏକମାତ୍ର ଦୋଷ ହେତୁରୁ ତାଙ୍କୁ ଅଶେଷ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା ।

ଅନେକେ, ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଘଟଣାମାନ ଉଦ୍ଧାର କରି କହନ୍ତି ଯେ, ଜୀବନର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଚରିତ୍ର ବିନା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରକାର ଧାରଣା ନିତାନ୍ତ ଅମୂଳକ । ଏହା

ବୁଝିବା ଉଚିତ ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ଚରିତ୍ର ବିନା ଜୀବନରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ଚରିତ୍ର-ଶକ୍ତିର ସଂଯୋଗରେ ସେମାନେ ଅଦ୍ଭୁତ ବହୁଗୁଣରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ଚରିତ୍ରହୀନତା-ଯୋଗୁଁ ଅନେକ ପ୍ରତିଭା ଯେ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଛି ତାର ପ୍ରମାଣ ବହୁତ । ଇଂରେଜ କବି ବାଇରନ୍ ଚରିତ୍ର ଅଭାବରୁ କେବଳ ଯେ କ୍ଲେଶ ଭୋଗିଥିଲେ ତାହା ନୁହେ, ନିଜର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାକୁ ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ଚରିତ୍ରସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକହିଁ ଜଗତରେ ସାଧାରଣତଃ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ମନୋବୃତ୍ତି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ତାଡ଼ନାରେ ଆପଣାକୁ ଭସାଇ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଜୀବନରେ ପଥଭ୍ରାନ୍ତ ପଥିକ ପରି ଲକ୍ଷ୍ୟ-ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଶେଷରେ ହାହାକାର କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ସଂଯତ, ଧୀର, ଅକୋପନ, ନିର୍ଭୀକ ଏବଂ ବିପଦରେ ମୁହ୍ୟମାନ ବା ସୌଭାଗ୍ୟରେ ବିମୁଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସିଦ୍ଧି-ଦେବୀ ସେହିମାନଙ୍କ ଉପରେହିଁ ପ୍ରସାଦ ବର୍ଷଣ କରନ୍ତି ।

ମୋଟ କଥାରେ ଚରିତ୍ରରେହିଁ ଜୀବନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମରେ ଚରିତ୍ର ଧର୍ମର ମୂଳ ବୋଲି ଧରା ଯାଇଅଛି । ଗୀତା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର । ଗୀତାରେ ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ରର ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ଦିଆ ଯାଇଅଛି ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଜୀବନ ଦେବଭାବାପନ୍ନ ଓ ସୁଖଶାନ୍ତିର ଆଧାର ହେବ ।

ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଓ ଗୀତା

ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମମାନଙ୍କ ପରି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ କୌଣସି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୁହେ । ବସୁନ୍ଧରାର ପୃଷ୍ଠ ଦେଶରେ ଶ୍ୟାମଳ ଦୂର୍ବାଶଯ୍ୟା ପରି ଏହା ଯେପରି ଭାରତର କୋଟି କୋଟି ଜନତାର ବିଶ୍ୱାସରୁ ସ୍ୱତଃ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଏପରି ବ୍ୟାପକ ଯେ, ଅସଂଖ୍ୟ ଉପଧର୍ମ ଏହାର ବୃତ୍ତମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ନିର୍ବିରୋଧଭାବରେ ଏହାର ନାମ ଗ୍ରହଣ କରି-ଅଛନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟାପକତା ଓ ବିସ୍ତୃତି ଯୋଗୁଁ ଏହାର ସୀମା ଏବଂ ସ୍ୱରୂପ ସହଜରେ ନିରୂପିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମୀମାନେ ଉପହାସରେ ଏହା ଏକ ଧର୍ମ ନୁହେ, କେବଳ ସାମାଜିକ ଅଗ୍ରବସମଷ୍ଟି ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଅନେକେ ପୌତ୍ତଳିକତାକୁ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଚିହ୍ନ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅନେକ ଅପୌତ୍ତଳିକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ହିନ୍ଦୁ-ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମମାନଙ୍କରେ ସାଧନାର ପନ୍ଥା ଏକ ବା ଅଳ୍ପ; କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲାଭ କରିବାର ପଥ ଅନେକ ଓ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ । ଏହାର ହେତୁ ଏହି ଯେ, ଏହା କୌଣସି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ମତଦ୍ୱାରା ନିୟମିତ ହୋଇନାହିଁ । ଯୁଗେ ଯୁଗେ ନାନା ମୁନିଙ୍କର ନାନା ମତ ଘେନି ଏହାର ଅଙ୍ଗ ପରିପୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡର ବିଶାଳ ଜନସଂଘର ବହୁଧା-ରୁଚିକୁ ଏହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ଓ ପଥ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଅଛି ।

ଏହି ବିଭିନ୍ନ ମତ ଓ ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଏକ ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ଐକ୍ୟ ପ୍ରବହମାନ ରହିଅଛି, ତାହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଭାରତର ବହୁବିଧ ଉପଧର୍ମ, ଏପରି କି ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ସେହି ଐକ୍ୟ-ପୀଠ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି ଐକ୍ୟ ଜନ୍ମାନ୍ତର ଓ କର୍ମଫଳବାଦ । ବୌଦ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମର ଭିତ୍ତି ଏହାରି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଓ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମା ଚିରନିଦ୍ରା ଲାଭ କରେ । ସୃଷ୍ଟିର ଶେଷ ଦିନରେ ବିଧାତାଙ୍କର ତୂର୍ଯ୍ୟନାଦରେ ଏହି ପ୍ରେତାତ୍ମାମାନଙ୍କର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେବ ଓ ଇହ ଜୀବନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ବିଚାର ହୋଇ ଶାସ୍ତି ବା ପୁରସ୍କାର ଲାଭ ହେବ । କିନ୍ତୁ ସକଳ ପଥ ଓ ମତର ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ଦେହର ନାଶ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାର ନାଶ ହୁଏ ନାହିଁ ବା ସେ ନିଦ୍ରା ଯାଏ ନାହିଁ । ଇହ ଜୀବନର କର୍ମଫଳ ଭୋଗ କରିବାଲାଗି ସେ ପୁଣି ନୂତନ ଶରୀର ଧାରଣ କରି ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଭାରତର ସକଳ ଧର୍ମରେ ଓ ହିନ୍ଦୁର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଏପରି ଓତଃପ୍ରୋତ ଭାବରେ ମିଶିଯାଇଛି ଯେ, ଏହାକୁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଓ ହିନ୍ଦୁର ସାମାଜିକ ଜୀବନର ମେରୁଦଣ୍ଡ କହିଲେ ଚଳେ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଠିଆ ରହି ହିନ୍ଦୁର ଯୋଗ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, କୃଚ୍ଛ୍ର ସାଧନା ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ମତ ଓ ବହୁ ପଥ । କିପରି ଭାବରେ ପୁଣ୍ୟାର୍ଜନ କଲେ ପରଜନ୍ମରେ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ବା ଇହ ଜନ୍ମରେ ପରମାତ୍ମା ସଙ୍ଗେ ମିଳନ ହେବ—ଏହାହିଁ ହିନ୍ଦୁ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ଅନେକଙ୍କର ଧାରଣା, ସଂସାରର ସମସ୍ତ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ପିଠି ଦେଇ ବନଗିରିରେ ତପସ୍ୟା କରିବାରେହିଁ ମୁକ୍ତି ସହଜଲଭ୍ୟ ହୁଏ ଓ ଏହାହିଁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଆଦର୍ଶ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଭ୍ରମ । ଗୀତା ହିନ୍ଦୁ

ଧର୍ମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ; ଗୀତାର ଆଦର୍ଶ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନୁହେ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ । ସଂସାରର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ପୁଣ୍ୟ ସଞ୍ଚୟ କରାଯାଇ ପାରେ, ଗୀତାରେ ଭଗବାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତାହାହିଁ ପ୍ରଚାର କରିଅଛନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ରାଦି ଗୁଣ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଏ ଜଗତରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ନିଜ ନିଜର ପ୍ରକୃତି ଅନୁଯାୟୀ ଏମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜଗତରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଜଗତରେ କୌଣସି କର୍ମ ହେୟ ନୁହେ; ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମର ମୂଲ୍ୟ ଓ ଗୌରବ ଅଛି । ନିଜର ପ୍ରକୃତି ଅନୁରୂପ କର୍ମ ହେୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେ । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟସମ୍ପାଦନରେ କେବେହେଲେ ଆସକ୍ତି ବା ଅହଙ୍କାର ରଖିବ ନାହିଁ । ଆସକ୍ତି ଜଗତରେ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର କାରଣ । ନିରାସକ୍ତ ଭାବରେ ଜୟପରାଜୟ, ଲାଭାଲାଭକୁ ସମାନଭାବରେ ବରଣ କରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଯିବା ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲକ୍ଷଣ । ମନୁଷ୍ୟର ଅଧିକାର କେବଳ କର୍ମରେ । କର୍ମର ଫଳାଫଳ ଏକ ଅଦୃଷ୍ଟ-ପୁରୁଷର ହସ୍ତରେ । ସେ ଅଦୃଷ୍ଟ-ପୁରୁଷ ଏହି ଜଗତର ଆଦି; ଜୀବଗ୍ରାମ ତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଓ ତାଙ୍କଠାରେ ଲୀନ । ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତର ଧରି ବିଶ୍ୱ ଜଗତର ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଳୟ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଏକା ସ୍ଥିର ଓ ସନାତନ । ମନୁଷ୍ୟ ତାଙ୍କର ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର । ତେଣୁ ସେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ଅହଙ୍କାର କରିବା ଘୋର ଅଜ୍ଞାନତା । ତା'ର ଉଚିତ, ସେ ତାଙ୍କର ହୋଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରିଯିବ । ଏ ଜଗତରେ ନିରାସକ୍ତ ଓ ନିରହଙ୍କାର ଭାବରେ କର୍ମ କରି ପାରିଲେ ସେହି ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆତ୍ମା ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । କର୍ମହିଁ ସକଳ ଧର୍ମାଚରଣର ମୂଳ । ଏହା ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଜ୍ଞାନ ଓ ତପସ୍ୟାଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଏହାହିଁ ଗୀତାର ଉଦାର ବାଣୀ ।

—୫୦୫—

ସେକ୍ସପିୟର

ପୃଥିବୀର ସାହିତ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇଂରେଜୀ ସାହିତ୍ୟ ସବୁଠାରୁ ସମୃଦ୍ଧ । ଏପରି ଉଚ୍ଚ କୋଟୀର କବି, ନାଟ୍ୟକାର, ଔପନ୍ୟାସିକ ଓ ସନ୍ଦର୍ଭଲେଖକ ଏତେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟକୁ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରି ନାହାନ୍ତି । ଇଂରେଜ ଜାତିର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପୃଥିବୀର ଇତିହାସରେ ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍ତମ । କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜ ଜାତିର ସାହିତ୍ୟ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଏହି ବିରାଟ ରାଜନୈତିକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବୃହତ୍ତର । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ଇଂରେଜୀ ଆଜି ପୃଥିବୀର ପ୍ରଧାନତମ ଭାଷାରୂପେ ପରିଗଣିତ । ଜାପାନ, ଚୀନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ଦେଶ-ମାନଙ୍କରେ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଶାସନସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ସେ ଦେଶ-ମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଇଂରେଜୀ ପ୍ରଧାନ ୟୁରୋପୀୟ ଭାଷା ରୂପେ ପଠିତ ଓ ଆଦୃତ ।

ସେକ୍ସପିୟର ଇଂରେଜ ଜାତିର ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ସାହିତ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଏକଚ୍ଛତ୍ର ସମ୍ରାଟ । ସେ ଯେ ଜଗତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଟକର ରଚୟିତା ଏଥିରେ ସବୁଦେଶର ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ଏକମତ । ଅନେକେ ତାଙ୍କୁ ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଥାଆନ୍ତି । ଜଗତର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏତେ ପୁସ୍ତକ

ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । ଗତ ଦେଢ଼ଶତ ବର୍ଷ ଧରି ସେକ୍‌ସପିୟରଙ୍କ ଜୀବନୀ ଓ ତାଙ୍କ ନାଟକାଦିର ସମାଲୋଚନା ସେଥି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅଜସ୍ର ରଚନା ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଅଛି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେକ୍‌ସପିୟରଙ୍କ ଜୀବନୀ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହସ୍ୟମୟ ହୋଇ ରହିଅଛି । ତାଙ୍କର ନାଟକାଦି ପାଠକଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ ଏକ ଅସାଧାରଣ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଜ୍ଞାନୀ ଲୋକ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ଜୀବନୀ ଯାହା ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାରିଅଛି ସେଥିରୁ ସେ ଜଣେ ସାମାନ୍ୟ-ଶିକ୍ଷିତ, ସାଧାରଣ ଲୋକ ଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏପରି ଲୋକ ଏପରି କାବ୍ୟ ନାଟକାଦି କିପରି ଲେଖିଲେ, ତାହାହିଁ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କାରଣ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଭା ଯାଦୁକରୀ । ଅସ୍ମମାନଙ୍କର ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ଓ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ସାମାନ୍ୟ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର ଶିକ୍ଷା ପାଇ କିପରି ଉଚ୍ଚ ଦରର କାବ୍ୟ, ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଯାଇଅଛନ୍ତି ତାହା ମନେ ରଖିଲେ ସେକ୍‌ସପିୟରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଉଇଲ୍ୟମ୍ ସେକ୍‌ସପିୟର୍ ୧୫୬୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦର ଏପ୍ରିଲ୍ ମାସ ୨୩ ତାରିଖରେ ମଧ୍ୟ-ଇଂଲଣ୍ଡର ଷ୍ଟ୍ରାଟ୍‌ଫୋର୍ଡ଼-ଅନ୍-ଏଭନ୍ ନାମକ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଗରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପିତା ଜନ୍ ସେକ୍‌ସପିୟର୍ ଏକାବେଳକେ ନିରକ୍ଷର ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମାତା ମେରୀ ସଦ୍‌ବଂଶଜା ଓ ବୁଦ୍ଧି-ଶାଳିନୀ ଥିବାର ଜଣାଯାଇଅଛି ଏବଂ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ସ୍ୱୀୟ ଜନନୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ଥିବାର ତାଙ୍କ ନାଟକମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ।

ଜନ୍ ସେକ୍‌ସପିୟର ବ୍ୟବସାୟୀ ଲୋକ ଥିଲେ । ନାନା ବ୍ୟବସାୟ କରି ସେ ପ୍ରଚୁର ଧନ ଉପାର୍ଜନ କରି ପାରିଥିଲେ ଓ

ଧନ ବଳରେ ନିଜର ନିରକ୍ଷରତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଷ୍ଟ୍ରାଟ୍‌ଫୋର୍ଡ କର୍‌ପୋରେ-ସନ୍‌ର ସଭାପତି ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ଏହି ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥା ସମୟରେ ଜନ୍ ନିଜର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ୱିଲିୟମ୍‌ଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ସଭ୍ୟ କରିବା ଆଶାରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଗ୍ରାମାର ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇଥିଲେ । ସେହି ଗ୍ରାମାର ସ୍କୁଲ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଷ୍ଟ୍ରାଟ୍‌ଫୋର୍ଡରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଛି ଏବଂ ବାଳକ ୱିଲିୟମ୍ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବସୁଥିଲେ ତାହା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ଦିଏ ।

ୱିଲିୟମ୍‌ଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ନଅ ବର୍ଷ ବୟସ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟରେ ଏତେ କ୍ଷତି ଘଟିଲା ଯେ, ସେ ଅଳ୍ପ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଅର୍ଥିକ ଜଞ୍ଜାଳ ଯୋଗୁଁ କର୍‌ପୋରେସନ୍‌ର ଅଧିବେଶନମାନଙ୍କରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ସଭାପତି ଓ ସଭ୍ୟ ପଦରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରି ଦିଆ ଗଲା । ଦରିଦ୍ର ଓ ହୀନାବସ୍ଥାପନ୍ନ ହୋଇ ଜନ୍ ପୁତ୍ର ୱିଲିୟମ୍‌ଙ୍କୁ ଆଉ ସ୍କୁଲ୍‌ରେ ପଢ଼ାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତର ବିଖ୍ୟାତ ନାଟକ ରଚୟିତା ନଅ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପାଠ ଶେଷକରି ପିତାଙ୍କୁ ଅର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଲାଗି ସ୍କୁଲ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ି ୱିଲିୟମ୍ କଅଣ କଲେ ଠିକ୍ ଜଣାପଡ଼ି ନାହିଁ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା କଥା କହେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ବାଳକ ୱିଲିୟମ୍ ବାପାଙ୍କ କଂସେଇଖାନାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା ବେଳେ ମେଣ୍ଢା, ବାଛୁରି ପ୍ରଭୃତି ହାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନାଟକୀୟ ବକ୍ତୃତା ଦେଉଥିଲେ । କେତେକ କହନ୍ତି, ସେ କୌଣସି ଓକିଲଙ୍କର ମୋହରିର ଅଥବା କୌଣସି ସ୍କୁଲରେ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଏ ସବୁର କୌଣସି ଐତିହାସିକ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ

ନାଟକାବଳୀରେ ସେକ୍‌ସପିୟର୍‌ ଓକିଲାତି, ଶିକ୍ଷକତା, ଡାକ୍ତରୀ, କୃଷି, ସମର ପ୍ରଭୃତି ନାନା ବିଷୟରେ ଏପରି ଅଭୁତ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ, ଲୋକଙ୍କର ଧାରଣା ସେ ନିଶ୍ଚୟ ସେହି ସେହି ବିଷୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବେ ।

ଉଇଲିୟମଙ୍କର ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଅ ବର୍ଷ ଅଧିକ ବୟସୀ ଅନାହାଥାଏ ନାମକ ତରୁଣୀକୁ ବିବାହ କରିଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ତାଙ୍କ ବିବାହର ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ପରେ ପରେ ତିନୋଟି ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ଏଣେ ପିତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଦୁରବସ୍ଥା, ସେଥିରେ ନିଜର ପରିବାର ବୃଦ୍ଧି; ସାଂସାରିକ ଜଞ୍ଜାଳ ତରୁଣ ସେକ୍‌ସପିୟରଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଥିବ । ନିଜର ଛୋଟ ଗ୍ରାମରେ ରୋଜଗାରର ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଦେଖି ନ ପାରି ସେ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ନଗର ଲଣ୍ଡନ ନଗରକୁ ପଳାଇ ଗଲେ ।

ଆଉ ଏକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ, ତରୁଣ ଉଇଲିୟମ୍‌ କୁସଙ୍ଗରେ ପଡ଼ି ସର୍‌ ଟୋମାସ୍‌ ଲୁସି ନାମକ ସ୍ଥାନୀୟ ଜମିଦାରଙ୍କ ବଣରୁ ଗୋଟିଏ ହରିଣ ଚୋରିକରି ଧରା ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଜମିଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ତିରସ୍କୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଉଇଲିୟମ୍‌ ଏହା ପରେ ସର୍‌ ଲୁସିଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏକ ବିଦ୍ରୂପାତ୍ମକ କବିତା ରଚନା କଲେ । ସେହି କବିତା ଏପରି କଟୁ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଜମିଦାର ଲେଖକକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି ଦେବାକୁ ବସିଲେ । ଶାସ୍ତି ଭୟରେ ଉଇଲିୟମ୍‌ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଲଣ୍ଡନ ପଳାଇ ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଘଟଣାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଲିଖିତ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ଲଣ୍ଡନରେ ଉଇଲିୟମ ପ୍ରଥମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟରେ କାଳ କାଟିଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଲଣ୍ଡନ ସହରରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ

ଥିଏଟର ସବୁ ଖୋଲା ହୋଇଥାଏ । ନଗରବାସୀଙ୍କର ତାହା ପ୍ରଧାନ ଆମୋଦ ଥିବାରୁ ଥିଏଟରମାନଙ୍କରେ ବହୁଲୋକଙ୍କର ସମାଗମ ହେଉଥାଏ । କଥିତ ଅଛି ଜୀବିକାର୍ଜ୍ଜନର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଉଇଲିୟମ୍ ପ୍ରଥମେ ଥିଏଟର ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକମାନଙ୍କର ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ଧରୁଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଯତ୍ନ କରି କିଛି ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କଲେ ଯେ, କିଛିକାଳ ପରେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦର୍ଶକ ମାନେ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ୱକୁ ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ଆଗ ଖୋଜୁଥିଲେ ।

ଏ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳତାରୁ ହୁଏ ତ ଥିଏଟର ପରିଚାଳକ-ମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଉଇଲିୟମଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବ । କ୍ରମେ ସେକ୍ସ-ପିୟର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିବାର ଜଣା ପଡ଼େ । ତା ପରେ ଅନ୍ୟ ନାଟ୍ୟକାରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳିମିଶି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କଲେ । କ୍ରମେ ସେ ଏ କାମ ଏପରି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାବରେ କଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ସୁନାମ ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା ଏବଂ ପୁରୁଣା ନାଟକ ଲେଖକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ବାଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ଉଇଲିୟମ୍‌ଙ୍କର ସୁପ୍ତ-ପ୍ରତିଭା କ୍ରମେ ଜାଗରିତ ହେଲା । ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଆସିବାର ସାତ ଆଠବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ହିଁ ଦରିଦ୍ର ନିଃସହାୟ ପଳାତକ ଯୁବକ ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ପାଇ ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ବଂଶୀୟ ପୁରୁଷ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା କରି ବସିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଲ ଅବ୍ ସାଉଥାମ୍ପଟନ୍ ପ୍ରଧାନ । ଏହି ମହାନୁଭବ ଯୁବକ-ସାମନ୍ତ ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଏକ ହଜାର ପାଉଣ୍ଡ ଦାନ କରିଥିଲେ । ସେକ୍ସପିୟର

ଏହି ଧନ ସେ ନିଜର ଏକ ଥିଏଟରରେ ଅରମ୍ଭ କଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏହା ଫଳରେ ସେ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ଅନେକ ଜମି ଓ ସେ ସ୍ଥାନର ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍ତମ ଅଟ୍ଟାଳିକା କିଣି ପିତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ସାମାଜିକ ସମ୍ମାନ ଫେରାଇ ଆଣି ପାରିଥିଲେ ।

ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାଧିକ ନାଟକ ଓ ତିନୋଟି କାବ୍ୟ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନାଟକାବଳୀରେ ମନୁଷ୍ୟର ଏପରି କୌଣସି ଅନୁଭୂତି ନାହିଁ, ଯାହା ନିପୁଣ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନାହିଁ । ପ୍ରେମ, କ୍ରୋଧ, ଭୟ, ଆଶଙ୍କା, ବାତ୍ସଲ୍ୟ, ଦେଶପ୍ରୀତି, ବୀରତ୍ୱ ପ୍ରଭୃତି ସକଳ ପ୍ରକାର ମାନବିକ ଅନୁଭୂତି ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି । ସମାଜରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବୀର, ମିଥ୍ୟାବାଦୀ, ବିଦୂଷକ, କୁଚକ୍ରୀ, ପ୍ରେମିକ, ଈର୍ଷୀ, କ୍ରୋଧୀ, ଦାମ୍ଭିକ, ଧୀର, ସତୀ, ଅସତୀ, ପାଗଳ, ଭାବୁକ, କବି ପ୍ରଭୃତି ଯେତେ ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟର କଳ୍ପନା କରି ପାରିବା ସେ ସବୁ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କ ନାଟକରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଜଗତର ସାହିତ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲେଖକର କଳ୍ପନାରୁ ଏପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଏତେ ସଂଖ୍ୟକ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ବାହାରି ନାହିଁ । ଏହାହିଁ ସେକ୍ସପିୟର-ପ୍ରତିଭାର ପ୍ରଧାନ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହି ଯେ, ନିଜେ ସେକ୍ସପିୟର ତାଙ୍କର ନାଟକମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝୁଥିଲା ପରି ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେ ଜୀବିତ ଥିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ନାଟକାବଳୀକୁ ଭଲ ଭାବରେ ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ କରିବା ଲାଗି ଯତ୍ନ ଅଧୌ କରି ନ ଥିଲେ । ତାହା ସବୁ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିଲା

ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଚିନ୍ତା ଥିଲା, ସେ କପର ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ସଞ୍ଚୟ କରି, ଜମିବାଡ଼ି କଣି, ସମାଜରେ ଉଦ୍‌ଲୋକ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେବେ । ଭାଗ୍ୟର କଥା ତାଙ୍କର ସେ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା ।

ସେକ୍ସପିୟର ୧୬୧୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଏପ୍ରିଲ ମାସ ୨୩ ତାରିଖରେ ୫୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାଟକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହ୍ୟାମ୍‌ଲେଟ, ଅଥେଲୋ, ମାକ୍‌ବେଥ, କିଙ୍ଗ ଲିୟର, ମରଚ୍ଚେଣ୍ଟ ଅବ୍‌ ଭେନିସ୍‌ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଧାନ ।

ସତ୍ୟ-ସନ୍ଧାନ

ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ମନୋବୃତ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଗ୍ଯୃରବୁଦ୍ଧି ଏକତମ । ଏହି ଶକ୍ତିର ଉପକାରିତା ଏହି ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ପାଏ । ବିଜ୍ଞାନପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଯେଉଁ ସଭ୍ୟତା ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଜି ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ, ତାହା ଏହି ବିଗ୍ଯୃର ବୁଦ୍ଧିର ଫଳ । କାରଣ, ଯେଉଁ ଜିଜ୍ଞାସା ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନର ମୂଳରେ ତାହା ଏହି ବିଗ୍ଯୃରବୁଦ୍ଧିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ବିଗ୍ଯୃରବୁଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ସମସ୍ତ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଭେଦ କରି, ଆଜି ପ୍ରକୃତିକୁ ନିଜର କ୍ରୀତଦାସ କରି ରଖିଛି ।

ଆଦିମ ଯୁଗରେ ମନୁଷ୍ୟ, ପ୍ରକୃତି ଓ ପଞ୍ଚଭୂତର ବିଭିନ୍ନ ଲୀଳାରେ ମୁଗ୍ଧ ଓ ଚକିତ ହୋଇ ସେହିମାନଙ୍କୁହିଁ ଦେବତା ଜ୍ଞାନରେ ପୂଜା କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ବିଗ୍ଯୃର ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହୁଅନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପଗ୍ଯୃରିବାକୁ ଲଗିଲା—"ଏହା କଣ ? କାହିଁକି ହୁଏ ଓ କିପରି ହୁଏ ?" ଏହି ପ୍ରଶ୍ନମାନଙ୍କ ଉତ୍ତର ଉପରେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଆଜି ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ରେଲ-ଶକଟ, ବ୍ୟୋମପୋତ, ବେତାରବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୃତି ଅଷ୍ଟମାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକର ବ୍ୟାପାରମାନ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଦେବାଲାଗି ନୂତନ ଉପାୟମାନ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ, ତାହା ଏହି ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ବିଗ୍ଯୃରବୁଦ୍ଧିର ଫଳ । ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ବିଗ୍ଯୃରବୁଦ୍ଧିକୁ ଖଟାନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବନର ନାନା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସମସ୍ୟାରେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ କେଉଁଠି

ତାହା ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଚିରାଚରିତ ପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଗଡ୍ଡଳିକା ପ୍ରବାହରେ ଭସି ଯିବାକୁ ସୁଖ ପାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଜଗତକୁ ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ବା ମହତ୍ତ୍ୱ କର୍ମମାନ ଦେଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସିଦ୍ଧିର ମୂଳରେ ଏହି ବିଚାରବୁଦ୍ଧି ଓ ସତ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣ ବିଦ୍ୟମାନ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ, ବୈଜ୍ଞାନିକ, କବି, ଦାର୍ଶନିକ— ସମସ୍ତେ ଏକ ପ୍ରକାର ସତ୍ୟସନ୍ଧାନୀ । ସେମାନେ ସମସାମୟିକ ବା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସମାଜର ମାନସିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ନୂତନ ସତ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଇତିହାସର ବହୁ ମହାମାନବ ଏହି ସତ୍ୟାନ୍ୱେଷଣରେ ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଅଶେଷ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଇଟାଲୀସ୍ଥ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଗାଲିଲିଓ ପୃଥିବୀ ଯେ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାରୁ ତତ୍କାଳୀନ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପୁରୋହିତଙ୍କ ବିଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ି କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ସ୍ୱୟଂ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ନୂତନ ସତ୍ୟ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଯାଇ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କ୍ରୁଶରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।

ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ଅବସାନ ପରେ ଏ ଦେଶରୁ ସତ୍ୟାନ୍ୱେଷଣ ଏକପ୍ରକାର ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ବିନାଶ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ ସ୍ଥାପନ କଲେ, ସେଥିରେ ଜନସାଧାରଣର ବିଚାରବୁଦ୍ଧି ପାଇଁ ଆଦୌ ଅବକାଶ ରହିଲା ନାହିଁ । ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପରକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଅବସ୍ଥାଲାଗି ଶାସ୍ତ୍ର-ପ୍ରମାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାରଶକ୍ତି ଏକାବେଳକେ ବିନାଶ ହେଲା ।

କିନ୍ତୁ କେହି ଯେପରି ନ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ଏ ଦେଶରେ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଦୌ ଅନୁରାଗ ନାହିଁ ବା ଏ ଦେଶରେ ଲୋକେ ବିଚାରଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ଲୋକସମାଜରେ ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଗଭୀର ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ସେହି ଅନୁରାଗ ଫଳରେ ଭାରତୀୟ ଚିନ୍ତାରୁ ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦର୍ଶନ ଜାତ ହୋଇଅଛି । ସେହି ଅନୁରାଗରୁ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ରାଜପ୍ରାସାଦ ଛାଡ଼ି ବନବନାନ୍ତରରେ କଠୋର ସାଧନା କରି ଜଗତକୁ ଏକ ମହାଧର୍ମ ଦେଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏହି ଉତ୍କଳଭୂମିରେ ଏକ ଅନ୍ଧକାରଚ୍ଛନ୍ନ ଗଡ଼ଜାତରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର ସତ୍ୟସାଧନା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଗୌରବ ଦେଇଯାଇଛି ।

ଜିଜ୍ଞାସା, ସତ୍ୟସନ୍ଧାନ ଓ ବିଚାରବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରୟୋଗ ଜୀବନର ଲକ୍ଷଣ । ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାର ପ୍ରୟୋଗ ନ କରି କୌଣସି ମତ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଜଡ଼ତାର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଚାରି ପାଖରେ ଯେତେ ଘଟଣା ଘଟୁଛି, ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର କାରଣ ଅଛି । ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସତ୍ୟ ଲାଭ କରି ପାରିବା । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଏହି ସତ୍ୟାନ୍ୱେଷଣ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ଉଚିତ । ଯେ କୌଣସି ନୂତନ ଘଟଣା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ନୂତନ ଜ୍ଞାନଲାଭ କଲାବେଳେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର "କ'ଣ ? କାହିଁକି ? ଓ କିପରି ?" ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ପଚାରିବା ଉଚିତ । ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ କେବଳ ଯେ ସତ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ତାହା ନୁହେଁ, ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ।

ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା

ମୋର ବିଲାତପ୍ରବାସ ସମୟରେ ଜଣେ ନରୱେଦେଶୀୟ ଯୁବକ ସଙ୍ଗେ ସଖ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ଯୁବକର ଘର ନରୱେ ଦେଶରେ । ସେ ବିଲାତକୁ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ଦିନେ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମକାହାଣୀ କହିଗଲେ । ତାହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶର ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ତେଣୁ ନିମ୍ନରେ ତାହା ସଂକ୍ଷେପରେ ଦେଲି ।

ଯୁବକଟିର ନାମ ହୋଲନ୍ । ତାର ପିତା ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପାଦ୍ରୀ । ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କର ଆୟ ଅପ୍ରଚୁର । ତେଣୁ ହୋଲନ୍ ପ୍ରାଇମେରୀଶିକ୍ଷା ପାଇ ସାରିଲା ପରେ ଅର୍ଥାଭାବବଶତଃ ତାର ପିତା ତାକୁ ଅଢ଼ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ହୋଲନ୍ର ପଢ଼ିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା । ତାର ଇଚ୍ଛା ନୁହେ ଯେ, ସେ ତାର ଦରିଦ୍ର ପିତାଙ୍କର ଗଳଗ୍ରହ ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ିବ । ସେ ଦେଖିଲା ତାର ପିତା କେତେଗୁଡ଼ାଏ କୁକୁଡ଼ା ରଖିଛନ୍ତି । ଦିନେ ସେ ତାର ବାପାଙ୍କୁ କହିଲା, "ବାପା, ତମେ ମୋତେ ତମର କୁକୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଦେଇଦିଅ । ସେ ସବୁକୁ ମୁଁ ପାଳିବି ଏବଂ ଡିମ୍ବ ଓ କୁକୁଡ଼ା ବିକି ଯାହା ପାଇବି ସେଥିରେ ମୁଁ ଅଧିକା ପାଠ ପଢ଼ିବି ।" ବାପା ଉତ୍ତର କଲେ, "ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦେଖ ହୋଲନ୍, ଏ କୁକୁଡ଼ା ମୋର

ତତେ ମୁଁ କୌଣସି ମତେ ମାଗଣା ଦେବନାହିଁ । ମତେ କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ହେବ ।" ହୋଲନ୍ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲା ଏବଂ କୁକୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକର ରକ୍ଷଣ ପୋଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିଛିକାଳ ଭିତରେ ହୋଲନ୍ ବାପାଙ୍କର ଟଙ୍କାତକ ଶୁଝିଦେଲା; ତା'ଛଡ଼ା ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଜମା କରି ପାରିଲା । ଫଳରେ ସେ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯାଇ ପାଶ୍ କରି ଆସିପାରିଲା । ହୋଲନ୍‌ର ଇଚ୍ଛା ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାଇ ଅଧିକା କିଛି ପଢ଼ି ଆସିବ । କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା କାହିଁ ? ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ୍ ସମାଜରେ ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ । ପାଦ୍ରୀର ପୁଅ ହେଲେହେଁ ହୋଲନ୍ ଗୋଟିଏ ଅଫିସରେ ଦପ୍ତରୀ କାମ ଗ୍ରହଣ କଲା । ପରେ ଗୋଟିଏ କାରଖାନାରେ ଶ୍ରମିକ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେ କିଛି ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୟ କରି ନେଲା । ପିତା ହୋଲନ୍‌ର ନିଷ୍ଠା ଓ ଅଧ୍ୟବ-ସାୟ ଲାଗି ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଦେଖି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ନିଜ ପାଖରୁ ତାକୁ କିଛି ଦେଲେ । ହୋଲନ୍ ସେହି ଅର୍ଥ ନେଇ ବିଲାତକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିଥିଲା ।

ବାଳକ ହୋଲନ୍‌ର ଯେଉଁ ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନବୋଧ ତାହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ଥିଲେ, ଆମ ଦେଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ଆମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କର ବଦ୍ଧମୂଳ ଅଭ୍ୟାସ । ପରକାନ୍ଧରେ ଭାର ନ ହୋଇ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହେଲେ ବା ଚାଲିଲେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଅଛି, ତାହା ଆମ ଦେଶରେ ଲୋକେ ସହଜରେ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି କରିବା, ପରର ଗଳଗ୍ରହ ହେବାରେ ଆମ ଦେଶର ଲୋକେ କୌଣସି ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏ ସବୁକୁ

ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି ଧରି ନିଅନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ପରଉପରେ ଭାର ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଘୃଣ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ ମନୁଷ୍ୟର ଆଉ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗମାନେ ହୋଇଲେ ପର ସବୁବେଳେ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ମାଟି ଖୋଳିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି। ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୀରପୁରୁଷ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି; ତେଣୁ ସମଗ୍ରଜାତି ବୀରଜାତି ହୋଇ ଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ଜଣେ ଖାଟି ଖାଟି ରୋଜଗାର କଲେ, ଅଉ ଦଶେ ଲୋକ ତା ଉପରେ ପଡ଼ି ଖାଆନ୍ତି । ଫଳରେ ଖାଟିବା ଲୋକ ଯେତେ ଉନ୍ନତ କରିବା କଥା ତାହା କରିପାରେ ନାହିଁ, ପରକଷିଆ ଗୁଡ଼ିକ ଚିରକାଳ ଅମନୁଷ୍ୟ ଓ ମାଗିଖିଆ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଆମ ଦେଶର ଶତକଡ଼ା ନବେ ଲୋକଙ୍କର ଏହି ଅବସ୍ଥା ।

ଆତ୍ମନିର୍ଭର ହେବା ପଥରେ ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଧାନ ବାଧା ଆମ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ପ୍ରତି ଘୃଣା ଓ ଭୟ । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ପରିଶ୍ରମ କରି ଦଶ ପଇସା ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା, ଯଦି ବସିକରି ଦଶପଇସା ମିଳିବ ତେବେ ଆମ ଲୋକେ ପର ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୋଇଁ-ବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ଜିଜ୍ଞାସିତ ହେଲେ ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦେବେ "ଆମେ ପରା ଭଦ୍ର ଲୋକ ଘର ପିଲା, ଆମେ ଅଉ କ'ଣ ମୂଲ ଲାଗିଯିବୁ ?" କିନ୍ତୁ ଭାଇ, କକା, ମାମୁ ଓ ମଉସା ପାଖରେ ଗୁଞ୍ଜି ହୋଇ ବା ପରର ହାକିମି ତାଲିମ୍ କରି ପେଟପୋଷିବା ଅପେକ୍ଷା ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ମୂଲ ଲାଗିବା ଯେ କେତେ ଗୁଣରେ ସମ୍ମାନଜନକ କର୍ମ ତାହା ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ଗତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବିଲାତରେ ଜଣେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସଖ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗୃହପୁଅ ଓ ତନି ଝିଅ । ପୁଅ ଓ ଝିଅ ସମସ୍ତେ ରୋଜଗାର କରି ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ଥାନ୍ତି । ଏଣେ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ଏକୁଟିଆ ଅଲଗା ହୋଇ ଥାନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ରାନ୍ଧେ, ଘର ଜଗେ; ବୁଢ଼ା ଅବସର ସମୟରେ ପୁଅମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଏ । ମୁଁ ଦିନେ ତାଙ୍କ ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇଥିଲି । ମୁଁ ବୁଢ଼ୀକି ପଚାରିଲି, "ତମେ ତ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ହେଲ, ପୁଅମାନେ ତ ରୋଜଗାର କରୁଛନ୍ତି, ତମେ ତାଙ୍କ ପାଖେ ଯାଇ ରହୁନା ?" ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, "ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ ନ ରହି ଯା' ତା' ଘରେ ରହିବୁ କାହିଁକି ?" ମୁଁ କହିଲି, "ଏବେ ସିନା କର୍ମକ୍ଷମ ଅଛ, ଯେତେବେଳେ ହାତ ଗୋଡ଼ ପଡ଼ିଯିବ, ସେତେବେଳେ ତ ନିଶ୍ଚେ ପୁଅମାନଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବ ।" ବୁଢ଼ୀ ଅଭିମାନ କରି କହିଲା, "ଆମେ ଭୁଲି କରି ମରି ଯିବୁ ପଛେ, ପର ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବୁ ନାହିଁ !"

ଏ କଥା ଏ ଦେଶର ଲୋକେ ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ଏବଂ ସେହି ଗୁଣଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ବୀରଜାତି ହୋଇଛନ୍ତି । ପର ଉପରେ ସବୁବେଳେ ନିର୍ଭର କରି କରି ଆମର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶକ୍ତି ସମୂହ ବିକାଶ ପାଉ ନାହିଁ ଏବଂ ଯା' ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଁ ତା'ର ରକ୍ତ ଶୋଷି ତାର ଉନ୍ନତି ନଷ୍ଟ କରି, ତାକୁ ଚିର-କାଳ ଦରମରା କରି ରଖୁଁ । ଫଳରେ ଆମେ ମଣିଷ ପରି ମଣିଷ ହୋଇପାରୁ ନାହୁଁ ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏ ଅବସ୍ଥା ଘୁଞ୍ଚେଇବାକୁ ହେବ । ତାହା ନ ହେଲେ ଆମ ଜାତି କେବେ ହେଲେ ଉପରକୁ ଉଠି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ହାତ ପାଇଛି ଯେ ଗୌରବାବହ କର୍ମ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ତାହା କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ହେବ । ପରିବାରରେ ଯେତେ ଜଣ ଲୋକ ଖାଉଥିବେ, କେବଳ ଶିଶୁ ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବୃଦ୍ଧବୃଦ୍ଧାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପାର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେ ଉପାର୍ଜନ ନ କରି ପାରିବ, ତାକୁ ପରିବାରରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।ଇଚ୍ଛା କଲେ ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଗୃହକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ସୂତାକାଟି, ସିଲେଇ ଓ ବୁଣାବୁଣି କରି ପରିବାରକୁ ବସ୍ତ୍ର ଯୋଗାଇ ପାରନ୍ତି; ରନ୍ଧାରନ୍ଧ ଓ ଘରର ଅନ୍ୟ କାମ କରି ଅନେକ ଖର୍ଚ୍ଚ କମେଇ ପାରନ୍ତି । ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କୁ ବୟସର ଦୈହିକ ପରିଶ୍ରମ ପଡୁଥିବା କାମ ଦେବା ଉଚିତ । ତଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ପରିବାରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦରକାରବେଳେ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଲଜ୍ଜାବୋଧ କରିବେ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ଦେଖିବା ଉଚିତ ଯେ,ସେମାନେ ନିଜର ସୁଖ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଯେପରି ବାପାଙ୍କୁ ହଇରାଣ ନ କରନ୍ତି । ବାପାଙ୍କର ଅର୍ଥାଭାବ ଦେଖିଲେ, ହୋଇନ୍ତ ପରି ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ବାଟ ନିଜେ ଦେଖିବା ଉଚିତ । ବାପାଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରି, ଜମି ବିକେଇ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା ମୂଲ ଲାଗି ବାପାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ କର୍ମ ହେବ । ବାପାଙ୍କର ଅର୍ଥର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁଅ ଝିଅ ମନେକରିବା ଉଚିତ, ସେ ବାପାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି । ତାକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ଇଉରୋପରେ କୋଟି-ପତିମାନଙ୍କର ପୁଅମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବାପାଙ୍କ କାରଖାନାରେ ମୂଲିଆ ଭାବରେ କାମ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଓ ସାଧାରଣ ମୂଲିଆ ପରି ମଜୁରି ପାଇ ସେଥିରେ ଚଳନ୍ତି । ମୂଲିଆରୁ କମେ କମେ ଉଠି

ସେମାନେ ଉପରକୁ ଯାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଗଠିତ ହୁଏ । ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ନିଜ ଶ୍ରମରେ ବଡ଼ ହେଲେ, ବାପର ଟଙ୍କା ବଳରେ ସେମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ପରିବାରର ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ସେଠି ପୁଅମାନେ ଏହି ଭାବ ଧରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ନିଜ ରୋଜଗାର ଧନ ବାପାଙ୍କ ଅର୍ଜିତ ଧନରେ ମିଶେଇଲେ ଗୌରବର କଥା । କିନ୍ତୁ ଅକର୍ମା ହୋଇ ତାକୁ ଉଡ଼େଇ ଦେଲେ କି ପୌରୁଷ ?

ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ପରି ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ବିଭାଗମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ଆଚରଣ କରିବା ଉଚିତ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ ଭାବରେ ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଁ । ଗାଧୋଇ ଲୁଗାଟି ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଧୁଆହେବା ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଆସିବା, ନିଜର ବୋଝ ପାରିବା ଗଣ୍ଠିଲା ପାଇଁ ବୋହିଆ ଦରକାର କରିବା, ଯାହା ଯାହା ନିଜେ କରି ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ, ସେ ଘରର ଭୃତ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ—କହିବା, ଏ ପ୍ରକାର ପର ନିର୍ଭରତାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ନିଜର ଅଭାବ ନିଜେ ଯେତେ ପୂରଣ କରିବ, ନିଜ ପକ୍ଷରେ ସେତେ ମଙ୍ଗଳ ।

ତ୍ୟାଗ

ଅନେକଙ୍କର ଧାରଣା ଏହି ଯେ, ଏହି ପୃଥିବୀ ଏକ ବିସ୍ତୃତ ସଂଗ୍ରାମଭୂମି । ଏହାର ବକ୍ଷଉପରେ ଅହରହ ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଚାଲିଛି । ଏହି ଯୁଦ୍ଧର ବୀଜମନ୍ତ୍ର ହେଉଛି ସ୍ୱାର୍ଥ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଯେ ନିଜର ବଳ ଓ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିନାଶ ସାଧନ କରି, ସେହି ବିନାଶ ଉପରେ ନିଜର ବିଜୟ ସୌଧ ତୋଳି ପାରନ୍ତି, ଜଗତରେ ସେହି ହିଁ କୃତାର୍ଥତା ଲାଭ କରେ । ଯେଉଁମାନେ ଦୁର୍ବଳ, ଦରିଦ୍ର, ହୀନ, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଜଗତରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।

ଜଗତରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନକ୍ରିୟାରେ ଏହି ମତ ସମ୍ୟକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ, ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମଚକ୍ରକୁ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏକ ବିପରୀତ ଓ ମହନୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼େ । ସୃଷ୍ଟିପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ଦେଖିଲେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେବ ଯେ, ସ୍ୱାର୍ଥ ଲାଗି ଅପରର ବିନାଶ ସାଧନ କରିବା ଜୀବମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନୁହେ । ଜୀବ-ହୃଦୟରେ ଏପରି ଅନେକ ପୁଣ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଛି, ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଜୀବଗ୍ରାମ ପାରସ୍ପରିକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇ ଏ ସଂସାରରେ

ବଞ୍ଚି ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଯାହା ସେମାନେ ଦୁର୍ବଳ, ହୀନ ଓ ଦରିଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଜଗତରେ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ।

ଶେଷୋକ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଏହି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟଲାଗି ଯେପରି ଅପରର ସ୍ୱାର୍ଥ ଉପରେ ପଦ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅପରର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଲାଗି ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସେ ବଳି ଦେଇ ପାରେ । ଅପରର ସୁଖ, ସୁବିଧା ବା ଉନ୍ନତି ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ନିଜର ସବୁ ଦେଇପାରେ, ସମସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଭୁଲିଯାଇ ପାରେ, ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମାନବ ଇତିହାସରେ ପ୍ରଚୁର ଏବଂ ସେହି ଜାତି ଜଗତରେ ସଭ୍ୟ ଓ ମହତ୍, ଯେଉଁ ଜାତିରେ ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ।

ହୃଦୟର ଏହି ଭାବକୁ ତ୍ୟାଗ କୁହାଯାଏ । ତ୍ୟାଗ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଧନ ସମ୍ପଦର ଦାନ ବୁଝନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା । ଧନ ସମ୍ପଦ କିଛି ନ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରେ । ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅତି-ପ୍ରିୟ ପ୍ରାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ଅନେକ ଉପାଦାନ ତ୍ୟାଗଧର୍ମ ଲାଗି ନିୟୋଜିତ ହୋଇ ପାରେ । ଧନ ସମ୍ପଦ ସେ ଉପାଦାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ନୁହେଁ ।

ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖିଲେ ସହଜରେ ବୁଝି ହେବ ଯେ, ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାହିଁ ତ୍ୟାଗନୀତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମନୁଷ୍ୟ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଲାଗି ପ୍ରକୃତିର ଅଜସ୍ର ଦାନ କିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ ? ଜୀବର ତୃଷାନିବାରଣ ଲାଗି ପର୍ବତଗାତ୍ରରୁ କରୁଣାରୂପିଣୀ ନିର୍ଝରିଣୀ ବହିର୍ଗତ ହୁଏ । କ୍ଷୁନ୍ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଏହି 'ସର୍ବଂପୋଷ୍ୟା

ବସୁନ୍ଧରା ଯଥାକାଳରେ ଶସ୍ୟ ଦାନ କରେ; ଜୀବର ପରିବର୍ଦ୍ଧନ ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଲୋକ ଦାନ କରେ ଓ ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ସେବାରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରେ । ଜୀବ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେଲାଠାରୁ ଇହଜଗତ ପରିତ୍ୟାଗ କଲା ଯାଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗରେହିଁ ବଞ୍ଚି ରହେ । ଜନ୍ମ ହେଲାକ୍ଷଣି ଦୟାବତାରରୂପିଣୀ ଜନନୀର ବକ୍ଷାମୃତ ତାର ଜୀବନରକ୍ଷା କରେ । ତା ପରେ ଅପରର ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସେବା ଓ ପାଳନ ଉପରେ ତା'ର ବଞ୍ଚିବା ଓ ବଢ଼ିବାରେ ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ନିର୍ଭର କରେ; କିନ୍ତୁ ତା' କେହି ଭାବନ୍ତି କି ? ମନୁଷ୍ୟ ତ କେବଳ ନିଜ ଜାତୀୟ ଜୀବର ତ୍ୟାଗରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହି ନାହିଁ, ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରକୃତିକି ମଧ୍ୟ ନିଜ ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ କରିଅଛି । ଏ ସବୁ ଦେଖିଲେ ପୃଥିବୀ ଯେ କେବଳ ସଂଗ୍ରାମଭୂମି ତାହା ଭାବିବା ଭ୍ରମ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ । ଜଡ଼ ଓ ଜୀବ ଏବଂ ଜୀବ ଓ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଯେ ପାରସ୍ପରିକ ତ୍ୟାଗ, ଏହି ଯେ ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟର ସେବା, ଏହାହିଁ ସୃଷ୍ଟି ଓ ତାର ରକ୍ଷଣର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ।

ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ତ୍ୟାଗଧର୍ମ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା ଉଚିତ । ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ସ୍ୱାର୍ଥପୋଷଣହିଁ ଜୀବନର ଚରିତାର୍ଥତା ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି ନିୟମ ବୁଝି ବସିଲେ, ତାହା ଜୀବନଧର୍ମର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମାତ୍ର । ସାମାନ୍ୟ କୀଟଠାରୁ ପ୍ରବଳତମ ସମ୍ରାଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଅନ୍ୟର ତ୍ୟାଗ ଓ ସେବା ଛଡ଼ା ତିଷ୍ଠି ପାରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଆମ୍ଭେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଯେଉଁ ସେବା ଗ୍ରହଣ କରୁଁ, ତାହା ଅପରକୁ ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସର୍ବାଦୌ ଉଚିତ । ଯଦି ନ କରୁଁ, ତେବେ

ତାହା ସୃଷ୍ଟି ନିଯ୍ତମର ଅନାଗ୍ରହ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଅନାଗ୍ରହ ଫଳରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ଅଶାନ୍ତି ଲାଗି ରହିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ସ୍ୱାର୍ଥ ପୋଷଣରେ ଲାଗି ରହିବାରୁ ସ୍ୱାର୍ଥର ସଂଘର୍ଷ ହୁଏ ଓ ସଂଘର୍ଷରୁ କଳହ ଜାତ ହୁଏ । ସେହି କଳହ ଫଳରେ ବାରମ୍ବାର ବସୁନ୍ଧରାର ପୂଣ୍ୟ ଦେହ ଜୀବରକ୍ତରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଅଛି ।

ଜଗତର ସବୁ ଧର୍ମରେ ତ୍ୟାଗର ମହିମା ବିଘୋଷିତ ହୋଇଅଛି । ପରର କଲ୍ୟାଣ ଲାଗି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମହାମାନବଗଣ ଆପଣାର ସର୍ବସ୍ୱ ଦାନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମାନବର ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି ମହାପୁରୁଷ ଯୀଶୁ, କ୍ରୁଶରେ ଆପଣାକୁ ବଳି ଦେଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ରାଜପ୍ରାସାଦର ଭୋଗବିଳାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଚୀରସମ୍ବଳ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଧର୍ମାଗ୍ରହୀଗଣ ନିଜ ଦେଶ ଓ ଜାତିଠାରୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର କୋଶ ଦୂରରେ ରହି ବନ୍ୟ ଅସଭ୍ୟ ସମାଜମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେପରି ଭାବରେ ଜୀବନ ପାତ କରନ୍ତି; ତାହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଧର୍ମରେ ତ୍ୟାଗର ମହିମା ଜଗତ ସମକ୍ଷରେ ଘୋଷଣା କରୁଅଛି । ଇଉରୋପୀୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଜିକାଲି ଏହି ତ୍ୟାଗଧର୍ମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ । ଦେଶଲାଗି, ଜାତିଲାଗି, ଧର୍ମଲାଗି ଓ ଦୀନ-ଦୁର୍ବଳ ଲାଗି ସେମାନେ ଯେପରି ଅକାତରରେ ପ୍ରାଣଦାନ କରନ୍ତି, ତାହା ଅନ୍ୟ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେ ।

ଥରେ ବାରକେନ୍‌ହେଡ୍ ନାମକ ଏକ ଜାହାଜ ପ୍ରାଚ୍ୟଦେଶରୁ ଇଉରୋପକୁ ଫେରୁଥିଲା । ଜାହାଜରେ ନାରୀ, ପୁରୁଷ, ବାଳକ ଓ ବାଳିକା ସମସ୍ତେ ଥିଲେ । ପୁରୁଷମାନେ ଅଧିକାଂଶ ସୈନିକ ଓ ଜାହାଜର କର୍ମଚାରୀ । ଦୁର୍ବିପାକବଶତଃ ଜାହାଜଟି ଅଫ୍ରିକା

ଉପକୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଜଳମଗ୍ନ ପାହାଡ଼ରେ ବାଜି ହଠାତ୍ ବୁଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତାହାଙ୍କରେ ଯେତେ ଖଣ୍ଡି ଜୀବନତରୀ ଥିଲା, ସେଥିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ସ୍ଥାନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ, ତେଣୁ ପୋତାଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଆଦେଶରେ କେବଳ ନାରୀ ଓ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ସେଥିରେ ଚଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ ସୈନ୍ୟ ଓ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଧୀରଭାବରେ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଆଗଲା । ତାହାହିଁ ହେଲା । ସୈନିକ ଓ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଡେକ୍ ଉପରେ ନିସ୍ତବ୍ଧଭାବରେ ଦାଣ୍ଡାଯ୍ୟମାନ ରହି ଅତଳ ଜଳରେ ଭୀଷଣ ଜଳ-ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ଆହାର ହେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ତାହାଙ୍କ ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଜୀବନପୋତର ଆରୋହୀଗଣ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ସହ୍ୟକରି ନ ପାରି ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ କଲେ ।

କୌଣସି ଏକ ଜୀବନତରୀରେ, ତାହାଙ୍କ ଜଳମଗ୍ନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପୋତାଧ୍ୟକ୍ଷ, ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡାର ନାମକ ବାଳକକୁ, ନୌକାଟି କୂଳରେ ଲାଗିଲା ଯାଏ, ନୌକାର ଅଧିନାୟକ କରି ଦେଇଥିଲେ । ବାଳକଟି ଶାନ୍ତ ଓ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ନୌକାର ପଛ ଭାଗରେ ଠିଆହୋଇ ଏହି କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଅବଲୋକନ କରୁଥାଏ । ତାହାଙ୍କ ଜଳମଗ୍ନ ହେବାର କିଛି ସମୟ ପରେ 'ମତେ ନେଇଯାଅ' ଏହି କରୁଣ ଚିତ୍କାର ସେହି ନୌକା ନିକଟରେ ଶୁଣାଗଲା । ଦେଖାଗଲା, ଜଣେ ସୈନିକ ଦୁଇ ହାତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକି କରୁଣ ଭାବରେ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି । ସୈନିକର କରୁଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ସମସ୍ତଙ୍କ ମର୍ମସ୍ଥଳ ବିଦ୍ଧ କଲା, କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାନ ଯେ ନାହିଁ ! ସୈନିକକୁ ନୌକାକୁ ତୋଳି ଆଣିବା ଓ ନୌକାଟିକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବା ଏକା କଥା । ଏହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ସସନ୍ତାନା ରମଣୀ ପାଗଳ ପ୍ରାୟ

ନୌକା ମଧ୍ୟରୁ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା, 'ତାକୁ ରକ୍ଷା କର; ସେ ଯେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ ।' ଅଲେକଜାଣ୍ଡାର୍ ଦେଖିଲା, କିଛି ମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ କଲେ ସୈନିକଟିକୁ ବୁଭୁକ୍ଷୁ ଜଳଜନ୍ତୁ ନିକାଶ କରିଦେବେ । ସେ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନ କରି, 'ଈଶ୍ୱର ତମକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ' ଏହା କହି ଗଭୀର ସମୁଦ୍ରରେ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କଲା ଓ ସୈନିକଟିକୁ ଉପରକୁ ଠେଲି ଦେଇ, ଦୂରକୁ ପଳାଇଗଲା । ନୌଯାତ୍ରୀମାନେ ଏହି ମହାନୁଭବତାରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ଏକସ୍ୱରରେ ଗାଇ ଉଠିଲେ, "ଈଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ ।" କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ବାଳକର ଆଉ କୌଣସି ଚିହ୍ନ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ ।

ମହମ୍ମଦ ଓ ଇସଲାମ୍

ଜନହୀନ ଜଳହୀନ ଦିଗ୍‌ବଳୟବ୍ୟାପୀ ବିସ୍ତୃତ ମରୁଭୂମି ଓ ବୃକ୍ଷପତ୍ରହୀନ ଶୁଷ୍କ କଠୋର ଗିରିମାଳା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଜନବସତି, ଶ୍ୟାମକାନ୍ତ ଉପତ୍ୟକା—ଏହାହିଁ ଆରବ ମରୁଭୂମି । ଶସ୍ୟହୀନ ନିର୍ମମ ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଠାରେ ବିଧାତାର କରୁଣା ରୂପିଣୀ ଜଳଧାରା ଉତ୍ସରିତ ହୋଇଅଛି, ସେଠାରେ ସୁନ୍ଦରୀ ପ୍ରକୃତିର ଶ୍ୟାମଶାଢ଼ୀ ଶିର ବିସ୍ତୃତ ରହିଅଛି ଓ ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ସଭ୍ୟପ୍ରକୃତିକ ଆରବ ତା'ର ସମସ୍ତ ଉପଭୋଗ କାଢ଼ି ପାରଅଛି । ଦିବାକାଳରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି ଏହି ବିସ୍ତୃତ ବାଲୁକା ବିସ୍ତାରକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରିଦିଏ, ନିଶାକାଳରେ ମେଘମୁକ୍ତ ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଅଗଣିତ ତାରକା ହୀରକପ୍ରଦୀପ ପରି ଏହାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଜଳି ଉଠନ୍ତି । ପ୍ରକୃତିର ଏହି ବିଷମ ଓ ବିଶଦ ଲୀଳା ଏହି ଭୂଖଣ୍ଡର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଏକ ବିଶଦ ଆଦର୍ଶରେ ଗଢ଼ି ପକାଇଅଛି । ଆରବୀ ଭାବପ୍ରବଣ, ଉଷ୍ଣରକ୍ତ ଓ ଋଷିପ୍ରକୃତ । ମରୁଚର ବେଦୁଇନ୍ ଘୋର ଶତ୍ରୁକୁ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଶିବିରକୁ ଅତିଥି ଭାବରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି, ସତ୍କାର ପାଇଁ ତା'ର ପ୍ରିୟତମ ଅଶ୍ୱଶାବକକୁ ହତ୍ୟା କରିପାରେ । ସେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ବାକ୍‌ପ୍ରିୟ ନୁହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତେଜିତ ହେଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଗ୍ମିତାସହ ବାକ୍ ପ୍ରୟୋଗ କରି ପାରନ୍ତି । ସତ୍ୟବାଦୀ, ବିଶ୍ୱସ୍ତ, ସରଳ ଓ

ଭାବପ୍ରବଣ, ସ୍ଥିରପ୍ରତିଜ୍ଞ ଓ କର୍ମଠ—ଏହିପରି ଯେ ଆରବୀ ଜାତି, ସେହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମହାପୁରୁଷ ମହମ୍ମଦ ଉପଯୁକ୍ତ ଜାତିର ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ଣ୍ଣଧାରରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ, ଏହି ବଳିଷ୍ଠ ଜାତିର ଉଦାର ଗୁଣାବଳୀକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରି ପୃଥିବୀରେ ଏକ ମହାନ୍ ଧର୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ପାରିଥିଲେ ।

ଅପରାପର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ପରି ଆରବୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ମାନୁରକ୍ତ । ସେକାଳରେ ଏହି ସମଗ୍ର ଆରବୀ ଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ଅଧିକାର ବସ୍ତୁ ଥିଲା ଖଣ୍ଡିଏ କୃଷ୍ଣପ୍ରସ୍ତର, ଯାହା କାବା ମନ୍ଦିରରେ ସୁରକ୍ଷିତ ଥିଲା ଓ ଯେଉଁଠାକୁ ଆରବର ସକଳ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ନରନାରୀ-ମାନେ ସମାଗତ ହୋଇ ମୁକ୍ତିଲାଭର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଯାତ୍ରୀ ସମାଗମ ଫଳରେ ଏହି କାବାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି କାଳକ୍ରମେ ଏକ ନଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଏହି ନଗରର ନାମ ମକ୍କା । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବଂଶ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳରେ ମକ୍କାର ଶାସକ ଓ କାବା ମନ୍ଦିରର ରକ୍ଷକ ନିର୍ବାଚିତ ହେଉଥିଲେ । ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଜନ୍ମକାଳରେ କୋରେସ୍ ବଂଶ ମକ୍କାର ଶାସକ ଥିଲେ ଓ ସ୍ୱୟଂ ମହମ୍ମଦ ଏହି ବଂଶୀୟ ଥିଲେ । ମକ୍କାର ବାହାରେ ବିସ୍ତୃତ ମରୁଭୂମିର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ, ଅସଂଖ୍ୟ ଆରବୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟ ଓ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଅନ୍ତର୍ଯୁଦ୍ଧରେ ରତ ଥିଲେ । ଉଚ୍ଚ ବା ଉଦାର ଚିନ୍ତା ସେମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ଥିଲା ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମ ହେବାର ୫୭୦ ବର୍ଷ ପରେ ମହମ୍ମଦ ଏହି ମକ୍କା ନଗରୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଜନ୍ମ ହେବାର ଅଳ୍ପକାଳ ପରେ ପିତା ଅବଦୁଲ୍ଲା ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଛଅ ବର୍ଷ ବୟସ-ବେଳେ ମାତା ମଧ୍ୟ ଇହଲୀଳା ସାଙ୍ଗ କଲେ । ତହୁଁ ଶିଶୁ ମହମ୍ମଦଙ୍କ

ଲାଳନପାଳନ ଭାର ପ୍ରଥମେ ପିତାମହ ଓ ପିତାମହଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପିତୃବ୍ୟ ଅବୁଥାଲେବଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ।

ଅବୁଥାଲେବ୍ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲେ । ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟପଦେଶରେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଏହି ଭ୍ରମଣମାନଙ୍କରେ ତରୁଣ ମହମ୍ମଦ ଅନେକ ସମୟରେ ପିତୃବ୍ୟଙ୍କର ସାଥୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଷରେ ପିତୃବ୍ୟଙ୍କ ସହ ଏହିପରି ଏକ ଯାତ୍ରାରେ ଥରେ ସେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଏକ ଘଟଣା ଘଟିଲା, ଯାହା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କଲା । ସେହି ସମୟରେ ସେ ପିତୃବ୍ୟଙ୍କ ସହ ସିରିୟାର କୌଣସି ବାଣିଜ୍ୟବସତିକୁ ଯାଇ କୌଣସି ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ସହ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସବାସ କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ସହ ଏହି ପରିଚୟ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଧର୍ମଜୀବନକୁ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କରିଦେଲା । ଏହା ଜାଣିବାର କଥା ଯେ, ମହମ୍ମଦ ନିରକ୍ଷର ଥିଲେ । କୌଣସି କାଳରେ ତାଙ୍କୁ କେହି ଲିଖନପଠନ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଜ୍ଞାଦ୍ୱାରା ସେ ଏକ ବିରାଟ ଧର୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିଥିଲେ, ତାହା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଋଷିମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରାନୁଶୀଳନ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ; କେବଳ ସ୍ୱୀୟ ପ୍ରତିଭାର ବାତାୟନ ଦେଇ ବିଶ୍ୱଜଗତର ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ସେ ଅହରଣ କରି ପାରିଥିଲେ ତାହାର ଦ୍ୱାରା ।

ତରୁଣ ବୟସରୁ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ‘ଅଲ୍ ଅମୀନ୍’ ବା ବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ନାମ ଦେଇଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାକ୍ୟ ଓ

କାର୍ଯ୍ୟରେ ସତ୍ୟରକ୍ଷା ଲାଗି ସେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ଏହି ଚରିତ୍ରବାନ୍, ପରୋପକାରୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ, ଖାଣ୍ଟି ଲୋକଟି ଦିନେ କିଛି ନା କିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ। ଏହି ଚରିତ୍ରମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ରୂପସୌଷ୍ଠବ ଯୁକ୍ତହୋଇ ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ସମାଜରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ପ୍ରିୟ କରି ପକାଇଥିଲା।

ଏହି ସମସ୍ତ ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ମକ୍କା ନଗର ଅଧିବାସିନୀ ଖାଦିଜା ନାମ୍ନୀ ଏକ ସମ୍ପତ୍ତିବତୀ ବିଧବା ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ପରିଚାଳନାଲାଗି ନିଯୋଜିତ କଲେ। ଖାଦିଜା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ଥିବାରୁ ମକ୍କାର ଅନେକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତପୁରୁଷ ତାଙ୍କର ପାଣିପୀଡ଼ନ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଶୁଦ୍ଧ ବୈଧବ୍ୟରେ କାଳାତିପାତ କରୁଥିଲେ। ମହମ୍ମଦ କିଛି କାଳ ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ପରେ ସେ ତାଙ୍କ କର୍ମକୁଶଳତା, ନ୍ୟାୟ-ନିଷ୍ଠତା, ସତ୍ୟବାଦିତା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ। ପରିତୋଷ କ୍ରମେ ପ୍ରଣୟରେ ପରିଣତ ହେଲା ଏବଂ ଖାଦିଜା ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ବରଣ କରି ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ। ସେତେବେଳକୁ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ବୟସ ପଚିଶ ବର୍ଷ।

ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳେ ଖାଦିଜା ପରଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ। ଏହି ପଞ୍ଚଦଶବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତିରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା। କିନ୍ତୁ ଏହି ଶାନ୍ତିମୟ ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଆତ୍ମା, ଯେଉଁ ସବୁ ଜିଜ୍ଞାସା ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ, ସେହି ସବୁ ନେଇ ବ୍ୟାପୃତ ଥିଲା। ମୁଁ କିଏ ? କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲି ? କାହିଁ ବା ଯିବି ? ଭଗବାନ୍ କାହାନ୍ତି ? ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି ସବୁ କଣ ଈଶ୍ୱର ?

ଏହିପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନମାନ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଉଠି ଲୀନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ସବୁର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀରେ କେହି ନ ଥିଲେ । ଏହି ଚିରନ୍ତନ ପ୍ରଶ୍ନମାନଙ୍କର ସମାଧାନ ଲାଗି ସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ରମଜାନ୍ ମାସରେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହାସ୍ର ପର୍ବତର ଏକ ଗହ୍ୱରକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରି, ସେହିଠାରେ ନିର୍ଜନ ପର୍ବତର ନୀରବ ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଧ୍ୟାନ ଓ ମନନ କରୁଥିଲେ । ବହୁ ବର୍ଷର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧ୍ୟାନ ଓ ମନନ ପରେ ତାଙ୍କର ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତ ବର୍ଷ ବୟଃକ୍ରମ ବେଳେ, ସେ ସେହି ବର୍ଷର ରମଜାନ୍ ପରେ ଗୃହକୁ ଫେରି ଖାଦିଜାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ଭଗବାନଙ୍କ ବିଶେଷ କରୁଣା ଫଳରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅନ୍ଧକାର ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଅଛି । ସେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି, ବିଗ୍ରହ ଓ ମନ୍ତ୍ର-ତନ୍ତ୍ର ସକଳ ମିଥ୍ୟା । ଏକ ପରମେଶ୍ୱର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର ଓ ବାହାରରେ ବ୍ୟାପୀ ରହି ଅଛନ୍ତି; ଏହି ବିଗ୍ରହ ସବୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ତାଙ୍କୁହିଁ ଆରାଧନା କରିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉଚିତ । ସେହି ଈଶ୍ୱରହିଁ ବିଶ୍ୱଜଗତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ପରମ; ତାଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତର ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । 'ଅଲ୍ଲା ହୋ ଅକବର'—ଭଗବାନହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ଇସ୍ଲାମ୍—ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ଭେ-ମାନେ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିବା । ଏହି ଦୁଇ ମହାବାଣୀ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଆବିଷ୍କୃତ ସତ୍ୟମାନଙ୍କର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ଏହି ସତ୍ୟର ଆଦର୍ଶ ହେବାରୁ ଏହି ଧର୍ମର ନାମ ଇସ୍ଲାମ୍ ।

ପତିପ୍ରାଣା ଖାଦିଜା ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଏହି ନୂତନ ବାଣୀକୁ ଅଷ୍ଟଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଶ୍ରବଣ କଲେ ଓ ଶେଷରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ଯେ, ଏହାହିଁ ସତ୍ୟ । ଏଥିରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇଗଲା ।

କାରଣ ତାଙ୍କର ନବାବିଷ୍କୃତ ସତ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ସମସ୍ତ ଜଗତରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି କେହି ନ ଥିଲେ । କିଛିକାଳ ପରେ ତାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ଯୈଦ୍ ଓ ପିତୃବ୍ୟ ଅବୁଥାଲେବ୍‌ଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଲି ମଧ୍ୟ ଏହି ସତ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସ କଲେ ଓ ଖାଦିଜାଙ୍କ ସହ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ନୂତନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ତତ୍ପରେ ମହମ୍ମଦ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଏହି ସତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲୋକଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର କଥାକୁ ପରିହାସ କଲେ । ଅନୁଗ୍ରାହ ଓ ପରିହାସ ମଧ୍ୟରେ ମହମ୍ମଦ ଅଟଳ ରହି, ଧୀର ଅଥଚ ସ୍ଥିର ଗତିରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତିନି ବର୍ଷର ଅନୁକ୍ରମ ସଫଳତା ପରେ, ସେ ଦିନେ ତାଙ୍କର କେତେକ ଜ୍ଞାତିଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଭୋଜିକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି, ସମବେତ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ନିଜର ନବାବିଷ୍କୃତ ସତ୍ୟ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କଲେ ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, କିଏ ମତେ ଏଥିରେ ସମର୍ଥନ କରିବ ? ଅତିଥିମାନେ ବିସ୍ମୟରେ ନୀରବ ରହିଲେ । କେବଳ ଷୋଡ଼ଶବର୍ଷ ବୟସ୍କ ତରୁଣ ଅଲି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ଏହି ସତ୍ୟ ସେ ସମର୍ଥନ କରୁଛି ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କଲା । ସ୍ୱୟଂ ଅବୁଥାଲେବ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ମହମ୍ମଦଙ୍କର କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ଘଟିଲା ନାହିଁ । ଅତିଥିମାନେ କେବଳ ପରିହାସ କରି ସ୍ୱଗୃହକୁ ଫେରିଗଲେ ।

କାବା ମନ୍ଦିରର ରକ୍ଷକ ଓ ମକ୍କାର ଅଧିନାୟକ କୋରେସ୍ ବଂଶୀୟଗଣ ସ୍ୱତଃ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କାରଣ ଏହି ନୂତନ ଧର୍ମ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁତ୍ୱର ମୂଳରେ କୁଠାରାଘାତ କରିବାକୁ ବସିଲା । ସେମାନେ ବିଚାରିଲେ, ଏ ଅର୍ବାଚୀନ କିଏ ? ଯେ କି ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି ମନେ

କରୁଛନ୍ତି ଓ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କୁ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡର ଉପାସକ ବୋଲି ଉପହାସ କରୁଛନ୍ତି ? କ୍ରମେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ବିପ୍ଳବୀ ଧର୍ମ ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା ଓ କେବଳ କୋରେସ୍ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବିରକ୍ତିକୁ ସେ ଉତ୍ତେଜିତ କଲେ । ଦିନେ ସ୍ନେହଶୀଳ ପିତୃବ୍ୟ ଅବୁଥାଲେବ୍ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ମହମ୍ମଦ, ଏତେ ଲୋକଙ୍କର ବିରାଗଭାଜନ ହୋଇ ଲାଭ କଣ ? ତୁମେ ତୁମର ସତ୍ୟକୁ ନିଜେ ନିଜେ ବିଶ୍ୱାସ କର । ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାର ନ କଲେ କ'ଣ ଚଳନ୍ତା ନାହିଁ ?" ମହମ୍ମଦ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଯଦି ମୋତେ ଏକ ଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆସି ଏ ବାଣୀ ପ୍ରଚାର ନ କରିବାକୁ କହନ୍ତି, ତେବେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବନ୍ଦ ରହିବି ନାହିଁ ।" ଏହା କହି ଉତ୍ତେଜନା ବଶତଃ ମହମ୍ମଦ ଅଶ୍ରୁତ୍ୟାଗ କରି ପକାଇଲେ ।

କ୍ରମେ ମହମ୍ମଦ କାବା-ସମାଗତ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜର ଧର୍ମପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ କିଛି ଅଂଶରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ବିରୋଧ ଓ ବିପଦ ଘନୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କୋରେସ୍‌ମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପ୍ରାଣନାଶ ଲାଗି ଶପଥ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେ-ବେଳକୁ ଅବୁଥାଲେବ୍ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେଣି । ପତିପ୍ରାଣା ଖାଦିଜା ଆଉ ନାହାନ୍ତି, ମହମ୍ମଦ ଘନୀଭୂତ ବିପଦ୍‌ଜାଲ ମଧ୍ୟରେ ଏକାକୀ । ଶତ୍ରୁ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ କେତେବେଳେ ପର୍ବତ ଗହ୍ୱରରେ ଲୁଚି ରହିବାକୁ, କେତେବେଳେ ବା ଛଦ୍ମବେଶରେ ଏଣେ ତେଣେ ପଳାୟନ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଅନେକ ସମୟରେ ମହମ୍ମଦ ଓ ତାଙ୍କ ଧର୍ମ ଶେଷ ହେଲା ବୋଲି ଲୋକେ ଭାବୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ବିଧାତାର ମହାନ୍ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯୋଗେ ସେ ସମସ୍ତ ବିପଦରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବରେ ଉଦ୍ଧାର ପାଇ ପାରିଥିଲେ ।

ପରିଶେଷରେ ଅବସ୍ଥା ଆଶଙ୍କାଜନକ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମହମ୍ମଦ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ନିରାପଦରେ ରହିବା ଲାଗି ଆବସିନିଅକୁ ପ୍ରେରଣ କରି ଦେଲେ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ସେ ଜାଣିଲେ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଲୋକ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ନେବା ଲାଗି ଗୋପନ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଜଗି ବସିଛନ୍ତି, ସେତେ-ବେଳେ ସେ ମକ୍କାରେ ରହିବା ଆଉ ଉଚିତ ଓ ସମ୍ଭବ ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ମକ୍କାରୁ ଦୁଇଶତ ମାଇଲ ଦୂରରେ ୟାଥ୍ରେବ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କର କେତେକ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ସେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ, ସତ୍ୟାବିଷ୍କାରର ତ୍ରୟୋଦଶ ବର୍ଷରେ, ବିପଞ୍ଚାଶତ୍ତ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପଳାୟନ କଲେ । ସେହି ସ୍ଥାନ ମଦିନା ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକଙ୍କ ନଗର ବୋଲି ପରିଚିତ ଏବଂ ମହମ୍ମଦଙ୍କର ପଳାୟନକାଳଠାରୁ ମୁସଲମାନ ସମ୍ବତ୍ ହେଜିରା ଗଣିତ ହୁଏ ।

ମଦିନାକୁ ପଳାୟନ କଲା ପରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପ୍ରଚାର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏକ ନୂତନ ପନ୍ଥା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେହି ପନ୍ଥାର ଅବଲମ୍ବନ ଯୋଗୁଁ ମହମ୍ମଦ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପହାସିତ ଓ ନିନ୍ଦିତ ହେଲେହେଁ ଇସ୍‌ଲାମର ଇତିହାସ ତାହାରି ଉପରେହିଁ ନିର୍ଭର କରେ । ଏ ଯାବତ୍ ମହମ୍ମଦ ଅନୁରୋଧ, ଉପଦେଶ, ପ୍ରଖ୍ୟାପନ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରାହିଁ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କୋରେସ୍‌ମାନଙ୍କ ଆଚରଣରେ ତାହାଙ୍କର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା । ସେ ଭାବିଲେ, "ଯେଉଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତମାନେ ଏହି ସନାତନ ସତ୍ୟକୁ ନିଜର ପଶୁ-ବଳରେ ପଦଦଳିତ କରିବାକୁ ବସି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ପଶୁ-ବଳରେହିଁ ପରାଜୟ କରିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ଧର୍ମରେ ଯଦି ସତ୍ୟ ଥାଏ ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେବେ ।"

ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ କାଳ ମହମ୍ମଦ ଏହି ଗୀତରେ ନୂତନ ସତ୍ୟକୁ ଲୋକସମାଜରେ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଶିଷ୍ୟ ଓ ଅନୁଚରମାନଙ୍କୁ ଘେନି ସେ କିଛି କାଳ ପରେ ମକ୍କା ଅଭିଯାନ କଲେ ଏବଂ ନିଜର ଅନୁପମ ସାହସ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟବଳରେ କୋରେସ୍ ବଂଶୀୟମାନଙ୍କୁ ପରାଭୂତ କରି, 'ଈଶ୍ୱର ଏକ ଓ ମହାନ୍ ଏବଂ ମହମ୍ମଦ୍ ତାଙ୍କର ଦୂତ' ଏହି ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରି କାବା ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । କ୍ରମେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ବାଣୀ ମକ୍କାର ଜନସାଧାରଣରେ ଗୃହୀତ ହୋଇ, ମକ୍କାରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା । ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ବହୁଧା-ବିଭକ୍ତ ଓ ପରସ୍ପର ବିବାଦମାନ ଆରବ ଜାତି, ପଯ୍ଗମ୍ବରଙ୍କ ଐକ୍ୟବିଧାୟକ ବାଣୀରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଜାତି ହୋଇ ଉଠିଲା ଏବଂ ମହମ୍ମଦ ଏହି ନବ ଜାଗ୍ରତ ଜାତିର ମୁକୁଟ-ହୀନ ସମ୍ରାଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଯେ ଅସି ମୁନରେ ମହମ୍ମଦ ଧର୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିଥିଲେ, ଏହା ଭାବିବା ଭ୍ରମ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କ ପରି ମହମ୍ମଦଙ୍କର ପବିତ୍ର ଓ ବିରାଟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଥିଲା; ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁଁ ସେ ଜନତାକୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସମସ୍ତ ଆରବର ମୁକୁଟ ତାଙ୍କ ପଦତଳେ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ, ସେ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ସୀବନ କର୍ମଦ୍ୱାରା ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିଲେ । ଅନୁଚର, ପାର୍ଶ୍ୱଚର ବା ଅପର ଲୋକ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଦୟା ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମା ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ସେବକ ସୈୟଦ୍ ଥରେ ପ୍ରକାଶ କଲା ଯେ, ତାର ସେବାକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ସେବା କରି ନାହିଁ; ବରଂ ମହମ୍ମଦ ତା'ର ସେବା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ସୈୟଦ୍ ଯେତେବେଳେ ଟୋକକ୍-ସମରରେ ନିହତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମହମ୍ମଦ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ କହିଲେ, 'ବେଶ୍ ହେଲା, ସୈୟଦ୍ ପ୍ରଭୁଙ୍କର କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରି ଏବେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ

ନୀକଟକୁ ଗଲ, କିନ୍ତୁ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଯେତେବେଳେ ସୈୟଦ୍-କନ୍ୟା ଶୁକ୍ଲକେଶ ମହମ୍ମଦଙ୍କୁ ସୈୟଦର ଶବ ପାଖରେ ବସି କ୍ରନ୍ଦନ କରିବାର ଦେଖି ପଚାରିଲା, 'ଏ କଣ ?' ମହମ୍ମଦ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ଅଉ କ'ଣ ? ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଇଁ ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଷଣ କରୁଛି ମାତ୍ର।'

ମୃତ୍ୟୁର ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେ ମସଜିଦ୍‌କୁ ଯାଇ, ସମବେତ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ, 'ମୁଁ କାହାର କେବେ କ୍ଷତି କରିଅଛି ? ଯଦି କରିଥାଏଁ ତେବେ ମୋ ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ଶାସ୍ତି ସ୍ୱରୂପ ବେତ୍ରାଘାତ ମୁଁ ସହ୍ୟ କରିବି । ମୁଁ କାହାଠାରୁ କିଛି ଧାରେଛି ?' ଜଣେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, 'ହଁ, ଅମୁକ ଦିନ ତିନି ମୁଦ୍ରା ମୋଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲ ।' ମହମ୍ମଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ପରିଶୋଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି କହିଲେ, 'ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସମୀପରେ ଲଜ୍ଜିତ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଏଠି ଲଜ୍ଜିତ ହେବା ବହୁ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।'

ଅସି ଧାର ଅପେକ୍ଷା ଚରିତ୍ରର ଏହି ବିମଳ ମାଧୁରୀ ଯେ ଲୋକଚିତ୍ତରେ ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିବ, ଏହା କାହାରିକୁ ବୁଝାଇଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । କୌଣସି ସତ୍ୟ କେବଳ ପଶୁବଳରେ ପ୍ରଚାରିତ ଓ ଗୃହୀତ ହୋଇନାହିଁ । ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଓ ଗ୍ରହଣରେ ମୂଳରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ତାଙ୍କ ଅବିଷ୍କୃତ ସତ୍ୟର ମହିମା । ସେହି ମହିମା ଗୁଣରେ ଅବଜ୍ଞାତ ଆରବ ଜାତି କେବଳ ଯେ ସଭ୍ୟ ଓ ଶକ୍ତିମାନ୍ ହୋଇ ଉଠିଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ମହମ୍ମଦଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁର ଶହେ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ଦିଲ୍ଲୀଠାରୁ ମରକ୍କୋ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଇସ୍‌ଲାମର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଓ ପ୍ରସାର ମାନବର ଇତିହାସରେ ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକର ଘଟଣା ।

ଅହିଂସା ପ୍ରଚାର

ଅକାରଣ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ କଷ୍ଟଦେବା ବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉଦରପୂରଣ ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ । ବୁଦ୍ଧଦେବ ମୂକ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର କଷ୍ଟ ଦେଖି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମମ ସ୍ୱାର୍ଥପର ମନୁଷ୍ୟ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଅହିଂସାଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ ଯେ, ମୂକ ପ୍ରାଣୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଜୀବନ-ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ । ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାଇ ଭାଇ ପରି ଚଳିବା ଉଚିତ । ଅନ୍ୟ ଜୀବ ଦେହରେ ଛୁରୀ ଚଳେଇଲା ବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ମନେ ରଖିବା ଯେ, ସେହି ଛୁରୀ ଆମ ଦେହରେ ଚଳେଇଲେ ଆମକୁ ଯେପରି ଘୋର ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେବ, ସେହି ଜୀବକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେବ ।

ଜାପାନରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଏହି କରୁଣାମୟ ଧର୍ମ ବହୁ କାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ । ସେଠି ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ବୌଦ୍ଧ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଜାପାନୀ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଧର୍ମ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ।

ଜାପାନର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିକାରୀ ଥିଲେ । ଜୀବହତ୍ୟା କରି ତାହାଙ୍କର ହୃଦୟ ପଥର ପରି ନିଷ୍ଠୁର ହୋଇ

ଯାଇଥିଲା । ସେ ପକ୍ଷୀ, ଚତୁଷ୍ପଦ ଓ ସରୀସୃପ ଯାହାକୁ ପାଆନ୍ତି, ତାକୁ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ମାରନ୍ତି । ମାରି ମାରି ସେ ଏପରି ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଯେ, ରାତିର ଅନ୍ଧକାରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଧନୁର୍ବାଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ପକ୍ଷୀ ଶିକାର କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ଶିକାରୀଙ୍କର ଦୁଇଟି କନ୍ୟା ଥାନ୍ତି । ଗ୍ରାମର ବୌଦ୍ଧ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାତାୟାତ କରି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହିତ ମିଶାମିଶି କରି ଭଗିନୀ ଦୁଇଟି ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଅହିଂସା ମୈତ୍ରୀମୟ ଧର୍ମପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ଏଣେ ପିତାଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କ୍ରୂର ହତ୍ୟାକର୍ମ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ପ୍ରତ୍ୟହ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥିଲା । ସେମାନେ ବାପାଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ବାରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବହତ୍ୟାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ପିତା, କୌଣସିମତେ ତହିଁରୁ ବିରତ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଶିକାରୀଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆସି ଖବର ଦେଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ପୋଖରୀ ନିକଟକୁ ଦୁଇଟି ପକ୍ଷୀ ବରାବର ରାତିରେ ଆସୁଛନ୍ତି, ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କୁ ମାରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଶିକାରୀ ଏହା ଶୁଣି ସେ ଦିନ ରାତିରେ ନିଜେ ଧନୁର୍ବାଣ ଧରି ଜଗିବାକୁ କଥା ଦେଲେ । ଶିକାରୀଙ୍କର ଦୁଇ କନ୍ୟା ଏ କଥା ଘର ଭିତରୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ରାତି ଆସିଲା; ଶିକାରୀ ଧନୁର୍ବାଣ ଧରି ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଜଗି ରହିଲେ । କିଛି କାଳ କଟିଲା ପରେ ପୋଖରୀ ଆର ପଟରେ ଉପବନର ଅନ୍ଧାରିତ ବୃକ୍ଷାନ୍ତରାଳରୁ ପଦର ଖସ୍ ଖସ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଶିକାରୀଙ୍କ ବନ୍ଧୁ କହି ଉଠିଲେ, "ଏଇ ଆସିଲେ; ଜଲ୍‌ଦି ଲକ୍ଷ

କର । ପକ୍ଷୀ ଦ'ଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ଡରକା । ଟିକଏ ଶବ୍ଦ ହେଲେ ଉଡ଼ି ପଳାଇବେ, ଶୀଘ୍ର ମାର ।"

ଶିକାରୀ ପୋଖରୀ ଅବପଃରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦଶୁଥିବା ଦୁଇଟି ଛାୟାକୁ-ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବାଣ ଛାଡ଼ିଲେ । ଅର କୂଳରୁ ଚିତ୍କାର ଶୁଣିଯାଇ ବାଣ ବାଜିଛି ଜାଣି ମହାନନ୍ଦରେ ଶିକାରୀ ଓ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ମଶାଲ ଧରି ମୃତପକ୍ଷୀ ଯୁଗଳକୁ ଗୋଟାଇ ଅଣିବାକୁ ବାହାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ମଶାଲ ଟେକି ସେମାନେ ଶବମୁଖକୁ ଅନାଇଲେ, ତାଙ୍କର ହାତରୁ ଧନୁଶର ଖସି ପଡ଼ିଲା ଏବ ମୂର୍ଚ୍ଛି ପିଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । କାରଣ ପକ୍ଷୀ ଦୁଇଟି ବୋଲି ଯାହାଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ବାଣରେ ମାରିଲେ, ସେ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କର ରମ୍ୟକାନ୍ତ କୋମଳପ୍ରାଣା ଦୁଇଟି କନ୍ୟା । ଏତେ ଦିନକେ ଶିକାରୀଙ୍କର ନିର୍ମମ ହୃଦୟରେ କୋମଳ ଭାବର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ବାଳିକା ଦୁଇଟିର ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ନବଜୀବନ ଲାଭ ହେଲା । ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେ ପ୍ରାଣୀହତ୍ୟାରୂପ ମହାପାପ ବର୍ଜନ କଲେ ।

ଅପଦେବତାର ପରାଭବ

ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଅବସ୍ଥିତ ହାୱାଇ ଦ୍ୱୀପମାଳା ପରି ସୁନ୍ଦର ଭୂମି ପୃଥିବୀରେ ବିରଳ । ସାଣ୍ଡୱିଚ୍ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ଏହି ଦ୍ୱୀପମାଳାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହି ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗଲେ ଦର୍ଶକର ଚକ୍ଷୁକୁ ଦୁଇଟି ଅଭ୍ରଂକଷ ଗିରିଶୃଙ୍ଗ ବହୁଦୂରରୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଗୋଟିଏ ଚିରତୁଷାର ସମ୍ପଦରେ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ, ଅନ୍ୟଟି ଲାଭା ଓ ଅଙ୍ଗାରର ଆବରଣ ଯୋଗୁଁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ । ଶୁକ୍ଳ ଶୃଙ୍ଗଟି ଗୋଟିଏ ମୃତ ଆଗ୍ନେୟଗିରି; କୃଷ୍ଣଟି ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ଜାଗ୍ରତ ଓ ଭୟଙ୍କର ଆଗ୍ନେୟଗିରି । ଏହାର ନାମ କିଲାଉୟା । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ମାଇଲ ହେଲେହେଁ, ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତାପଯୋଗୁଁ ଏଥିରେ ତୁଷାର ପଡ଼ି ପାରେ ନାହିଁ । ଏହାର ମୁଖଗହ୍ୱର ପ୍ରାୟ ନଅ ମାଇଲ ବ୍ୟାପୀ ତରଳାଗ୍ନିର ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ । ଏହି ଅଗ୍ନି ହ୍ରଦର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ସବୁବେଳେ ଉଦ୍‌ଗତ ବାଷ୍ପରାଶି ଲମ୍ବମାନ ରହିଥାଏ । ଦିବାଭାଗରେ ଏହା ଶୁକ୍ଳମେଘ ପରି; କିନ୍ତୁ ରାତିରେ ବହୁ ବିସ୍ତୃତ ବନାଗ୍ନି ପରି ଦେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣ ସମୟରେ ତ ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଭୀତିପ୍ରଦ, କିଲାଉୟା ଯେତେବେଳେ କର୍ମଶୀଳ ହୋଇ ଉଠେ, ସେ ଦୃଶ୍ୟର ଭୟଙ୍କରତା ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ । ଘୋର ଉତ୍ତାପରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଫୁଟନ୍ତା ଲାଭା-ସ୍ରୋତସମୂହ ସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀ ନଦୀ ଆକାରରେ ପର୍ବତର

ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶକୁ ଅଚ୍ଛାଦନ କରି ବୋହିଯାନ୍ତି ଏବଂ ତଳଭୂମିରେ ସୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରଳୟରେ ପରିଣତ କରନ୍ତି ।

ହାୱାଇୟାନ୍‌ମାନେ ଅାଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାବେଳେ ଏପରି ବୈମାଞ୍ଚକର ଓ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ଲୀଳାକୁ ଏକ ଅପଦେବତାର କାଣ୍ଡ ବୋଲି ଯେ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏହି ଅପଦେବତାକୁ 'ପେଲେ' ନାମରେ ନାମିତ କରିଥିଲେ ଏବଂ କଳ୍ପନାରେ ତାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରି, କାଲଉୟାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଅଗ୍ନିହ୍ରଦକୁ ତାହାର ସ୍ନାନକୁଣ୍ଡ ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ବାଷ୍ପପଟଳକୁ ତାହାର ଉଡ୍‌ଡୀୟମାନ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କୁନ୍ତଳରାଶି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ, ଦେବୀର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଇଚ୍ଛା ଅଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଳନ ନ କଲେ ସମଗ୍ର ଦ୍ୱୀପକୁ ଦେବୀ ଜାଳି ପକାଇବ । ସେହି ଇଚ୍ଛାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟି ହେଉଛି ଏହି ଯେ, କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପର୍ବତର ଶିଖର ଦେଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ପର୍ବତର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶମାନଙ୍କରେ ଫଳୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର କୋଳିକୁ ତୋଳିବ ନାହିଁ । ହାୱାଇୟାନ୍‌ମାନେ ଏହି କାଳ୍ପନିକ ଅପଦେବତାକୁ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ, ଭୟରେ କେହି କେବେ ଦେବୀର ଏହି କାଳ୍ପନିକ ଇଚ୍ଛା ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିବାର ଜଣା ନ ଥିଲା ।

କାଳକ୍ରମେ ହାୱାଇ ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କରେ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ମିସନାରୀ ଆସି ଉପଗତ ହେଲେ ଏବଂ ହାୱାଇୟାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆଦିମ ବହୁ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କଠାରୁ ବିଶ୍ୱାସ ଯାଇ ତାହା ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ଏକମାତ୍ର ସ୍ରଷ୍ଟା

ଓ ଧାତା ଏକ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ସମର୍ପିତ ହେଲ । ରାଜା ରାଣୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ହୀନତମ ପ୍ରଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଏହି ନବ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, କିଲଉୟାର ଭାଲୀ ପେଲେଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାର ମାନସିକ ସ୍ୱାଧୀନତା କ୍ୱଚିତ ହାଓ୍ୱାଇୟାନ୍‌ଠାରେ ଦେଖାଗଲା । ସେମାନଙ୍କର ବଦ୍ଧମୂଳ ବିଶ୍ୱାସ ଏହି ଥିଲା ଯେ କିଲଉୟା, ପେଲେର କ୍ରୀଡ଼ା; ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।

କାପିଓଲାନୀ, ଜଣେ ହାଓ୍ୱାଇୟାନ୍ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ । ତାଙ୍କର ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ଏହି ବୀର ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ଜାତି ଉପରେ କାଳ୍ପନିକ ପେଲେର ପ୍ରଭାବକୁ ଭାଙ୍ଗିବାପାଇଁ ସ୍ଥିରମନା ହୋଇ କିଲଉୟାର ମୁଖ ଗହ୍ୱରର ମଧ୍ୟଦେଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଏବଂ ନିଷିଦ୍ଧ କୋଳି ତୋଳିବାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କଲେ । ଏଥିଲାଗି ଯେଉଁ ମାନସିକ ସାହସ ଦରକାର ତାହା ଅସାଧାରଣ; କାପିଓଲାନୀଙ୍କର ତାହା ଥିଲା । ସେ ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ, ଅନାଦିକାଳରୁ ସମ୍ମାନିତ ଏକ ଲୋକମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ଯାଉଛନ୍ତି; ନିଷେଧାଜ୍ଞା ନ ମାନିଲେ କି ଭୀଷଣ ଫଳ ହେବ ତା ସେ ଜାଣିଥିଲେ; ତଥାପି ସେ ପର୍ବତାରୋହଣ କରିବାପାଇଁ ବାହାରିଲେ । ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ କିଲଉୟା ଆରୋହଣ କରିବାହିଁ କୋମଳ ଚରଣା ନାରୀ ପକ୍ଷରେ ଏକ ବିପୁଳ କ୍ଳେଶଦାୟକ କର୍ମ । ସେହି ପର୍ବତର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ ସବୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଉତ୍ତାପରେ ସବୁବେଳେ ଉତ୍ତପ୍ତ; ଭିତରୁ ବେଳେ ବେଳେ ଭୟଙ୍କର ଗର୍ଜନ ଶୁଣାଯାଏ; ରାଶିକୃତ ଅଙ୍ଗାରରେ ଗୋଡ଼ ଖସିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତକୁ ଖାତିର ନ କରି କାପିଓଲାନୀ ଧିରେ କିଲଉୟା ଆରୋହଣ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ ।

ପେଲେର ଦଳେ ପୁରୋହିତ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଆସି କାପିଓ-ଲାନୀଙ୍କର ପଥ ଓଗାଳିଲେ ଏବଂ ଦେବୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗଲେ ସମଗ୍ର ଦ୍ୱୀପ ଯେ ଧ୍ୱଂସ ହେବ, ସେ ଭୟ ଦେଖାଇଲେ । କାପିଓଲାନୀ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ନଷିଦ୍ଧ ବୃକ୍ଷରୁ କୋଳି ତୋଳି ଆଣି ପାଦରେ ଦଳି ପୁରୋହିତମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଦେଖ, ତମ ଦେଶର ନଷିଦ୍ଧ କୋଳିକୁ ପାଦରେ ଦଳିଲିଣି ଏବଂ ମୁଁ ପର୍ବତାଗ୍ରକୁ ଯାଇ ମୁଖଗହ୍ୱରକୁ ଦେଖି ଆସିବି ।"

ଶେଷରେ କାପିଓଲାନୀ କିଲାଉୟାର ଶୀର୍ଷଦେଶରେ ପହଞ୍ଚି ତାହାର ବିରାଟ ମୁଖବିବରକୁ ଅନାଇଲେ ଏବଂ ଗିରିମୁଖର ଭିତରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ତରଳ ଅଗ୍ନିହ୍ରଦର ଧାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଗଲେ । ସେଠାରୁ ପୁଣି ଫେରି କିଲାଉୟାର ଶୀର୍ଷଦେଶରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ କହିଲେ, "ପେଲେ ଯଦି ମତେ ବିନାଶ କରିପାରେ ତେବେ ତାହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କର । କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିଲ ତ, ମୁଁ ଆଜି ତାହାର ଇଚ୍ଛାକୁ କେବଳ ଲଙ୍ଘନ କଲି ତାହା ନୁହେଁ, ତାହାର ନିଜ ବାସସ୍ଥାନ ଆକ୍ରମଣ କରି ଆସିଲି । ମୋର କି କ୍ଷତି ହୋଇଛି ? ଯେଉଁ ପରମେଶ୍ୱର ଏହି ବିରାଟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ସେହି ହିଁ କିଲାଉୟାର ସ୍ରଷ୍ଟା । ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଭକ୍ତିକର ।"

କାପିଓଲାନୀ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ପେଲେର ପୁରୋହିତଗଣ ଲଜ୍ଜା ଓ ଅପମାନରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ପଳାଇଗଲେ । ଜଣେ ବୀର ରମଣୀର ଅସାଧାରଣ ଭକ୍ତି, ନିଷ୍ଠା ଓ ସାହସ ଯୋଗୁଁ ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ର ଜାତିଠାରୁ ବହୁଯୁଗର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇ ସତ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଠାକୁର ବଂଶ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜମିଦାର । କଲିକତା ନଗରୀରେ ଏମାନଙ୍କର କୌଳିକ ପ୍ରାସାଦ ଅଛି । କିନ୍ତୁ କେବଳ ପ୍ରାସାଦ ବା ବିସ୍ତୃତ ଜମିଦାରୀ ହେତୁ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଘଟି ନାହିଁ । ଏହି ବଂଶ ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଉଭୟଙ୍କର ସମାନ ଆଶୀର୍ବାଦ ପଡ଼ି ଏହାକୁ ଲୋକବିଖ୍ୟାତ କରିଅଛି ।

ଏହି ବଂଶର ଦ୍ୱାରକାନାଥ ଠାକୁର ପ୍ରଥମେ ଇଂରାଜି ଶିକ୍ଷା ଲାଭକରି ଇଉରୋପ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଅନେକ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଳାସୀ ଓ ମୁକ୍ତହସ୍ତ ଥିବାରୁ ଶେଷରେ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ପିତୃଋଣ ପରିଶୋଧ ପାଇଁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଦାୟୀ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବରଣ କରି ପିତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଋଣ ପରିଶୋଧ କରି ଦେଇଥିଲେ ଓ ଋଷିଜୀବନ ଯାପନ କରି ସମାଜରେ ମହର୍ଷି ବୋଲି ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ମହର୍ଷିଙ୍କର ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ ପରି ପଞ୍ଚ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ଓ ଦେଶବିଖ୍ୟାତ । କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ଓ ଅଧିକତମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ।

ଆଜି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ବୋଲି ପରିଚିତ । ତାଙ୍କର କବିଯଶରେ ସମସ୍ତ ଧରଣୀ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛି ଓ ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଆମ ଦେଶ ଓ ଜାତି ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଏବଂ ଜାତି ନିକଟରେ ସମ୍ମାନିତ ହେଉଅଛି ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଏହି ମହାକବି ସ୍କୁଲରେ ଅଦୌ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରି ନାହାନ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୌଣସି ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । ଶୈଶବରେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପିତା ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଠାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ କବି-ଚିତ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୁଷ୍କ ନିୟମାନୁବର୍ତ୍ତିନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କଲା । ତାଙ୍କର ଉଦାରମନା ପିତା ପୁତ୍ରର ଏବଂବିଧ ଅନିଚ୍ଛା ଜାଣି ପାରି ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲରୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଘରେ ଘରେ ଅଧ୍ୟାପନାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏହା ପରେ ଆଉ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ନିଜ ଅଧ୍ୟୟନର ଫଳ । ତରୁଣ ବୟସରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଅଗ୍ରଜଙ୍କ ସହ ବିଲାତ ଯାତ୍ରା କରି ସେଠାରେ ଇଂରାଜି ଭାଷା ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ନିଜ ମାତୃଭାଷା ପରି ଇଂରାଜିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଅସାଧାରଣ ଥିଲା ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ କବିପ୍ରତିଭାର ଉନ୍ମେଷ ଘଟିଥିଲା । ମହର୍ଷିଙ୍କ ଗୃହ ମଧ୍ୟ ସାରସ୍ୱତ ଅଭିଧନାର ଉପଯୁକ୍ତ ମନ୍ଦିର ହୋଇଥିଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭ୍ରାତା ଓ ଭଗିନୀଗଣ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ସାହିତ୍ୟପତ୍ର ପରିଚାଳନା ଓ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ମହର୍ଷି ନିଜେ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ଥିବାରୁ ଓ ବ୍ରାହ୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଗୃହ ତତ୍‌କାଳୀନ ଧର୍ମାନ୍ଦୋଳନର ମଧ୍ୟ ଏକ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଏକ କଥାରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ଫଳସ୍ୱରୂପ

ଏ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ସଭ୍ୟତା ଓ ସାମାଜିକତା ଦେଖା ଦେଇଥିଲା, ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଗୃହ ତାହାର ମୁକୁର ସ୍ୱରୂପ ହୋଇଥିଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଏହିପ୍ରକାର ଅନୁକୂଳ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଘଟଣାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଅବାଧରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଆରାଧନା କରି ପାରିଥିଲେ । ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ବହୁ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରତିଭା, ଅର୍ଥ ଓ ଅନ୍ନ ଚିନ୍ତାରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଉଭୟଙ୍କର ବରପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଥରେ ତାଙ୍କର ପିତା ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରୁଥିବାର ଶୁଣିପାରି ତାଙ୍କୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇବାକୁ କହିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଗାନରେ ମହର୍ଷି ଏପରି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ଯେ, ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ତାଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦେଇ ପକାଇଥିଲେ ।

ବୟସର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ କବିଖ୍ୟାତି କ୍ରମେ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା । ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ସେ ବଙ୍ଗଳାରେ ବିଖ୍ୟାତ କବି ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ଓ ବଙ୍ଗଳାର ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରବୀଣ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଜନନେତୃଗଣ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେ ବଙ୍ଗସାହିତ୍ୟ ସମୁନ୍ନତ ହୋଇ ଉଠିବ, ଏହାର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ।

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ କବିପ୍ରତିଭା ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ । ସାହିତ୍ୟରେ ଏପରି କୌଣସି ବିଭାଗ ନାହିଁ, ଯାହା କି ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସ୍ପର୍ଶରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ନାହିଁ । କବିତା, ଗୀତ, କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ଉପନ୍ୟାସ, ଗଳ୍ପ, ପାଲା, ପ୍ରବନ୍ଧ, ନୀତିବାକ୍ୟ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗରେ ସେ ହାତ ଦେଇଅଛନ୍ତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ସେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରଚନାର ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଏହି ଯେ, ତାହା ପାଠକଙ୍କୁ ଏକ ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ରାଜ୍ୟକୁ ନେଇଯାଏ ଓ ବିଶ୍ୱର

ସକଳ ଦେଶର ଓ ସକଳ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରେ । ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ସ୍ୱୟଂ ତାଙ୍କର କେତେକ କବିତା ଇଂରାଜୀରେ ଅନୁବାଦ କରି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତେ, ତାହା ଇଉରୋପୀୟ ସୁଧୀସମାଜରେ ଏକ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଓ ଉକ୍ତ ପ୍ରତିଭାର ପୁରସ୍କାରସ୍ୱରୂପ ୧୯୧୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ଗୌରବାବହ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ପରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ଉଠିଅଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ରଚନାବଳୀ ପୃଥିବୀର ବହୁ ଭାଷାରେ ଅନୂଦିତ ହୋଇଅଛି ।

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଯେ କେବଳ ବଡ଼ କବି ତାହା ନୁହେଁ, ସେ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ଚିନ୍ତାନାୟକ ମଧ୍ୟ । କେଉଁ ଉପାୟରେ ଦେଶର ଏବଂ ଜାତିର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ଓ ପୃଥିବୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରୀତି ସ୍ଥାପିତ ହେବ, ଏଥିଲାଗି ସେ ସବୁବେଳେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ବୋଲପୁର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଆଶ୍ରମ ଓ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ନାମକ ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ହୁଏ ଓ ପୃଥିବୀର ବହୁ ଜାତିର ଶିକ୍ଷକ, ଛାତ୍ର ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ ପରସ୍ପର ଭାବ ବିନିମୟ କରନ୍ତି ।

ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲା ପରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତି ଓ ଦେଶଦ୍ୱାରା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ଭ୍ରମଣ କରି-ଅଛନ୍ତି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଯେପରି ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ ଓ ପୂଜିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ଜଗତର କୌଣସି କବିଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟି ନାହିଁ ।

ବିଚିତ୍ର ବିଶ୍ୱ

ସାଧାରଣତଃ ମନୁଷ୍ୟର ଚକ୍ଷୁ ଉଲଙ୍ଗ; ସେ କ୍ଷଚିତ୍ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ଅନନ୍ତ ଆକାଶକୁ ଗ୍ରହୁଁ ଥାଏ । ତାହାର ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମା ମଧ୍ୟ ବେଶୀ ଦୂରକୁ ଯାଇପାରେ ନାହିଁ; ମାତ୍ର କେତେ ଶତ ଗଜ ଆଗକୁ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିପାରେ । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ ବାହାରର ଦୃଷ୍ଟିପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ସୀମାବଦ୍ଧ । ସେଥିପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜକୁ ନିଜର ପରିବାର, ଜାତି, ନିଜର ଜମିବାଡ଼ି, ଗାଁ ବା ଦେଶଟିକୁ ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ମନେକରେ । ଭାଗବତରେ ଯାହା କୁହାଯାଇଛି, "ଯେ ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼େ ଯେତେଦୂର, ସେ ଜାଣେ ତାର ସମାଗ୍ରର" ତାହା ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟ କଥା । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତିକି ଦେଖିପାରେ, ସେ ଭାବେ ଯେ ସଂସାରଟା ସେତିକି ।—

କିନ୍ତୁ ଗତ ତିନି ଶତ ବର୍ଷ ଭିତରେ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମା ବହୁଦୂର ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଓ ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ବିରାଟରୁ ବିରାଟତର ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ସଂସାରମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସବୁ ସନ୍ଧାନ ପାଇଅଛି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାଣକୁ ବିସ୍ମୟରେ ଅଭିଭୂତ କରିଦିଏ ଏବଂ ନିଜର ଅହଙ୍କାରକୁ ସେ ନିଜେ ଧିକ୍କାର କରି ବସେ । ବିଧାତାର ଏହି ସଂସାରରେ କାଳ ଓ ସ୍ଥାନର ଅସୀମତାକୁ ଅବଧାରଣା କରିବାକୁ ଗଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ବୋଧହୁଏ ।

ଅମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ପୃଥିବୀରେ ବାସକରୁଁ, ଅନେ ମନେକରୁଁ ଏହା ଅଦ୍ୟରୁ ଓ ଚିରକାଳ ଏହିପରି ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ମୃତ୍ତିକାର ସ୍ତର ସବୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ପ୍ରମାଣ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ପୃଥିବୀର ବୟସ ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷରେ ୨୦୦୦ କୋଟି ବର୍ଷରୁ କମ୍ ନୁହେଁ ଏବ ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟାଗମର କାଳ ଶତ ଶତ କୋଟି ବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ । କୋଟି କୋଟି ବର୍ଷଯାଏଁ ପୃଥିବୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟପରି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିମୟ ପିଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଅଗ୍ନିପିଣ୍ଡ ଶୀତଳ ହୋଇ, ସେଥିରେ ଜୀବାଗମ ଏବ ପରେ ମନୁଷ୍ୟାଗମ ହେଉ ହେଉ ଆହୁରି ବହୁକୋଟି ବର୍ଷ କଟି ଯାଇଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନ ଥିଲା । ତାର ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକାଶ ହୋଇ ସେ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଜୀବ ହେଉ ହେଉ ପୁଣି ବହୁଲକ୍ଷ ବର୍ଷ କଟିଗଲା ।

ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ମନୁଷ୍ୟ ବହୁକାଳ ଧରି ଭାବୁଥିଲା ଯେ, ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀ ବିଶ୍ୱର କେନ୍ଦ୍ର ଏବ ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ଏହାହିଁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ । ଅନେକ ଜ୍ୟୋତିଷୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଗଣ ପୃଥିବୀକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ବ୍ୟୋମଦେଶରେ ଘୂରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ଭ୍ରାନ୍ତମତ ସବୁ ବିଦୂରିତ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍‌ଗଣ ଯାହା ପ୍ରମାଣ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟର ଅହଙ୍କାରକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଛି, ମାତ୍ର ତାହା ନିଷ୍ଠୁର ସତ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କ ପରୀକ୍ଷିତ ମତ ଏହି ଯେ, ଆମର ପୃଥିବୀ-ଜନନୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଠଟି ଗ୍ରହ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବହୁ ଉପଗ୍ରହ ସହ ନିରନ୍ତର ଶୂନ୍ୟ ପଥରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାରିପାଖେ ଘୂରୁଛି; ପୃଥିବୀ ବିଶ୍ୱର ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ ହେବା ଦୂରେ

ଥାଉ, ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ସ୍ଥାନ ବହୁ ତଳେ । ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଏହି ଯେ, ଆମର ସୂର୍ଯ୍ୟଟି ବ୍ୟୋମଦେଶରେ ଏକମାତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ; ଏହା ପରି କୋଟି କୋଟି ଗ୍ରହ, ଉପଗ୍ରହ ବେଷ୍ଟିତ ବୃହତ ବିରାଟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଘୂରୁଛନ୍ତି ଏବ ଆମର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାହାର ପରିବାରଟି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ସେମାନଙ୍କର ପରିବାରମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତହେଲେ ଯଦି ଚନ୍ଦ୍ର ନ ଥାଏ ଏବ ଆକାଶ ମେଘା-ବୃତ ନ ଥାଏ ତେବେ ଅମ୍ଭେମାନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଉଠାଇଲେ ଦେଖିବା ଯେ, ଚକ୍ରବାଳରୁ ଚକ୍ରବାଳ ଯାଏ ସମଗ୍ର ଗଗନମଣ୍ଡଳ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ଛୋଟ ଛୋଟ । ସେମାନେ ପ୍ରତି ରାତିରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ଏବ ବେଳେ ବେଳେ ଜଣାଯାଏ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ମେଘମାଳ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ଲୁଚକାଳି ଖେଳୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ଆମ ଦୃଷ୍ଟିର ଭ୍ରମ ।

ପୃଥିବୀର ମେଘ ଏକମାଇଲରୁ ଉପରକୁ ଉଠେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନକ୍ଷତ୍ର ସବୁ କୋଟି କୋଟି ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥାନ୍ତି । ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ଛୋଟ ଦେଖାଗଲେହେଁ, ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଏଡ଼େ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଯେ, ଆମର ସୌରପରିବାର ପରି ଶତ ଶତ ସେଥିରେ ଲୁଚିଯିବେ । ଏହି ବିପୁଳତା ମନୁଷ୍ୟ କଳ୍ପନାର ବାହାରେ । କାରଣ ତେରଲକ୍ଷ ବତିଶ ହଜାର ସଂଖ୍ୟକ ପୃଥିବୀ ଏକାଠି କଲେ ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହେବ । ଏହି ବିରାଟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାହାର ବିରାଟ ନଅଟି ଗ୍ରହ, ଗ୍ରହ-ମାନଙ୍କର ପୁଣି ଉପ ଗ୍ରହସମୂହ—ଏହି ବିପୁଳ ସମଷ୍ଟିର ଶତ ଶତ ଗୋଟିଏ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ସମାନ ହେବେ ନାହିଁ ।

କଳ୍ପନାତୀତ ବିପୁଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ନକ୍ଷତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦେଖାଯାନ୍ତି ତାହା କେବଳ ଦୂରତା ଯୋଗୁଁ । ସେ ଦୂରତା ଏତେ ଯେ, ଆମର ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟାରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରି ହେବ ନାହିଁ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଆଲୋକ-ବର୍ଷ ଦ୍ୱାରା ସେ ଦୂରତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରନ୍ତି । ଆଲୋକର ଗତି ଜଗତରେ ସବୁଠାରୁ ଦ୍ରୁତତମ । ଆଲୋକ ପ୍ରତି ସେକେଣ୍ଡରେ ଏକଲକ୍ଷ ଛୟାଅଶୀ ହଜାର ମାଇଲ ଗତି କରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକ ଆମ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଆଠ ମିନିଟ ନିଏ । କିନ୍ତୁ ଆମର ନିକଟତମ ନକ୍ଷତ୍ରର ଦୂରତା ଏତେ ଯେ, ଆଲୋକ ପ୍ରତି ସେକେଣ୍ଡରେ ଏକଲକ୍ଷ ଛୟାଅଶୀ ହଜାର ମାଇଲ ଗତି କରି ମଧ୍ୟ ତା ପାଖରୁ ଆମ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିବାକୁ ଚାରିବର୍ଷ ତିନିମାସ ନିଏ । କିନ୍ତୁ ଏ ତ ଅତି ନିକଟ । ଗୋଟିଏ ତାରାପୁଞ୍ଜର ଦୂରତା ୧୦୮, ୭୦୦ ଆଲୋକ-ବର୍ଷ । କ୍ଷୁଦ୍ର ମନୁଷ୍ୟ, ଯେ କି ଅଧମାଇଲରୁ ବେଶୀ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ସେ ଏ ଦୂରତା ସବୁ କଳ୍ପନାକୁ ଆଣିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

କିନ୍ତୁ ଅଦ୍ଭୁତ କଳ୍ପନାତୀତ ଭାବରେ ବିରାଟ ଏହି ବ୍ୟୋମମଣ୍ଡଳ । ଏହି ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମଦେଶ କି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଯେ, ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଏହି କୋଟି କୋଟି ବିପୁଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ନିଜ ନିଜର ବିପୁଳ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ବିହାର କରୁଅଛନ୍ତି । ଅଦ୍ଭୁତ ବିସ୍ମୟର ବ୍ୟାପାର ଏହି ଯେ, ଯଦିଓ ନକ୍ଷତ୍ର ସବୁ ବରାବର ସ୍ଥିର ଥିଲା ପରି ଦେଖାଯାନ୍ତି, ତଥାପି ସେ ସମସ୍ତେ କଳ୍ପନାତୀତ କ୍ଷିପ୍ର ବେଗରେ ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମଦେଶରେ ନିରନ୍ତର ଧାବମାନ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ତାର ସକଳ

ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ଧରି ମହାବେଗରେ ବ୍ୟୋମଦେଶରେ ନିରନ୍ତର ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଏହି ଅଗଣନ ବିସ୍ଫୁଟ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ସଂଘ ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମପଥରେ ମହା-ବେଗରେ କୁଆଡ଼େ ଧାଇଁଛନ୍ତି । କାହିଁକି ? ସେ ଉତ୍ତର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଏହି ବିସ୍ଫୁଟ ବିଶ୍ୱର ଯିଏ ସ୍ରଷ୍ଟା, ସେହି କେବଳ ତାହାର ଉତ୍ତର ଜାଣନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀରେ ଅମ୍ଭେମାନେ ଦେଖୁଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁର ଜନ୍ମ, ଜୀବନ ଓ ମରଣ ଅଛି । ବ୍ୟୋମଦେଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଜନ୍ମ, ଜୀବନ ଓ ମରଣ ଅଛି । କେତୋଟି ମୃତ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଆନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବର ଜ୍ୟୋତି ହରାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି କ୍ଷଣରେ ସେହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଦିନେ ତାର ଆଲୋକ ଓ ଉତ୍ତାପ ହରାଇ ମୃତପିଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ତାହା ହେବାକୁ ଆହୁରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ବାକି ଅଛି । ମୃତ୍ୟୁପରି ସୂର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଅନ୍ଧକାର ଆକାଶରେ ଅମ୍ଭେମାନେ ଦୀର୍ଘ ସୂକ୍ଷ୍ମ ମେଘଖଣ୍ଡବତ୍ ଆକାଶର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରୁ ଉତ୍ତର ପୂର୍ବକୁ ଅବୃତ କରି ଛାୟାପଥକୁ ଦେଖିପାରିବା । ଏହି ଛାୟାପଥରେ କୋଟି କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳର ଲୀଳା ଚାଲିଛି । ତା'ଛଡ଼ା ନେବୁ୍ୟଲ ନାମକ ସୃଷ୍ଟିକାରଣୀ ବାଷ୍ପ ନିରନ୍ତର ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ନବ ନବ ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମଣ୍ଡଳର ଜନନକ୍ରିୟା ଦେଖାଇ ଦେଉଛି ।

ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ରଶ୍ମିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ । କେଉଁ ସୂର୍ଯ୍ୟର ରଶ୍ମି ପୀତ, କାହାର ନୀଳ, କାହାର ଲୋହିତ, କାହାର ବା ପାଟଳ । ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟମାନେ ଅମ

ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ନିଃସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଯୋଡ଼ ଯୋଡ଼ ହୋଇ ଅଥବା ତିନି, ଚାରି ବା ତତୋଽଧିକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାଙ୍ଗହୋଇ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି କରି ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମରେ କ୍ଷିପ୍ର ବେଗରେ ଧାଇଁଥିବାର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

ଏହି ବିରାଟ ବିଶ୍ୱ ତୁଳନାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପୃଥିବୀ ଅତି ନଗଣ୍ୟ । ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଯେତେ ବାଲିକଣା ଅଛି ତୁଏ ତ ବ୍ୟୋମ ଦେଶରେ ସେହି ସଂଖ୍ୟକ ନକ୍ଷତ୍ର ଥିବାର ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ କହନ୍ତି । ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହୋପଗ୍ରହବେଷ୍ଟିତ ବିରାଟ ସୂର୍ଯ୍ୟ । ଏହିପରି ଅଗଣିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ-ପରିବାର ମହାବ୍ୟୋମରେ ଘୂରୁଛନ୍ତି ଓ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଏସବୁ ମନରେ ଧାରଣା କଲେ ଏ ସବୁର ସ୍ରଷ୍ଟା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମସ୍ତକ ନଇଁଆସେ—

"ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମାଳ ମାଳ ହୋଇ,
ତୋ ଲୋମକୂପେ ବିରାଜଇ ।"

ଏହି ଭାଗବତ ବାଣୀ କିପରି ସତ୍ୟ ! ବିରାଟ ସଂସାରର ତୁଳନାରେ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀ ଆମ ପାଦତଳର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପି କ୍ଷୁଦ୍ର ଧୂଳିକଣା ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ନଗଣ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଆମ ପରି ନଗଣ୍ୟମାନଙ୍କର ଏପରି ଅହଙ୍କାର ଯେ, ବେଳେ ବେଳେ ଘୋର ମୂର୍ଖତାରୁ ଆମେ ମନେ କରୁ 'ଆମଠୁଁ ବଳି ଆଉ କେହିନାହିଁ ।'

ଅଣୁ ସୃଷ୍ଟି

ଜଗତଟା କେଉଁଥିରେ ତିଆରି ?

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କ'ଣ ? ଚୌକି ବେଞ୍ଚ୍ କେଉଁଥିରେ ତିଆରି ପଚାରିଲେ ଆମେ ଉତ୍ତର ଦେବା ସେ ଗୁଡ଼ିକ କାଠରେ ତିଆରି । ଦା, କୋଡ଼, ବନ୍ଧୁକ—ଏଗୁଡ଼ିକ ଲୁହାରେ ତିଆରି । କିନ୍ତୁ କାଠ ବା ଲୁହା କେଉଁଥିରେ ତିଆରି ? ସୁନା, ରୁପା, ଗଛ, ମାଛ, ମନୁଷ, କୀଟ ପତଙ୍ଗାଦି ଜଗତରେ ଯାବତୀୟ ଜଡ଼ ବା ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁ କି ପଦାର୍ଥରେ ତିଆରି ?

ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବହୁ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଜଗତର ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଅଣୁ-ସଂଘଟିତ; ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜଡ଼ ବା ଚେତନ ଯାହା କିଛି ଦେଖୁ, ସେଗୁଡ଼ିକର ଶରୀର କୋଟି କୋଟି ଅଣୁର ସମାହାରରେ ଗଠିତ । ଏହି ଅଣୁଗୁଡ଼ିକ ଏତେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଯେ, ତାହା ଆମ୍ଭେମାନେ ଚର୍ମଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ପାରିବା ନାହିଁ । ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଟିପେ ହେବ ଅଣୁ ସମଷ୍ଟିକୁ ଗଣି ଶେଷ କରିବାକୁ, ପୃଥିବୀର ଆବାଳବୃଦ୍ଧଜନତା ପ୍ରତ୍ୟହ ବାର ଘଣ୍ଟା କରି ଗଣି ବସିଲେ, ଶହେ ବର୍ଷ ଲାଗିବ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣବୟସ୍କ ମନୁଷ୍ୟଶରୀର ବା ସମୃଦ୍ଧ ବଟବୃକ୍ଷ ବା ଗୋଟିଏ ଜମି-

ଦେହରେ କେତେ କୋଟି ଅଣୁ ଥିବ ତାହା ବେଶ୍ କଳ୍ପନା କରିଯାଇ ପାରେ !

ବହୁ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ଅଣୁ ହେଉଛି ଜଗତର ଅବିଭାଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ-କଣା । ଅର୍ଥାତ୍ କାଠ, ପଥର ବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ ବିଭାଗ କରି କରି, ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଶେଷରେ ଏପରି ଏକ ବସ୍ତୁ-କଣିକା ପାଇଲେ ଯାହାକୁ ଆଉ ବିଭାଗ କରି ହେଲା ନାହିଁ । ସେହି ଅବିଭାଜ୍ୟ ବସ୍ତୁକଣିକା ହେଉଛି ଅଣୁ ବା ଆଟମ୍ । ପକ୍କା ଘର ଯେପରି ଇଟାରେ ତିଆରି, ଆମର ଦେହ, ଗଛ, ମାଟି, ପଥର, ଲୌହାଦି ସକଳ ବସ୍ତୁ ସେହିପରି ଅଣୁମାନଙ୍କର ସମାବେଶରେ ତିଆରି ।

ଅଳ୍ପ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି ଯେ ଅଣୁ, ସୃଷ୍ଟିର ଏକକ ହେଲେହେଁ ତାହା ବିଭାଜ୍ୟ; ଅର୍ଥାତ୍ ବୃହତ୍ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଫଟେଇ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି-ଯାଇପାରେ, ଅଣୁକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରିଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭେଦ ଏତିକି ଯେ, ଅଣୁ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକ ଅଣୁର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅବୟବ । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସତ୍ତା ନାହିଁ, ଯେପରିକି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସତ୍ତା ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଅଣୁକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ କ'ଣ ମିଳେ ? ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଣୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ କଣାର ସମଷ୍ଟି । ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ୍ କଣାଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣାନୁଯାୟୀ ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ଓ ପ୍ରୋଟନ୍ ନାମକ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରୋଟନ୍ ସ୍ଥିର ବିଦ୍ୟୁତ୍ କଣା । ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ଚିରଚଞ୍ଚଳ; ପ୍ରୋଟନ୍‌କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ଏଗୁଡ଼ିକ ମହା ବେଗରେ ଘୂରୁଥାନ୍ତି । ବିରାଟ ସୌର ଜଗତରେ

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗ୍ରହ-ଉପଗ୍ରହ ଯେପରି କୋଟି କୋଟି ଯୁଗଧରି ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମରେ ଘୂରି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଣୁରେ ସୌର ଜଗତର ସେହି ଲୀଳା ପୁନରଭିନୀତ ହେଉଅଛି। ବିଧାତା ଦେଖାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ଯେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅଣୁ ଏକ ନିୟମରେ ଯେପରି ବନ୍ଧା। କାରଣ ଏକ ପରମେଶ୍ୱର ଦୁହିଁଙ୍କର କର୍ତ୍ତା।

ଅମ୍ଭେମାନେ ଜଗତରେ ଯେତେ ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ଦେଖୁ, ସେ ସମସ୍ତରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅଣୁ ଅଛି। ଲୌହର ଅଣୁ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଣୁଠାରୁ ପୃଥକ୍। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଣୁ ମାନବ ଦେହର ଅଣୁଠାରୁ ଭିନ୍ନ। ଏହି ଭିନ୍ନତାର ମୂଳରେ ଅଛି ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍। ଗୋଟିଏ ଅଣୁରେ ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍‌ର ସଂଖ୍ୟାନୁସାରେ ତାହା ଅନ୍ୟ ଅଣୁଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼େ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଣୁରେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍ ଦେଖାଯାଏ। ଏହି ସଂଖ୍ୟାର କେବେହେଲେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନାହିଁ। ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଣୁରେ ଯେତୋଟି ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍ ଅଛି, ସହସ୍ର ସହସ୍ର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଣୁରେ ବରାବର ସେତିକିଟି ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍ ମିଳିବ। ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଲୌହାଣୁର ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଦ୍ୱାରା ଚିର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ। ପ୍ରୋଟନ୍‌ରେ ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ। ତେଣୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍ ହିଁ ଜଗତକୁ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ କରୁଅଛି।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦୁଇଟି କାରଣରୁ ଅଣୁ ସଙ୍ଗେ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳେଇଛନ୍ତି। ସେମାନେ ଅଣୁକୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି। କାରଣ ସେମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ଅଣୁଦ୍ୱାରା ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମମାନ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇ ପାରିବ ଯାହା ଜଗତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିନାହିଁ ବା ଶୁଣିନାହିଁ।

ବିଦ୍ୟୁତ୍ର ପ୍ରବାହ ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ଓ ପ୍ରୋଟନ୍‌କୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ରଖିଛି । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଅଣୁକୁ ଫଟେଇ ଏହି ବିଦ୍ୟୁତ୍ର ପ୍ରବାହକୁ କାମରେ ଲଗାଇବା ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଜଣେ ଦୁଇ ଜଣ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେଣି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଅଣୁକୁ ଫଟେଇବାରେ ଯେତେ ଶକ୍ତି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଛି, ସେଥିରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେତେ ଶକ୍ତି ମିଳୁନାହିଁ । ତଥାପି ଏ ଦିଗରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଆଶା ସଫଳ ହୋଇ ଅଣବିକ ବୋମାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ସାରିଲଣି ।

ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍‌କୁ ଜବତ କରିବା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଆଉ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଣୁର ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରନ୍ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକୃତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ମିଶା ଫେଡ଼ା କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ସୀସାର ପ୍ରୋଟନ୍ ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଣୁର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ ମିଶାଇ ପାରିଲେ ସୀସାଣୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଣୁରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତା ଏବଂ ଜଗତର ସୀସା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତା । ଏ ଦିଗରେ କୌଣସି କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ କିଂଚିତ୍ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦିନେ ହୁଏ ତ ସେମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ଅଣୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବେ । କାରଣ ଜ୍ଞାନ ହିଁ ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶକ୍ତି ।

ଗୈରିକ ପତାକା

ଅତୀତ ଗୌରବମୟ ବର୍ଷ ତଳେ ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ମରହଟ୍ଟା ଜାତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ନିପୁଣ ହୋଇ ଏକ ବିରାଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରିଥିଲେ । ବୀର ପୁରୁଷ ଶିବାଜୀ ସୁପ୍ତ ମରହଟ୍ଟା ଜାତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇଥିଲେ । ସେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ସାମରିକ କୌଶଳ ଯୋଗୁଁ ଗୋଟିଏ ଅଜ୍ଞାତ ଜାତିକୁ ବିରାଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କରାଇ ପାରିଥିଲେ ।

ଏହି ଶିବାଜୀ ଏକପ୍ରକାର ନିରକ୍ଷର ଥିଲେ । ତାଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେନାପତି, ରାଜା, ଶାସକ, ପାଳକ, ବିଶ୍ଳେଷକ ଓ ବୀର ଭାବରେ ସେ ଅସାଧାରଣ ମେଧା ଦେଖାଇ ପାରିଥିଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରାମ ଦାସ ଶିବାଜୀଙ୍କର ଗୁରୁ ଥିଲେ । ବିରାଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ଶିବାଜୀ ନିଃସ୍ୱ ରାମଦାସଙ୍କ ପଦତଳେ ପ୍ରଣତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ପରି ମାନୁଥିଲେ ।

ଦିନେ ଛତ୍ରପତି ଶିବାଜୀ ସିଂହାସନରେ ବସି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଝୁଥିଲେ, ଏପରି ସମୟରେ ବାତାୟନ ପଥରେ ଦେଖି ପାରିଲେ ଯେ, ଗୁରୁ ରାମ ଦାସ ରାଜପଥରେ ଭିକ୍ଷା କରି କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏ ଦୃଶ୍ୟରେ ଶିବାଜୀଙ୍କର ଚିତ୍ତ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ତାଙ୍କ

ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ, "ଗୁରୁଦେବ ଯେତେବେଳେ ମୋର ଦୁର୍ଗ ସମ୍ମୁଖରେ ଆସି ଭିକ୍ଷା କରିବେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ମୋର ଏହି ଲେଖାଟି ବଢ଼ାଇ ଦେବ ।" ଏହା କହି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଲେଖା ଦେଲେ । ରାମ ଦାସ ଯେତେବେଳେ ଦୁର୍ଗ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ, ଭିକ୍ଷା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଶିବାଜୀଙ୍କ ଲେଖାଟି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସେ ଲେଖାଟି ଏହିପରି ଥିଲା—'ମୋର ରାଜ୍ୟ ଓ ସମ୍ପଦ ଆପଣଙ୍କ ପଦତଳେ ଭିକ୍ଷାରୂପେ ସମର୍ପଣ କଲି ।' ରାମ ଦାସ ଏହା ପଢ଼ି ଦୁର୍ଗ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଏବଂ ଶିବାଜୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ଶିବାଜୀ, ମୋତେ ଯଦି ତୁମ୍ଭର ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ଦେଲ, ତେବେ ତୁମେ ଆଉ କ'ଣ କରିବ ?" ଶିବାଜୀ ଉତ୍ତର କଲେ, "ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କର ଦାସ । ଆପଣ ଯାହା ଆଜ୍ଞା କରିବେ ତାହାହିଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।" ରାମ ଦାସ ଆଦେଶ କଲେ, "ତାହାହେଲେ ରାଜାସନ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଏହି ଭିକ୍ଷାଝୁଲି ଧରି ମୋ ପାଇଁ ରାଜ ପଥରେ ଭିକ୍ଷା କର ।"

ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ ନ କରି ଶିବାଜୀ ଗୁରୁଙ୍କର ଭିକ୍ଷା ଥଳି ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଗଡ଼ରେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ଭିକ୍ଷା ମାଗିଲେ । ଗଡ଼ର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଏହି ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶିବାଜୀ କାହା ଆଡ଼କୁ ନ ଅନାଇ ଗୁରୁଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲି ଭିକ ମାଗୁଥାନ୍ତି । ଭିକ୍ଷା ସଂଗ୍ରହ କରୁ କରୁ କ୍ରମେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସିଲା । ଗୁରୁ ଓ ଶିଷ୍ୟ ଦୁର୍ଗର ବାହାରକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ନଦୀ କୂଳରେ ରନ୍ଧନ ଭୋଜନ ଓ ବିଶ୍ରାମର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଶିବାଜୀ ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଗୁରୁଙ୍କୁ ସନ୍ତୋଷ ଭାବରେ ଖୁଆଇ ତାଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ଯାହା ବଳିଲା ତହିଁରେ କ୍ଷୁଧା ନିବୃତ୍ତ କଲେ ।

ଭୋଜନାନ୍ତେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରାମ ଦାସ, ଶିବାଜୀଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ, "ଶିବାଜୀ, ତୁମ୍ଭର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ନିରଭିମାନତାରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ତୁମ୍ଭେ ହିଁ ରାଜପଦପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ତୁମ୍ଭର ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଅଛ । ଏବେ ଫେରିଯାଅ ଏବଂ ମୋର ପ୍ରତିଭୂ ହୋଇ ରାଜ୍ୟଶାସନ କର । ସବୁ-ବେଳେ ମନେ କରିବ ଯେ, ଏ ରାଜ୍ୟ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଏବଂ ତମେ ତାହାର ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି ମାତ୍ର । ମୋର ଆଦେଶର ସ୍ମାରକ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଅଜି ଏହି ମୋର ଗୈରିକ ବସ୍ତ୍ରରୁ ଖଣ୍ଡେ ଦେଲି । ଏହାକୁ ନେଇ ଏହାର ଦ୍ୱାରା ତୁମର ଜୈନ କେତନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କର ।" ଶିବାଜୀ ଗୁରୁଙ୍କ ପଦତଳେ ପଡ଼ି ଗୈରିକ ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ସେହି ଦିନୁ ତାଙ୍କର ଆଦେଶରେ ଗୈରିକ ପତାକା ମରହଟ୍ଟା ଜାତିର ନିଦର୍ଶନ ହେଲା ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ

୧୮୯୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜଣେ ତରୁଣ ଗୁଜରାଟୀ ବାରିଷ୍ଟର ପ୍ରଥମ ଥର ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ରିକା ଗଲେ । ତାଙ୍କର ବୟସ, ସେତେବେଳକୁ ମୋଟେ ପଚିଶି ବର୍ଷ । ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ରିକାରେ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା କୌଣସି ଗୁଜରାଟୀ ମୁସଲମାନଙ୍କ କାରବାର ସମ୍ପର୍କରେ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଡକରା ପାଇ ଏହି ତରୁଣ ବାରିଷ୍ଟର ସେ ଦେଶର ପ୍ରିଟୋରିଆ ସହରକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ବର୍ଷେ ହେବ ସେ ବାରିଷ୍ଟରୀ ପାଶ୍ କରି ଫେରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗୁଲ୍‌ଚଳନ ସାହେବୀ କାଇଦାରେ । ତରୁଣ ବାରିଷ୍ଟର ସଂସାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ, ବିଶେଷତଃ ଯେଉଁ ଦେଶକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରାୟ ଅନଭିଜ୍ଞ କହିଲେ ଚଳେ ।

ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ରିକା ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଂଶ । ପୂର୍ବେ ଏହା ଅସଭ୍ୟ ଦେଶ ଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଅଧିକାର କରିବାପରେ ସେ ଦେଶରେ ହୀରା ଓ ସୁନାର ଖଣି ସବୁ ଆବିଷ୍କୃତ ହେଲା ଏବଂ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ସେ ଦେଶର ମାଟି ସବୁପ୍ରକାର କୃଷିକର୍ମ ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ । କୃଷି ଓ ଖଣି-ଖନନ ପାଇଁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଅଭିଜ୍ଞ ଓ ପରିଶ୍ରମୀ ଶ୍ରମିକ ଦରକାର । ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତବର୍ଷୀୟ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ମନେ କରି ଏ ଦେଶରୁ

ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୁଲିଙ୍କୁ ଏକପ୍ରକାର ସରକାରମାନେ ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇ ନେଇଗଲେ । ଏମାନଙ୍କର ଶ୍ରମ ଓ ସ୍ୱେଦରେ ଦକ୍ଷିଣଅଫ୍ରିକା ଏକ ଲୋଭଜନକ ରମଣୀୟ ଉଦ୍ୟାନରେ ପରିଣତ ହେଲା ଏବଂ ଇଂରେଜ ଧନପତିମାନେ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଲାଭ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ନିରକ୍ଷର ଦରିଦ୍ର ଭାରତୀୟ କୁଲିଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ନୂତନ ବିପଦ ଦେଖିପାରି କ୍ରମେ ଆତଙ୍କିତ ହେଲେ ।

ଭାରତୀୟମାନେ ପ୍ରଥମେ କେବଳ କୁଲି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ପଛେ ପଛେ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ପରେ ସରକାରଙ୍କ ନିଷ୍କୃତି ପାଇ ଅନେକ କୁଲି ସେଇଠାରେ ଜମି ନେଇ ଗୃହବାସ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ; ଦେଶକୁ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ଭାରତୀୟ କୃଷୀ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ, ଗୋରାମାନଙ୍କର ଧନାଗମରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ସ୍ୱରୂପ ହେବାରୁ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଯେପରିକି ସେମାନେ ସେ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିବେ । ଆଜି ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱାଧୀନ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ନିଜ ଦେଶରେ ଭାରତୀୟମାନେ ଇଂରେଜ ରାଜାର ବଶୀକୃତ ପ୍ରଜା ମାତ୍ର ଏବଂ ନାନାଭାବରେ ଲାଞ୍ଛିତ । ନିଜ ଦେଶରେ, ନିଜ ଘରେ ଯାହାର ଏ ଅବସ୍ଥା, ବିଦେଶରେ ତାର ସମ୍ମାନ କାହିଁ ? ସେତେବେଳେ ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର, ଶିକ୍ଷିତ, ମୂର୍ଖ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ, ଦକ୍ଷିଣ ଅଫ୍ରିକାର ଗୋରାମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ମାତ୍ର 'କୁଲି' ।

ଏ ସମସ୍ତ କଥା ତରୁଣ ଗୁଜରାଟୀ ବାରିଷ୍ଟର ଆଦୌ ଜାଣି ନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଜାଣିବାକୁ ବେଶୀ କାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ି ନ ଥିଲା । ଯିବା ବାଟରେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ଶିଖିବାକୁ

ହେଲ ଯେ, ସାହେବୀ ପୋଷାକ, ବାରିଷ୍ଟରୀ ପାଶ ସତ୍ତ୍ୱେ, ସେ କୁଲି-ଜାତର ଲୋକ । କୌଣସି ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହେବାର ଅସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ସେ ରଖି ନ ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରିଟୋରିଆ ଯିବାକୁ ହେଲେ ସେ କାଳରେ ଚାର୍ଲ୍ସଟାଉନ୍‌ରୁ ଜୋହାନ୍ସବର୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ଯିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ପୂର୍ବକଥିତ ତରୁଣ ବାରିଷ୍ଟର ଅଗରୁ ଗୋଟିଏ ଟିକେଟ୍ କିଣି ରଖି ଥିଲେ । ସଙ୍ଗରେ ଅନ୍ୟମାନେ କେବଳ ଗୋରା ଯାତ୍ରୀ । ଶାକଟିକ, ଟିକେଟ୍ ଥିବାସତ୍ତ୍ୱେ, ଭାରତୀୟ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କୁ ବାହାରେ ଗାଡ଼ିଓ୍ୱାନ୍ ପାଖେ ବସିବାକୁ କହି, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭିତରେ ବସିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଲା । ଶୀତକାଳ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶୀତ ହେଉଛି । ତଥାପି ତରୁଣ, ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟ ଭାରତୀୟ ବାରିଷ୍ଟର ଗାଡ଼ି ଉପରେ ଗାଡ଼ିଓ୍ୱାନ ପାଖରେ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ବସିଲେ । କାରଣ, ଯେ କୌଣସିମତେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରିଟୋରିଆରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ପଥମଧ୍ୟରେ ଗାଡ଼ି କୌଣସିଠାରେ ବନ୍ଦ ରହିବନ୍ତେ, ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଥିବା ଜଣେ ଉଦ୍ଧତ ଗୋରାର ଖିଆଲ ହେଲା ଯେ, ସେ ଗାଡ଼ି ଉପରେ ବସି ପିକା ଟାଣିବ । ସେ ବାହାରକୁ ଆସି ଉକ୍ତ ତରୁଣ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କୁ ନିଜର ଆସନଟି ଛାଡ଼ି ତାର ପାଦତଳେ ଏକ ପଟା ଉପରେ ବସିବାକୁ କହିଲା । ବାରିଷ୍ଟର କିନ୍ତୁ ଆପତ୍ତି କରି କହିଲେ, "ମୋତେ ତ ମୋର ଟିକେଟ୍ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଜାଗା ମିଳିଲନାହିଁ, କୌଣସି ମତେ ଏ ଜାଗା ଗଣ୍ଡିକ ପାଇଛି । ମୁଁ ତୁମରିପରି ପଇସା ଦେଇ ଯାତ୍ରା କରୁଛି । ମୁଁ ଏ ଜାଗା ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ ।"

ଜଣେ 'କୁଲି' ଲୋକଠାରୁ ଏ ପ୍ରତିବାଦ ଗୋରା ଲୋକକୁ କ୍ରୋଧୋନ୍ମତ୍ତ କରି ପକାଇଲା । ସେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ଗାଳି ଆରମ୍ଭ

କରି ଦୁର୍ବଳ, ନିରପରାଧ, ତରୁଣ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କ ଉପରେ ବର୍ଷା, ଗୃପୁଡ଼ା ଅବ ବୃଷ୍ଟି କରି ଦେଲା । ଦୁର୍ବଳ ବାରିଷ୍ଟର, ପାଖରେ ଥିବା ଏକ ପିତ୍ତଳ ବାଡ଼କୁ ଭିଡ଼ିଧରି ନୀରବରେ ସମସ୍ତ ନିଷ୍ଠୁର ମାଡ଼ ସହ୍ୟକରି ନିଜକୁ ସେହି ଅସନରେ କୌଣସି ମତେ ରକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଗୋରା, ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କର କୋମଳ ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକୁ ବାରମ୍ବାର ଅଘାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାରିଷ୍ଟର କିନ୍ତୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ । ତାଙ୍କର ହାତ ଛିଣ୍ଡି ଯିବ ପଛେ ସେ ତାଙ୍କର ଆସନ ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ, ଏହି ତାଙ୍କର ପଣ । ନିରପରାଧ ଲୋକ ଉପରେ ଏପରି ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାର ଦେଖି ଗାଡ଼ିରେ ବସିଥିବା ଅନ୍ୟ ଗୋରାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ହୃଦୟ ତରଳିଗଲା । ସେମାନେ ପ୍ରତିବାଦରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ । ଜଣେ ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ଆକ୍ରମଣକାରୀ ହାତରୁ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଶେଷରେ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ମାରିବା ବନ୍ଦ କଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ିଯାନର ଅର-ପାଖେ ବସି, ସେ ବାଟଯାକ ପ୍ରହାରଜର୍ଜରିତ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଚଢ଼ୁଥାଏ, "ରହ, ତତେ ଦେଖି ଦେଉଛି, ବାଟରେ !" ତରୁଣ ବାରିଷ୍ଟର ନୀରବରେ କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାନ୍ତି ।

ସେହି ଦିନଠାରୁ ସତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ସକଳପ୍ରକାର କଷ୍ଟକୁ ବରଣ କରି ନେବା ଏହି ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କର ଜୀବନରେ ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଘଟଣା ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ତାଙ୍କର କୋମଳାଙ୍ଗରେ ବର୍ବରର ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ ଓ ଚପେଟାଘାତ, ଯୀଶୁଙ୍କ ଶରୀରରେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର କଣ୍ଟାଗୁଟର କଥା ସ୍ମରଣ କରାଏ ଓ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁକୁ ଲୋତକା-ପ୍ଲୁତ କରାଏ । ଉପର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣାଟି ଏହି ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କର ସମଗ୍ର ଜୀବନର ପ୍ରତୀକ ସ୍ୱରୂପ ।

ଏହି ତରୁଣ ଗୁଜରାଟୀ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କର ନାମ ମୋହନ ଦାସ କରମଚାନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି । ସେଦିନ ସେ ଅଜ୍ଞାତ ଥିଲେ । ଓକିଲାତିରେ ନିଜ ଦେଶରେ ଆଶାଜନକ ରୋଜଗାର କରି ନ ପାରିବାରୁ ଦକ୍ଷିଣ-ଆଫ୍ରିକାରେ ବ୍ୟବସାୟର ଉନ୍ନତି ହେବାର ଆଶା କରି ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏ ଯାତ୍ରା ଯେପରି ବିଧି-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । କାରଣ ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ଅମାନୁଷିକ ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଏହି ତରୁଣ ଓକିଲଙ୍କର ବ୍ୟାବସାୟିକ ଉନ୍ନତିର ସ୍ୱପ୍ନ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା ଏବଂ ସେ ପତିତ ଓ ଦଳିତର ସେବା ପାଇଁ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଫଳରେ ସେ ଆଜି ମହାତ୍ମା । କେବଳ ଭାରତବର୍ଷରେ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀର ସକଳ ପ୍ରାନ୍ତରେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ଏହି ନାମକୁ ସସମ୍ମାନରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ସବୁ ଦେଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି, ବୈଜ୍ଞାନିକ, ନେତା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରନୀତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଓ ବଚନରେ ଦେବତ୍ୱର ଗଭୀର ସ୍ପର୍ଶ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଏ ଯୁଗର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନବ ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ଅଭିବାଦନ ଜଣାଉଅଛନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଜନ୍ମାବଧି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ଘଟଣା ଆଜି ସର୍ବଜନ ବିଦିତ । ଜଗତର କୌଣସି ମହାପୁରୁଷଙ୍କର ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନଚରିତ ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ନିଜ ଲିଖିତ ଆତ୍ମଚରିତ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଭାଷାରେ ଅନୂଦିତ ହୋଇଅଛି । ସର୍ବଜନ-ବିଦିତ ସେହି ଓ ତାରିଖଗୁଡ଼ିକର ପୁନରାବୃତ୍ତି ନକରି କେବଳ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଜୀବନର ମୂଳ ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏଠାରେ କିଛି କହିବାକୁ ଯାଉଅଛି ।

ଏହି ପୁସ୍ତକର ଆରମ୍ଭରେ ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଚରିତ ଦିଆଯାଇଅଛି । ବୁଦ୍ଧ ଜଗତର ପ୍ରଥମ ଓ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ । ତାଙ୍କର ଯୋଗୁଁ ଭାରତର ମାଟି କୋଟି କୋଟି ବୈଦେଶିକମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ପବିତ୍ର ଭୂମି । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ସ୍ରୋତ ସଙ୍ଗେହିଁ ଭାରତୀୟ କୃଷ୍ଟି ସମଗ୍ର ଏସିଆରେ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷଧରି ନାନାଜାତିର ଅନ୍ତରାତ୍ମାକୁ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଲୋକ ଦାନ କରୁଅଛି । ସେହି ଭାରତଭୂମିରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆଜି ଦ୍ୱିତୀୟ ବୁଦ୍ଧରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ । ଅନେକ ବିଜ୍ଞ ବୈଦେଶିକ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବୁଦ୍ଧ ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ତାଙ୍କ ଜୀବନର ମୌଳିକ ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ମହାପୁରୁଷଦ୍ୱୟଙ୍କ ଜୀବନ-ଧାରା ସଙ୍ଗେ ଅଧିକାଂଶରେ ସମାନ ।

ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାରେ ଏହା କଥିତ ଅଛି ଯେ, 'ଧର୍ମର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ବେଳେ ଭଗବାନ ଏ ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅଧର୍ମର ନିପାତ ଓ ଧର୍ମର ସଂସ୍ଥାପନା କରିଥାନ୍ତି ।' ଏହା ସମସ୍ତେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ବା ନ କରନ୍ତୁ, ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଯେ ଇଦାନୀନ୍ତନ ବିଶ୍ୱରେ ଏକ ନୈତିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଗତ ଏକଶତ ବର୍ଷ ଧରି ଇଉରୋପହିଁ ପୃଥିବୀରେ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ହୋଇଆସିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଏହି ସଭ୍ୟତାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଏବଂ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାର୍ଥିବ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ । ଡାରୱିନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଇଉରୋପୀୟ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଅବିଷ୍କାର ଫଳରେ ଏଇ ଭ୍ରାନ୍ତମତ ଜଗତରେ ପ୍ରଚୁର ଲାଭ କଲା ଯେ, ସୃଷ୍ଟି କେବଳ ଏକ ସଂଗ୍ରାମ ଭୂମି ଏବଂ ଏଠି ଯିଏ ଅନ୍ୟକୁ ମାରି ଦଳି ପାରିଲା, ସେହିହିଁ ବଞ୍ଚି ରହିବ । ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ ଧନପତିମାନେ ଧନବଳରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରକୁ କାମରେ

ଲଗାଇ, ବେକାର ସମସ୍ୟା ଓ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଖି ନ ଦେଇ କେବଳ ଧନୋପାର୍ଜନ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଇଉରୋପୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରସମୂହ ଧନାଗମର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଏସିଆ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଅ-ଶ୍ୱେତ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଗତ ଚୋଳିଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଦୁଇଟି ମହାଯୁଦ୍ଧ ଘଟି ପୃଥିବୀକୁ ନାନା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଜର୍ଜରିତ କରି ଦେଇଛି । ବିଜ୍ଞାନକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଷ୍ଟ୍ର ଅଧିକରୁ ଅଧିକତର ଭୀଷଣ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଆଣବିକ ବୋମାର ବିଭୀଷିକା ମାନବ ସ୍ମୃତିରୁ ନ ଲିଭୁଣୁ, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକତର ପ୍ରଳୟଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ ହେଉଥିବାର ଗୁଜବ ବ୍ୟାପିଲାଣି । ଏହାର ପରିଣତି କେଉଁଠି, କେହି କଳ୍ପନା ସୁଦ୍ଧା କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଅନେକେ ଭାବୁଛନ୍ତି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପ୍ରଳୟର କାଳ ବୋଧହୁଏ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ଏଣେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ଖାଦ୍ୟ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଅଭାବରେ ଅକଥନୀୟ କଷ୍ଟ ଭୋଗିଲା-ବେଳେ, ତେଣେ ଲୋକଙ୍କୁ ଓ ମାନବର ସଭ୍ୟତାକୁ ସହଜରେ କିପରି ଧ୍ୱଂସ କରାଯିବ ତାପାଇଁ କୋଟି କୋଟି ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ହେଉଥିଲା ବେଳେ, କିଏ କହିବ ଯେ ମନୁଷ୍ୟଠି ଆଉ ବିଚାର ବୁଦ୍ଧି ଅଛି ଏବଂ ଧ୍ୱଂସ ଆସନ୍ନ ନୁହେଁ ?

ଏହି ପ୍ରକାର ଆଡ଼ମ୍ବରସାର ଇଉରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତାର ମାୟାଚ୍ଛନ୍ନ ପୃଥିବୀରେ ଦରିଦ୍ର, ଚୀରବାସ ଗାନ୍ଧିଜୀ ମାନବଜାତିକୁ ଧ୍ୱଂସମୁଖରୁ ରକ୍ଷାକରିବା ପାଇଁ ଅହିଂସାର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଚାର କରିଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରେମହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳମନ୍ତ୍ର, ହିଂସା ବା ସଂଗ୍ରାମ ନୁହେଁ । ମାତୃଜାତିର ସ୍ନେହ ପାଇ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ବର୍ଦ୍ଧିତ ।

ସମାଜ ଓ ସଭ୍ୟତା ସେହି ସ୍ନେହ ଉପରେହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରେ; ହିଂସା, ଅନ୍ୟାୟ ବା ବଳପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ନୁହେଁ। ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ ନୁହେଁ—ତେଣୁ ପଶୁ ଜୀବନର ନିୟମମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟସମାଜକୁ ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ଯିବା ବିଡମ୍ବନା। ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେବା ହେବା ଉଚିତ। ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ସମାନ; ଉଚ୍ଚ ବା ନୀଚ କେହି ନୁହେଁ। କେହି କାହାକୁ ଶୋଷଣ କରି ବଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଏକାନ୍ତ ଅନ୍ୟାୟ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ପ୍ରତ୍ୟହ କିଛି ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଏକାନ୍ତ ବିଧେୟ। ଏହାଦ୍ୱାରା ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚନୀଚର ଭାବ ଅପସୃତ ହୋଇଯିବ। ଉଚ୍ଚ ଜାତି ନୀଚ ଜାତିର କଥା ଦୂରରେ ଥାଉ, ସ୍ୱାମୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ବା ପିତାର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ପ୍ରତି ବଳପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ନିନ୍ଦନୀୟ। ଯଦି ଅନ୍ୟକୁ ନିଜ ମତକୁ ଆଣିବାକୁ ଦରକାର ପଡ଼େ, ତେବେ ତାହା ସ୍ନେହ, ବିଶ୍ୱାସ, ତ୍ୟାଗ ଓ ଯୁକ୍ତି ଦେଇ କରିବାହିଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉପାୟ। ହିଂସାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କେବଳ ହିଂସା। ତା'ର ଶେଷ କେବଳ ପରସ୍ପରର ଧ୍ୱଂସ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ କେବଳ ଏଇ ସତ୍ୟସବୁ ପ୍ରଚାର କରି ଅଛନ୍ତି ନାହାନ୍ତି; ତାଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହି ଯେ, ସେ ଯାହା କିଛି ପ୍ରଚାର କରନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କ ନିଜ ଜୀବନରେ ବହୁ ଆଗରୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଫଳଲାଭ କରିଥାନ୍ତି। ତ୍ୟାଗ ଓ ସେବା ଭାବରେ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ସେ ନିଜର ସୁଖମୟ ଜୀବନ ଓ ସମସ୍ତ ଅର୍ଜିତ ସମ୍ପତ୍ତି ବର୍ଜନ କରି, ଦରିଦ୍ର ଭାରତୀୟ କୃଷକ ପରି ଦିନ କାଟୁଥିଲେ। ନିଜର ବସ୍ତ୍ରପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟହ ସୂତା କାଟିବା ତାଙ୍କର ବହୁ ବର୍ଷର ଅଭ୍ୟାସ। ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ମାନବିକ ଅଧିକାର ଦେବାଲାଗି ସେ ନିଜ ଜୀବନକୁ

ବାରମ୍ବାର ବିପନ୍ନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କରେ ସାଧାରଣର ପାଇଖାନା ସଫା କରିବା ଏହି ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକ ଆନନ୍ଦଦାୟକ କର୍ମ ଥିଲା । ଜୀବନରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ରୋଗୀଙ୍କର ସେ ସେବା କରିଛନ୍ତି । ବହୁବର୍ଷ ତଳେ କଟକର କୁଷ୍ଠାଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ କୁଷ୍ଠିମାନେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ, ସେ ଜାଣିପାରି, ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ନିଜର ହସ୍ତ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ହସ୍ତ ବହୁକ୍ଷଣ ଧରି ଘା-ବିଭତ୍ସ ଅଙ୍ଗୁଳମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଓ ନିପୀଡ଼ିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ଜନସାଧାରଣ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଆଜି 'ଦରିଦ୍ରନାରାୟଣ' ଓ 'ପତିତପାବନ' ଆଦି ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି ।

ଏ'ତ ଗଲା ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ମହତ୍ତ୍ୱ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଐତିହାସିକ ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହି ଯେ, ଅହିଂସା ବା ପ୍ରେମ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପାଳନୀୟ ନୁହେଁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସମାଜ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅନ୍ୟାୟ ସବୁ ମଧ୍ୟ ବିଦୂରିତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ନବ ପନ୍ଥାର ନାମ 'ସତ୍ୟାଗ୍ରହ' । ଏହାର ମୂଳ ତତ୍ତ୍ୱ ଏହି ଯେ, ଆମ୍ଭେମାନେ ସମାଜ ବା ରାଷ୍ଟ୍ରରୁ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ଦୂର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ସର୍ବଦା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଅନ୍ୟାୟ ଘୃଣ୍ୟ, ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ନୁହେଁ । ପାପ ବା ଅନାଚାର ଅନେକ ସମୟରେ କେବଳ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଘଟଣାଚକ୍ରର ଫଳ । ଆମ୍ଭେମାନେ ସେହି ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ସେହିପରି ଅନ୍ୟାୟ ହୁଏତ କରିଥାନ୍ତେ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟାୟକାରୀ ଆମର ଶତ୍ରୁ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ଅନ୍ୟାୟ । ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରୋଗୀକୁ ମାରିବା ନୁହେଁ, ରୋଗକୁ ମାରିବା ।

ତେବେ ଅନ୍ୟାୟ ବା ପାପକୁ ମାରିବା କିପରି ? ହିଂସା ବା ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ଫଳ ହେବ ତା' ପୂର୍ବେ କୁହାଯାଇଛି । ଗାନ୍ଧିଜୀ କହନ୍ତି, ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନ୍ୟାୟକାରୀକୁ ନ ମାରି, ତା'ର ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ପାରିଲେ ଅନ୍ୟାୟ ତ ଯିବ, ଅନ୍ୟାୟୀର ମଧ୍ୟ ରୂପାନ୍ତର ହେବ । ଏହି ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟାୟର ହିଂସାତ୍ମକ ବିରୋଧ ନ କରି ସେଥି ନିମିତ୍ତ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟକୁ ବରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀର ସ୍ୱେଚ୍ଛାବରିତ ଏଇ କଷ୍ଟ ଭୋଗ, ଅନ୍ୟାୟୀର ହୃଦୟକୁ ଦିନେ ନିଶ୍ଚେ ତରଳାଇ ଦେବ । ସେହି ହେବ ପ୍ରେମର ଜୟ ଓ ପୁରସ୍କାର ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏହି ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦକ୍ଷିଣ-ଅଫ୍ରିକା ଓ ଭାରତବର୍ଷରେ ବହୁବାର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରି ଜୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନରେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ିଦିଅ, ପଲ୍ଲୀମାନଙ୍କର ନିରକ୍ଷର କୃଷକ ଓ କୃଷକବଧୂମାନେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ନିଜ ନିଜର ଘର ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ଛାଡ଼ି ବ୍ରିଟିଶ-ଶକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଘୋଷଣା କରି କାରା ଓ ଅଶେଷ କଷ୍ଟ ବରଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ଭାରତର ଜନତା ଶତକରା ମାତ୍ର ଆଠ ଶିକ୍ଷିତ । ଏଇ ବିରାଟ ନିରକ୍ଷର, ଦରିଦ୍ର ଜନତାକୁ ଜାଗରିତ କରାଇବାହିଁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ । ଆଜି ଭାରତବର୍ଷ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନ ତାହାର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତା ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓ ପ୍ରଧାନ ପନ୍ଥା କ୍ଲେଶ-ଫିକ୍ଟିଲ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ । ଏହାରି ଫଳରେହିଁ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଜୟ ହିଂସା-ଜର୍ଜ୍ଜର ପୃଥିବୀରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିଘୋଷିତ ହୋଇଅଛି । ଏହାରି ଫଳରେ ଯେଉଁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଚେରକୁ ସେ ଭାରତବର୍ଷରୁ ଉପାଡ଼ି ଦେଲେ, ସେହି ଇଂରେଜମାନେହିଁ ତାଙ୍କୁ ଗଭୀର ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ମତରେ ଯେ ସମାଜ ବା ମାନବର ସେବା କରି-ବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତାହାର ପ୍ରଥମେ ଆତ୍ମ-ଶୁଦ୍ଧି ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀକୁ କାମ ଓ କାଞ୍ଚନର ମାୟା ଜୟ କରିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କୁ ଅପରିଗ୍ରହ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ; ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ନିଜର ବୋଲି କିଛି ସମ୍ପତ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ । ସେ ନିଜର ବିଚାର ଅନୁସାରେ ଯାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝିବେ, ତାହା କାୟ, ମନ ଓ ବାକ୍ୟରେ ନିଷ୍ଠାର ପାଳନ କରିବେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିଜ ଜୀବନରେ ଏହି ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଳନ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭେମାନେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ, ରୁଜ୍‌ଭେଲ୍ଟ ଓ ଚ୍ୟାଙ୍ଗକାଇସେକ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ଦେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ ଜନ-ନାୟକଙ୍କ ନାମ ଶୁଣୁ । କିନ୍ତୁ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ପଛରେ ଅଛି ବିଶାଳ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରିତ୍ୱ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ହେଉଛନ୍ତି ଏକମାତ୍ର ଜନନାୟକ ଯାହାଙ୍କର ନିଜର ବୋଲି ପଇସାଟିଏ କେଉଁଠି ଜମା ନଥିଲା ଏବଂ ଯାହାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲା ତାଙ୍କର ପିନ୍ଧିଲା ଲୁଗା, କେତେଖଣ୍ଡ ବହି ଓ ଚରଖା ଖଣ୍ଡିଏ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସମସ୍ତ ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଭୋଗ କରିପାରିଥାନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ଭାରତର ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପରି ଚଳିବା ପାଇଁ ସେ ରେଳବାଇରେ ବରାବର ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ ।

ଯେଉଁ କଳକାରଖାନା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ବେକାର ହୁଏ ଓ ଗ୍ରାମଗହଳ ଜନଶୂନ୍ୟ ହୁଏ, ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମ, ତା'ର ସମସ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେହି ଗ୍ରାମରେ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଉଚିତ । ଇଂରେଜ ଶାସନ ଓ କଳ-କାରଖାନାର ବ୍ୟାପ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଭାରତବର୍ଷର ପଲ୍ଲୀ ଶ୍ରୀ-ହୀନ ଓ

ଶକ୍ତି-ହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ମତରେ ପଲ୍ଲୀରେହିଁ ପ୍ରକୃତ ଭାରତବର୍ଷର ଅଧିଷ୍ଠାନ ଏବଂ ସ୍ୱରାଜର ଅର୍ଥ ଏହି ପଲ୍ଲୀଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ଓ ଶ୍ରୀସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ।

ଖାଦ୍ୟ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଥିଲା କଞ୍ଚା ଫଳ ଓ ଛେଳିର ଦୁଧ । ଏହି ଖାଦ୍ୟରେ ଜଣେ ଲୋକ ଏପରି କଠୋର ଶ୍ରମ କିପରି କରିପାରେ, ତାହା ଭାବି ଅନେକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ପୁଣି ଅନ୍ୟର ଦୁଷ୍କୃତିର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ଏହି ଦୁର୍ବଳ, କ୍ଷୀଣ-ଦେହୀ ବୃଦ୍ଧ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦୀର୍ଘ ଏକୋଇଶ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଉପବାସ କରି, ଜଗତକୁ ସ୍ତବ୍ଧ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିର ବିଜୟ-କେତନ ଉଡ଼ାଉ ଥିଲେ । ସେ ଯାଦୁ ବିଦ୍ୟା ନ ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ଯାଦୁକର । ଏହି ସେଦିନ ସେ ପରସ୍ପର ହତ୍ୟମାନ, ହିଂସାଜର୍ଜର, ଶାନ୍ତିହୀନ ଓ ବିଭୀଷିକାମୟ କଲିକତା ନଗରୀରେ ନିଜର ପ୍ରାଣକୁ ବିପନ୍ନ କରି କେବଳ ପ୍ରେମ ଓ ଭଗବଦ୍ ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ଯେପରି ଏକା ରାତିରେ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ ଦୁଇ ସଂପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଫେରାଇ ଆଣି ରୂପାନ୍ତରିତ କରିପାରିଲେ, ତାହାଠାରୁ ବଡ଼ ଯାଦୁବିଦ୍ୟା ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ?

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ସ୍ରଷ୍ଟା ବିଶ୍ୱପୂଜ୍ୟ ମହାମାନବ ଅମର, କୋଟିପ୍ରାଣରେ ପରମପ୍ରିୟ ବାପୁଜୀ ଆଉ ନାହାନ୍ତି । ଜୀବନ ପରି ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ହେଲା ଏକ ମହାନ୍ ଯଜ୍ଞ । ସେ ଜୀବନରେ ଥିଲେ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତିର ପ୍ରିୟ, ମୃତ୍ୟୁରେ ହେଲେ ଅଧିକ ପ୍ରିୟତର ଓ ମହତ୍ତର । ଭାରତ ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ ହେଲା ପରେ କେତେକ ଶ୍ରେଣୀୟ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତୀବ୍ର ବୈର ଭାବ ପୋଷଣ କଲେ ଏବଂ ବାପୁଜୀ ମୁସଲମାନ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ

କରିବାକୁ ଯାଇ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି ଏହି ବୃଥା ଆଶଙ୍କା କରି ଜଣେ ଉଗ୍ରପନ୍ଥୀ ମାହ୍ରାଠା ଯୁବକ ୧୯୪୭ ଜାନୁୟାରୀ ୩୦ ତାରିଖ ଦିନ ଦିଲ୍ଲୀର ବିର୍ଲା-ଭବନର ଉଦ୍ୟାନରେ ଅପରାହ୍ନିକ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଗଲାବେଳେ ବାପୁଜୀଙ୍କୁ ଗୁଳିକରି ମାରି ପକାଇଲା ।

ବାପୁଜୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ଶୋକର କରୁଣଲହରୀ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ଏଭଳି କ୍ଷଣଜନ୍ମା ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ପାଇଁ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର କୋଟି କୋଟି ନରନାରୀ ଅଶ୍ରୁତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ଜଗତର କୌଣସି ମହାପୁରୁଷ ଏପରି ବିସ୍ତୃତ ଓ ଗଭୀର ଭାବରେ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ନଥିଲେ ।

ଯେଉଁ ମହାପୁରୁଷ ଆମର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ନିଜକୁ ବଳୀ ପରି ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଗଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମର ଦାୟିତ୍ୱ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଉପଦେଶକୁ ଜୀବନରେ କଣ୍ଟା ନା ଫୁଲ ଭାବରେ ପାଳନ କରିବା । ଆସ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା, ଜୀବନରେ ମିଥ୍ୟାଚାରକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା ନାହିଁ ଏବଂ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଦେଶ ଓ ଜାତିକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ସବୁବେଳେ ମନେ ରଖିବା । ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ 'ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଜୟ !'

ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ୱାର୍କସ୍‌ରେ ଶ୍ରୀ ହାଡ଼ୁ ସାହୁଗୁରୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ । ୧୯୫୦ ।